CORINT ISTORIE

CÂND HITLER A LUAT COCAINĂ și LENIN ȘI-A PIERDUT CREIERUL

DIN CULISELE ISTORIEI

GILES MILTON

Într-un stil cu accente de umor englezesc, aparținând unui maestru incontestabil al narațiunii istorice, sunt prezentate câteva dintre ciudățeniile istoriei, care, deși par a ține de domeniul ficțiunii, sunt cât se poate de reale.

Cititorul îi va întâlni, printre alții, pe Hiroo Onoda, singuraticul soldat japonez care, în 1974, credea în continuare că lupta în al Doilea Război Mondial, pe Agatha Christie, care a dispărut în mod misterios vreme de unsprezece zile în 1926, pe bucătarul de pe *Titanic* care s-a amețit cu whisky și a supraviețuit în apele reci ca gheața ale oceanului când cei mai mulți au pierit, precum și pe omul care a scăpat cu viață după explozia bombelor atomice de la Hiroshima și Nagasaki.

Populate cu o galerie întreagă de spioni, escroci, canibali, aventurieri și sclavi, povestirile lui Giles Milton aruncă lumină asupra unora dintre cele mai scandaloase episoade și asupra unora dintre cele mai excentrice personaje ale istoriei.

„Milton are un ochi extraordinar pentru genul de amănunt care poate readuce la viață, cu însuflețire, trecutul."

The Spectator

„Avem de a face cu un istoric popular în cel mai bun sens al cuvântului. Scrie povestiri care se citesc incredibil de ușor, despre lucruri aproape neștiute, cu un umor sec, subtil, care însă nu duce textul în derizoriu."

Daily Mail

În curând, de același autor:

Când Churchill a dat iama în oi și Stalin a jefuit o bancă

Carte recomandată de

Historia

Partener media

www.edituracorint.ro

GILES MILTON

CÂND HITLER A LUAT COCAINĂ și LENIN ȘI-A PIERDUT CREIERUL

DIN CULISELE ISTORIEI

Traducere din limba engleză de Alina Popescu
Prefață de Florian Saiu

CORINT BOOKS
2019

GILES MILTON (n. 1966) este specialist în istorie narativă. A absolvit cursurile Universității din Bristol. Dintre operele sale cu caracter istoric, traduse în peste douăzeci de limbi, amintim: *The Riddle and the Knight* (1996), *Big Chief Elizabeth* (2000), *White Gold* (2005), *Paradise Lost* (2008), *Wolfram* (2011), *Russian Roulette* (2013), *Churchill's Ministry of Ungentlemanly Warfare* (2016) și *D-Day: The Soldiers' Story* (2018). Cea mai cunoscută, *Nathaniel's Nutmeg* (1999), a fost prezentată în mai multe episoade de BBC Radio 4. În românește, i-a apărut la Editura Humanitas lucrarea *William Samuraiul. Aventurierul care a deschis porțile Japoniei* (2013). A scris de asemenea trei romane și trei cărți pentru copii, dintre care două au fost ilustrate de soția sa, Alexandra.

Redactare: Dan Criste
Tehnoredactare: Lorena Ionică, Mihaela Ciufu
Design copertă: Dan Mihalache
Ilustrație copertă: @cartoonstock/ Brown, Gary

GILES MILTON
Fascinating Footnotes From History. When Hitler Took Cocaine. When Lenin Lost His Brain
Copyright © Giles Milton, 2015
This collected edition first published in Great Britain in 2015 by John Murray, an Hachette UK Company.
All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
EDITURII CORINT BOOKS.

ISBN: 978-606-793-566-0

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MILTON, GILES

Când Hitler a luat cocaină și Lenin și-a pierdut creierul: din culisele istoriei / Giles Milton; trad. din lb. engleză de Alina Popescu; pref. de Florian Saiu. - București: Corint Books, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-793-566-0

I. Popescu, Alina (trad.)
II. Saiu, Florian (pref.)

Prefață

Un caleidoscop de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea

Când Hitler a luat cocaină și Lenin și-a pierdut creierul, volum semnat de jurnalistul și scriitorul britanic Giles Milton, împletește, în chintesențe accesibile și surprinzător de tonice, crâmpeie de viață de la cumpăna veacurilor al XIX-lea și al XX-lea. Sunt scene memorabile – cele mai multe desprinse din tumultul Marelui Război, care a pulverizat Europa în milioane de destine frânte sau nenorocite (doar pentru a-i recompune altfel periferiile, granițele, teritoriile, ambițiile și orgoliile) – ale căror personaje, în mare parte necunoscute celei mai mari părți a publicului românesc, trăiesc și mor sub imperiul unor aventuri cu adevărat senzaționale.

O femeie-soldat în tranșeele morții

Pregătiți-vă așadar să faceți cunoștință cu englezoaica Dorothy Lawrence, singura femeie (recunoscută) care, în 1914, a ajuns în linia întâi, pe Frontul de Vest, în timpul Primului Război Mondial. Sprijinită de câțiva ofițeri britanici pe care i-a cunoscut la Paris, tânăra, care dorea cu orice preț să privească moartea în față, s-o înfrunte și s-o învingă, s-a înrolat

sub numele de Denis Smith, a participat la sute de misiuni ale geniștilor însărcinați să sape tuneluri și să arunce în aer pozițiile germane, pentru a ceda fizic în cele din urmă, răpusă de mizeria din tranșee, de hrana insuficientă și de apa contaminată.

Când s-a predat autorităților militare, dezvăluindu-și identitatea, Dorothy a fost considerată spioană. Interogată săptămâni în șir, curajoasa englezoaică i-a convins pe anchetatori că nu minte. A fost trimisă acasă, cu ordinul strict să nu scrie niciodată despre cele întâmplate. Femeia n-a ținut cont de această interdicție și, în 1919, vedea lumina tiparului volumul autobiografic intitulat *Sapper Dorothy Lawrence: The Only English Woman Soldier*, cenzurat masiv de Ministerul britanic de Război. Dorothy n-a fost crezută de nimeni la vremea respectivă, în ciuda faptului că odiseea ei pe front fusese la fel de reală ca prima conflagrație mondială.

Călăul-șef și doctorul român care a trimis la moarte 300 de oameni deodată

O altă legendă desprinsă din absurdele încleștări omenești îl are ca personaj principal pe Albert Pierrepoint, cel mai experimentat călău din Marea Britanie (1905–1992) – a executat în carieră între 435 și 600 de persoane. În 1974, și-a publicat memoriile sub titlul *Executioner: Pierrepoint*. Viața lui a fost inclusă în câteva opere de ficțiune, inclusiv filme, cel mai recent datând din 2006. Călău din tată-n fiu, Pierrepoint era apreciat pentru eficiența și metodele inovatoare, fiind capabil să spânzure doi oameni în același timp, legându-i cu precizie unul de altul.

Astfel, nimeni nu a fost surprins când, în decembrie 1945, i s-a cerut să trimită pe lumea cealaltă mai mulți acuzați condamnați pentru crime de război. A devenit celebru după executarea

lotului supranumit „Bestiile de la Belsen", un grup alcătuit din treisprezece persoane, zece bărbați și trei femei, printre care se număra și o lăptăreasă blondă de doar 21 de ani. Albert i-a omorât pe toți fără să clipească, convins și mulțumit că-și face datoria. Grea datorie!

În legătură cu acest episod pe cât de interesant, pe atât de terifiant, trebuie remarcat faptul că, printre cei spânzurați de Pierrepoint, s-a numărat și un român, dr. Fritz Klein, acuzat de a fi trimis la camera de gazare și câte 300 de evrei deodată! Dar cum a ajuns el în armata germană?

Doctorul Klein se născuse la 24 noiembrie 1888, la Feketehalom, în Imperiul Austro-Ungar, astăzi Codlea, județul Brașov. Studiase medicina la Budapesta, își făcuse stagiul militar în România și profesase ca medic în Transilvania. În 1939, fusese recrutat în armata română și luptase pe Frontul de Est. În mai 1943 însă, mareșalul Ion Antonescu, la cererea lui Hitler, i-a eliberat pe toți soldații de etnie germană din armata română. Astfel, Klein a ajuns să facă parte din Waffen-SS. Înainte de Bergen-Belsen, unde a ajuns în ianuarie 1945, Klein a fost medic la Auschwitz-Birkenau și la Neuengamme.

Venus Hotentotă și pigmeul Ota Benga

Altoite pe tulpina viguroasă a poveștilor cu personaje celebre, gen Hitler, Lenin sau Rasputin, astfel de istorioare, mai puțin știute, fac, de fapt, deliciul lecturii. Nu poți rămâne indiferent la dereglările morale de la sfârșitul secolului al XIX-lea, când Europa Occidentală – a cărei elită ținea (încă) în mână biciul cu care mâna carul lumii – și noua putere mondială, Statele Unite ale Americii, se minunau, într-un mod cu totul de neînțeles, în fața formelor unei femei de culoare din Africa de

Sud, poreclită Venus Hotentotă și expusă (a se citi exploatată) în public. Aceeași atitudine surprinzătoare au avut-o occidentalii în fața unui pigmeu adus la New York din Congo Belgian în schimbul unei livre de sare și al unui cupon de pânză. Ota Benga, cum se numea acesta, era ținut în cușca maimuțelor de la Grădina Zoologică din Bronx pentru ca „albii" să se distreze privindu-l, insensibili la suferințele unui omuleț care a avut, până la urmă, demnitatea să se sinucidă.

Este, în aceste secvențe tulburătoare, în ciuda tonului când ironic, când jucăuș, o încărcătură emoțională sufocantă, cu toate tușele, apăsate sau line, prinse într-un portret deloc flatant al omului-stăpân al acelor vremuri. Mai este, dacă vreți, și o lecție de istorie spusă altfel, pe care n-o s-o învățăm niciodată la școală.

Izbânzile și trădările omului în fața omului

Să mai spunem însă că lucrarea de față glisează, în siajul pasiunii autorului pentru călătorii, de-a lungul și de-a latul Globului, depunând mărturie despre nemaipomenite întâmplări. Povestea „doamnei Robinson Crusoe", în fapt, o tânără eschimoasă (Ada Blackjack) care a acceptat (în schimbul unor bani cu care avea să încerce să-și vindece fiul de tuberculoză) să participe la o tentativă de colonizare, alături de alți patru temerari, a asprei Insule Vranghel, este fascinantă în acest sens. Și nu doar pentru adrenalina pură care dinamitează frântura de viață dusă la extrem, ci, mai ales, pentru caracterele, izbânzile, trădările și înfrângerile omului în fața omului conturate de narator.

Mărturiile strânse în acest volum de Giles Milton au darul de a te ține cu sufletul la gură doar atât timp cât îți ții ochii fixați în fuga literelor pe pagini. Când cartea scapă strânsorii

palmelor, pusă deoparte, cu fața în jos, devine gravă, aproape tragică. Cum altfel se poate explica delirul soldatului japonez Hiroo Onada, care, la 29 de ani de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, lupta încă în jungla filipineză, purtând propria luptă cu civilii, fără să știe (și să creadă) că acesta se încheiase de atâta amar de vreme? Sau cum am putea înțelege nedumerirea colosală a pilotului kamikaze Shigeyoshi Hamazono, care, în primăvara anului 1945, ratează două misiuni consecutive, trăind, apoi, cu stigmatul că nu și-a dat viața pentru împărat? Dar destinul lui Tsutomu Yamaguchi, inginerul care a supraviețuit bombelor nucleare aruncate de americani peste Hiroshima și Nagasaki?

Relatările lui Milton – în esență un caleidoscop de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea – multe concretizate în semne de întrebare sortite să ne suscite curiozitatea („a avut Hitler un copil din flori născut în Anglia?" sau „de ce au tăiat sovieticii creierul lui Lenin în 30 000 de bucățele?"), nasc, la rândul lor, mirări esențiale pentru umanitate. Vă invit să le descoperiți printre rândurile care urmează. Cu mențiunea că n-ar strica să reflectăm, la sfârșit, asupra unei chestiuni niciodată epuizate: este mai bun omul zilelor noastre decât omul de acum o sută de ani? Suntem noi mai buni?

FLORIAN SAIU

Lui Joseph

Capitolul 1

Nu ştiam asta despre Hitler

„Göring nu are două ouţe,
Ale lui Hitler sunt tare micuţe,
Ale lui Himmler sunt două la fel,
Iar Goebbels nu are defel."

Versurile originale ale cântecului *Hitler Has Only Got One Ball*,
compus în august 1939, atribuite lui Toby O'Brien,
ofiţer de presă la British Council

Iubita lui Hitler din Anglia

Unity Mitford* era o femeie banală, cu dinţi stricaţi şi o talie nu tocmai subţire. Înfăţişarea neatrăgătoare nu o deranjase însă niciodată, deoarece ştia că are mai multe şanse să pună mâna pe bărbatul visurilor ei spunând răspicat ce gândeşte decât etalându-şi nurii.

În vara lui 1934, Unity a plecat la München cu speranţa că îşi va întâlni idolul, pe Adolf Hitler. Acesta, deşi conducător al

* Unity Valkyrie Freeman-Mitford (1914–1948) era al cincilea dintre cei şapte copii (şase fete şi un băiat) pe care David Freeman-Mitford, al doilea baron de Redesdale, îi avea cu soţia lui, Sydney. Familia deţinea bogate mine de aur în Canada. Interesant este faptul că una dintre cele două surori mai mici ale lui Unity, Jessica, era comunistă convinsă (n. tr.).

Germaniei, era văzut destul de des în public, deoarece petrecea foarte mult timp în oraș și mânca zilnic la aceleași bufete și restaurante.

Aflând că Hitler lua adesea prânzul la Osteria Bavaria, Unity a început și ea să frecventeze localul. Deși a făcut tot ce i-a stat în putere ca să-i atragă atenția, au trecut zece luni până ce Hitler a invitat-o pe tenacea englezoaică la masa lui. După numai o jumătate de oră de conversație, cei doi și-au dat seama că se potrivesc. „A fost cea mai frumoasă, cea mai minunată [zi] din viața mea", îi scria Unity tatălui ei. „Sunt așa de fericită, că nu m-aș supăra deloc dacă aș muri. Mi-aș spune că sunt cea mai norocoasă fată din lume. Pentru mine, el e cel mai mare bărbat al tuturor timpurilor."

Sentimentele tinerei nu au rămas neîmpărtășite. Hitler era mai cu seamă intrigat de al doilea ei nume, Valkyrie. În plus, a fost fascinat să afle că bunicul lui Unity tradusese din germană scrierile antisemite ale lui Houston Stewart Chamberlain*, unul dintre autorii lui preferați.

Hitler a început să se întâlnească tot mai des cu blonda englezoaică, spre marea iritare a iubitei lui „oficiale", Eva Braun. „I se spune Valkiria, și pe bună dreptate, fiindcă așa arată, din cap până în picioare", scria Braun, disprețuitoare, în jurnalul ei. „Eu, amanta celui mai puternic om din Germania și din lumea întreagă, stau aici și aștept, în vreme ce soarele își trimite, batjocoritor, razele prin geamul ferestrei mele."

Apoi, Unity a fost prezentată apropiaților lui Hitler. S-a înțeles foarte bine cu brutalul Julius Streicher, directorul virulentului

* Houston Stewart Chamberlain (1855–1927), filosof de origine britanică, stabilit în Austria, care, în scrierile sale, a propovăduit superioritatea rasei ariene, exercitând astfel o influență hotărâtoare asupra mișcării naziste (n. red.).

ziar antisemit *Der Stürmer*. Când Unity a ținut o diatribă rasistă la adresa evreilor, Streicher a întrebat-o dacă poate să o publice în ziarul lui. Articolul începea astfel: „Englezii nu știu nimic despre pericolul evreiesc. Cei mai ticăloși dintre evreii noștri lucrează doar în culise. Ne gândim cu bucurie la ziua în care vom putea spune «Anglia pentru englezi! Afară cu evreii! Heil Hitler!»", și se încheia cu următoarele cuvinte: „Vă rog să-mi publicați numele întreg, vreau să afle toată lumea că îi urăsc pe evrei."

Hitler a fost așa de încântat de articolul ei, că a recompensat-o cu o svastică de aur și o lojă privată la Olimpiada din 1936, desfășurată la Berlin.

Unity se număra deja printre intimii Führerului, vizitându-l adesea și exprimându-și în mod constant admirația față de el. La rândul său, Hitler era amorezat de tânăra englezoaică. În 1938, i-a oferit acesteia un apartament în München. Unity spera să ia locul Evei Braun în inima lui.

Purtarea ei a trezit însă bănuielile serviciilor secrete britanice. Guy Liddell, șeful MI5, era îngrijorat mai cu seamă de relațiile ei apropiate cu Hitler. Dacă tânăra se întorcea în Marea Britanie, prietenia lor i-ar fi putut aduce acuzația de înaltă trădare.

Unity a refuzat să părăsească Germania, chiar și după ce Marea Britanie a declarat război acestei țări, la 3 septembrie 1939. A fost însă foarte afectată de cele întâmplate, mai ales din cauza implicațiilor pe care declarația de război le avea asupra relației cu Hitler.

Tânăra s-a dus în Grădina Englezească din München, și-a pus la tâmplă pistolul cu pat de sidef, dăruit de Hitler, și a apăsat pe trăgaci. A fost grav rănită, dar, ca prin minune, nu a murit. Spitalizată întâi la München (pe cheltuiala lui Hitler), a fost mai târziu mutată în Elveția. După ce și-a mai revenit, sora ei, Deborah,

a mers la Berna cu avionul să o ia acasă, în Anglia. „Nu eram deloc pregătiți pentru ce aveam să găsim acolo: persoana care zăcea în pat era grav bolnavă. Slăbise 13 kg, avea niște ochi enormi și părul încâlcit, nepieptănat din ziua în care glonțul îi străpunsese craniul."

Ce s-a întâmplat apoi rămâne învăluit în mister. Potrivit relatării oficiale, Unity a fost dusă la casa părintească din Swinbrook, în comitatul Oxfordshire. Acolo a învățat din nou să meargă, dar nu s-a însănătoșit niciodată pe deplin. A murit în 1948, în urma unei meningite cauzate de glonțul aflat încă în creier.

Povestea întoarcerii ei în Anglia are însă și o versiune mai puțin obișnuită. Unele zvonuri, niciodată adeverite, spun că ar fi fost dusă la o maternitate privată din Oxford, unde, în cea mai mare taină, ar fi dat naștere copilului din flori al lui Adolf Hitler. Femeia care susținea asta, pe nume Val Hann, era nepoata lui Betty Norton, fosta directoare a spitalului. Betty i-a spus povestea surorii ei, care, la rândul său, i-a spus-o fiicei ei, Val. Dacă este adevărat, atunci e foarte posibil ca acest copil al lui Hitler să fie încă în viață și să locuiască undeva în Anglia. Nu se va ști însă niciodată cu siguranță cum au stat lucrurile în realitate, căci Betty Norton a murit de mult, iar maternitatea nu i-a înregistrat pe copiii născuți în anii războiului.

Nepotul american al lui Hitler

Bărbatul și-a ținut secretă identitatea până în ziua morții. Niciunul dintre vecinii lui din Patchogue, statul Long Island, nu a bănuit măcar că William Stuart Houston era, în realitate, William Hitler și nici că unchiul lui fusese conducătorul Germaniei naziste. Adevărul a ieșit la iveală doar la mult timp după moartea lui William, survenită în 1987. Au rămas însă multe

enigme nerezolvate, taine pe care fiii acestuia, dintre care trei sunt încă în viață și locuiesc în America, nu au reușit să le elucideze niciodată.

Povestea lui William începe în Liverpool-ul epocii eduardiene, unde fratele vitreg al lui Hitler, Alois, se mutase în anul 1911. Alois Hitler s-a căsătorit cu Bridgit Dowling, iubita lui de origine irlandeză, care, în scurtă vreme, a rămas însărcinată. Când a venit pe lume micuțul William, vecinii i-au zis Paddy* Hitler.

Alois și-a abandonat soția și copilul în 1914 și s-a întors în Germania. Avea să treacă un deceniu până să reia legătura cu Bridgit, moment în care o roagă să-i îngăduie lui William să vină în Germania. William i-a făcut o scurtă vizită tatălui său în 1929, după care, patru ani mai târziu, s-a întors și a rămas cu el o perioadă mai lungă. Unchiul lui era deja cancelar al Germaniei, lucru de care William spera să poată profita.

La început, Hitler i-a făcut rost de o slujbă temporară la o bancă. Curând după aceea, l-a ajutat să se angajeze la o fabrică de automobile, dar William a urât din tot sufletul noua sa muncă. Și-a implorat în repetate rânduri unchiul să-i găsească un post mai bun, însă Hitler a refuzat să-i mai acorde vreun sprijin. Mai mult chiar, din ordinul său, William și-a pierdut locul de muncă, fiind acuzat că încercase să vândă mașini în beneficiu personal.

William a continuat să se întâlnească ocazional cu Hitler, însă acesta nu mai era unchiul binevoitor de altădată. „Nu voi uita niciodată când a trimis ultima oară după mine", scria el. „Când am ajuns, a fost cuprins de o furie turbată. Umbla de colo, colo, fluturând biciușca din piele de cal, [...] mi-a azvârlit tot soiul de insulte, de parcă ținea un discurs politic.

* *Paddy* este porecla dată de englezi irlandezilor (n. red.).

Brutalitatea pe care mi-a arătat-o în ziua aceea m-a făcut să mă tem pentru integritatea mea fizică."

Tânărul şi-a dat seama că venise vremea să părăsească Germania. În februarie 1939, s-a îmbarcat pe un vapor care l-a dus în Statele Unite ale Americii.

Când a izbucnit războiul, William a ţinut o serie de prelegeri în care denunţa stilul de viaţă extravagant al unchiului-Führer. „Departe de a dispreţui risipa", le spunea el ascultătorilor, „s-a înconjurat de un lux cum nu au visat nici împăraţii Germaniei. Ca să-şi decoreze noua cancelarie de la Berlin, niciun muzeu nu a scăpat nejefuit de covoare, tapiserii şi tablouri de inestimabilă valoare."

Când America a intrat în război, William i-a scris preşedintelui Roosevelt, cu rugămintea de a-i permite să se înroleze în armata SUA. Scrisoarea a fost trimisă celor de la FBI, care i-au dat undă verde. Potrivit unui ziar, ofiţerul de la centrul de recrutare i-ar fi spus: „Mă bucur să te văd, Hitler. Numele meu e Hess."*

După război, William a deschis un laborator medical care făcea analize de sânge pentru spitale. Când au început procesele de la Nürnberg, a făcut tot ce i-a stat în putinţă să o rupă cu trecutul. Şi-a schimbat numele din William Hitler în William Stuart Houston şi s-a stabilit împreună cu soţia în Long Island. Cei doi au avut împreună patru fii.

William a murit în 1987 şi a fost pus în acelaşi mormânt cu mama lui. Povestea s-ar fi putut încheia aici dacă nu ar fi existat

* Rudolf Hess (1894–1987) a fost mâna dreaptă a lui Adolf Hitler din 1933 până în 1941, când a plecat într-o misterioasă misiune solitară în Marea Britanie, pare-se ca să le facă englezilor o ofertă de pace. Ce s-a întâmplat apoi cu el este un mister încă şi mai mare, fiul acestuia, Wolf Rüdiger Hess, fiind convins că omul care a murit în 1987 în închisoarea Spandau nu era tatăl lui (n. tr.).

un ziarist american pe nume David Gardner, care s-a apucat să facă cercetări asupra familiei Führerului. Gardner a aflat în cele din urmă strania poveste a lui William Hitler și a descoperit că membri ai clanului Hitler o duceau foarte bine în America. Familia pretinde că William l-a urât toată viața pe Hitler, invocând cu mândrie atitudinea ireproșabilă adoptată de acesta în timpul războiului, când a luptat contra Germaniei naziste.

Persistă totuși două enigme. Prima: de ce și-a ales William Hitler tocmai numele de Stuart Houston, unul izbitor de apropiat de cel al lui Houston Stewart Chamberlain, scriitorul antisemit atât de iubit de Adolf Hitler? A doua: de ce i-a dat celui mai mare dintre fii lui, Alexander, și numele de Adolf?

Când Hitler a luat cocaină

Injecțiile îi erau administrate la scurt timp după micul dejun. De îndată ce își termina porția de fulgi de ovăz și ulei de in, Adolf Hitler trimitea după medicul său personal, Theodor Morell*. Doctorul sufleca mâneca pacientului ca să-i injecteze un nemaipomenit cocktail de droguri, multe dintre ele creând dependență și fiind astăzi considerate periculoase și ilegale.

Zi de zi, timp de nouă ani, dr. Morell i-a administrat lui Hitler amfetamine, barbiturice și opiacee în asemenea cantități, încât și-a atras porecla de Stăpânul Injecțiilor. Unii dintre apropiații lui Hitler se întrebau dacă nu cumva încearcă să-l omoare pe Führer.

Theodor Morell îi era însă mult prea devotat ca să-l ucidă. Șarlatanul acesta obez, cu o halitoză oribilă și un miros corporal

* Theodor Gilbert Morell (1886–1948) s-a născut într-un sătuc din Germania, în familia unui învățător. Potrivit unui articol apărut în *The Guardian* în 1945, Morell era pe jumătate evreu (n. tr.).

respingător, îl cunoscuse pe Führer la o petrecere dată la Berghof. Hitler avea de multă vreme probleme de sănătate, suferind printre altele de crampe, diaree şi o flatulenţă cronică atât de severă, încât, după fiecare masă, trebuia să se retragă ca să elimine cantităţi uriaşe de gaze.

Dieta neconvenţională nu făcuse decât să agraveze aceste probleme. Renunţase la carne în 1931, după ce făcuse o comparaţie între consumul de şuncă şi cel de carne umană. Din acel moment, mâncase cantităţi uriaşe de legume bogate în apă, sub formă de piure sau zdrobite. Dr. Morell l-a urmărit pe Hitler în timpul unei mese cu astfel de preparate, după care a studiat consecinţele. „S-au produs constipaţie şi o colosală flatulenţă, cum rareori am întâlnit", scria el. Morell l-a asigurat pe Führer că are nişte medicamente miraculoase, care îl pot scăpa de toate necazurile.

A început prin a-i administra nişte tablete mici şi negre, numite „pilulele antigaz ale doctorului Küster". Hitler lua 16 pe zi, aparent fără să-şi dea seama că ele conţineau stricnină. Cu toate că îi uşurau – temporar – flatulenţa, aceste pastile au fost, aproape sigur, cauza tulburărilor de atenţie şi a culorii pământii pe care a căpătat-o pielea lui în ultimii ani de viaţă.

Morell i-a prescris apoi un tip de bacterii coli hidrolizate, numit Mutaflor, care a părut să ajute la rezolvarea într-o oarecare măsură a problemelor intestinale ale Führerului. Hitler a fost aşa de încântat de rezultate, că l-a invitat pe doctor să facă parte din cercul restrâns al elitei naziste. Din acea clipă, Morell i-a fost mereu în preajmă.

Pe lângă crampe abdominale, Hitler suferea şi de ameţeli matinale. Ca tratament, Morell îi injecta un preparat diluat, pregătit de el dintr-un praf pe care îl ţinea împachetat în foiţă de aur. Acesta nu a dezvăluit niciodată ingredientul activ al

respectivului medicament, numit Vitamultin, dar, orice ar fi fost, avea efecte miraculoase ori de câte ori era administrat. În doar câteva minute, Hitler se ridica de pe canapea, înviorat și plin de energie.

Ernst-Günther Schenck, medic SS, intrând la bănuieli în legătură cu aceste doctorii miraculoase, a reușit să pună mâna pe unul dintre pachetele lui Morell. Analizându-i conținutul în laborator, a descoperit că era vorba de amfetamină.

Pe Hitler nu-l interesa ce anume i se administra câtă vreme substanțele respective aveau efect. În scurt timp, a ajuns să depindă atât de mult de „leacurile" lui Morell, încât și-a pus sănătatea exclusiv în mâinile lui, cu urmări dezastruoase pe termen lung. A ordonat invazia URSS pe când se afla sub influența a 80 de substanțe diferite, între care testosteron, opiacee, sedative și laxative. Din însemnările doctorului Morell reiese că-i administra și barbiturice, morfină, spermă de taur și probiotice.

Cea mai surprinzătoare substanță prescrisă de acesta Führerului rămâne însă cocaina. În Germania anilor 1930, ea era utilizată ocazional ca medicament, însă totdeauna în doze mici și în concentrații de sub 1%. Morell a început să-i administreze lui Hitler cocaină sub formă de picături oftalmice. Conștient de faptul că Führerul se aștepta să se simtă mai bine după ce lua medicamentele, el îi punea în picături de zece ori mai multă cocaină. Doza respectivă ar putea fi cauza psihozei manifestate de Hitler în ultimii ani de viață.

Führerul considera cocaina extrem de eficace. Potrivit unor documente medicale descoperite în SUA în 2012 (printre care și un raport de 47 de pagini scris de Morell și de alți doctori care s-au ocupat de Hitler), Führerul a început curând să „tânjească" după drog, semn clar că era pe cale să dezvolte o dependență severă. Pe lângă picăturile de ochi, a început să tragă

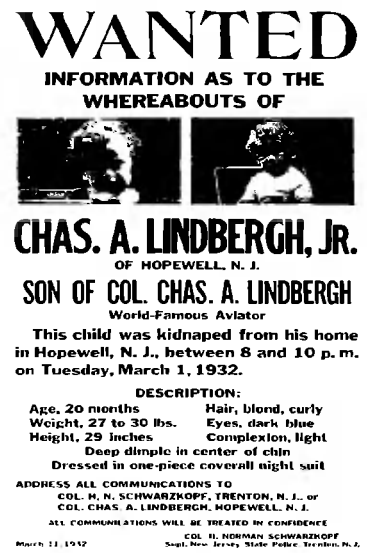
WANTED
INFORMATION AS TO THE WHEREABOUTS OF
CHAS. A. LINDBERGH, JR.
OF HOPEWELL, N. J.
SON OF COL. CHAS. A. LINDBERGH
World-Famous Aviator
This child was kidnaped from his home in Hopewell, N. J., between 8 and 10 p. m. on Tuesday, March 1, 1932.
DESCRIPTION:
Age, 20 months
Weight, 27 to 30 lbs.
Height, 29 inches
Hair, blond, curly
Eyes, dark blue
Complexion, light
Deep dimple in center of chin
Dressed in one-piece coverall night suit
ADDRESS ALL COMMUNICATIONS TO
COL. H. N. SCHWARZKOPF, TRENTON, N. J., or
COL. CHAS. A. LINDBERGH, HOPEWELL, N. J.
ALL COMMUNICATIONS WILL BE TREATED IN CONFIDENCE
COL. H. NORMAN SCHWARZKOPF
Supt. New Jersey State Police, Trenton, N. J.
March 11, 1932

Afiș cuprinzând anunțul cu privire la răpirea, de la domiciliul său din Hopewell (New Jersey), a fiului de un an și opt luni al renumitului aviator Charles A. Lindbergh.

Sir Osman Ali Khan (1886–1967) (centru), împreună cu prim-ministrul indian Jawaharlal Nehru (stânga) și comandantul armatei indiene, Jayanto Nath Chaudhuri (dreapta), după alipirea statului Hyderabad la India, în septembrie 1948. Sir Osman este considerat unul dintre cei mai bogați oameni din epoca modernă.

pe nas praf de cocaină „ca să își elibereze sinusurile și să-și calmeze durerea de gât".

Cocaina se poate să-i fi creat Führerului o stare de bine, însă nu a avut niciun efect asupra apetitului său sexual. Ca să rezolve această jenantă problemă, Morell a început să-i facă injecții menite să-i sporească virilitatea. Substanțele astfel administrate conțineau extracte din lichidul prostatic al taurilor tineri. Morell i-a mai prescris și Testoviron, un medicament derivat din testosteron. Hitler punea să i se facă o injecție cu Testoviron înainte să petreacă noaptea cu Eva Braun.

Administrarea pe termen lung a acestor substanțe, în special a amfetaminelor, a dus la apariția unui comportament tot mai ciudat. Cea mai vizibilă manifestare a acestui comportament s-a produs în timpul unei întâlniri între Hitler și Mussolini, petrecută în nordul Italiei. În timp ce se străduia să-și convingă omologul să nu treacă de partea inamicului, Hitler și-a pierdut cumpătul și a devenit de-a dreptul isteric. Iată ce scrie istoricul Richard Evans, specializat în problemele celui de-al Treilea Reich: „Putem afirma cu destulă certitudine că Morell i-a dat niște pastile lui Hitler înainte ca acesta să se întâlnească cu Mussolini... [era] de-a dreptul surescitat, vorbind, mormăind, evident sub influența amfetaminei."

Către finalul războiului, starea sănătății lui Hitler s-a înrăutățit considerabil. Dependent de droguri, brațele lui erau atât de pline de înțepături, încât Eva Braun l-a acuzat pe doctor că e „obsedat de injecții". Morell îl transformase pe Hitler într-un depedent de droguri. Cu toate acestea, a continuat să-l venereze pe iubitul său Führer ca pe un erou și i-a rămas alături în buncărul din Berlin până aproape în ultima clipă.

Morell a fost prins de americani curând după prăbușirea celui de-al Treilea Reich și interogat vreme de peste doi ani.

Unul dintre ofițerii care s-au ocupat de el a fost dezgustat de lipsa de igienă personală a medicului.

Theodor Morell nu a fost niciodată acuzat de crime de război. A murit în 1948, din cauza unui atac cerebral survenit la scurtă vreme după eliberarea lui din închisoare, lăsând în urmă o mulțime de documente medicale ce dezvăluie extraordinara dependență de droguri a pacientului său preferat. Ca o ironie a soartei, omul însărcinat să-i redea lui Hitler sănătatea a contribuit mai mult decât oricine la distrugerea ei.

Capitolul 2

Măiculiță, ce frig e aici!

Pretenții de despăgubire pentru animalele de companie
de la bordul Titanicului care s-au înecat în apele
înghețate ale oceanului:

Robert W. Daniel
„Un buldog francez cu pedigree,
pe nume Gamin de Pycombe: 750 $."

William Carter
„Un câine King Charles Spaniel și un câine
Airedale Terrier: 300 $."

Ella Holmes White
„Patru cocoși și găini: 207,87 $."

Harry Anderson
„Un câine Chow-Chow: 50 $."

Un cadavru pe Everest

Cadavrul era înghețat și albit de soare. Zăcea cu fața în jos în zăpadă, perfect întins și cu capul spre vârful muntelui. Partea superioară a corpului era lipită de pietriș datorită unui strat de gheață. Brațele, încă musculoase, era ridicate deasupra capului.

Alpinistul George Mallory* fusese văzut ultima oară în ziua de 8 iunie 1924, când, împreună cu Andrew Irvine, a dispărut

* George Herbert Leigh Mallory (1886–1924) a condus primele trei expediții britanice de cucerire a Everestului la începutul anilor 1920.

în încercarea de a deveni primul om care ajunge pe vârful Everest. Dacă și-au atins sau nu obiectivul nu se știe nici astăzi, după mai bine de 90 de ani.

În primăvara lui 1999, un american pe nume Eric Simonson a organizat expediția de căutare a lui Mallory și Irvine. Cinci alpiniști experimentați au fost trimiși pe Everest cu misiunea de a găsi măcar cadavrul unuia dintre cei doi.

Cei cinci au pornit de la o serie de indicii. În 1975, un alpinist chinez, pe nume Wang Hung-bao, dăduse, la o altitudine de 8 100 m, peste „un englez mort". Wang i-a spus despre cele descoperite partenerului său, cu puțin înainte ca amândoi să fie măturați de o avalanșă. Locul în care fusese zărit „englezul mort" nu a putut fi stabilit cu certitudine.

Echipa lui Eric Simonson, compusă din cinci alpiniști experimentați, nu s-a lăsat însă descurajată. Conrad Anker, Dave Hahn, Jake Norton, Andy Politz și Tap Richards erau hotărâți să-și ducă la îndeplinire misiunea, chiar dacă sorții le erau potrivnici.

Căutarea s-a desfășurat cu precădere pe o vastă terasă acoperită cu zăpadă, de dimensiunea a 12 terenuri de fotbal. Terasa, puternic înclinată, este situată la altitudinea de 7 920 m. Cei cinci știau că, dacă-și pierdeau echilibrul, panta cu o înclinație de 30 de grade i-ar fi trimis la vale 2 100 m, până la ghețarul Rongbuk.

În ziua de 1 mai, pe când examina cu atenție povârnișul, Conrad Anker a dat alarma. Zărise un cadavru, alb ca alabastrul, ieșind din stratul de gheață. Ceilalți din echipă și-au croit drum până la el și s-au apucat să scoată cadavrul din glacialul loc de veci, timp în care l-au studiat cu atenție. Tibia și

---

Întrebat de un ziarist american de ce a vrut să escaladeze cel mai înalt munte de pe Pământ, Mallory i-a răspuns: „Pentru că există" (n. tr.).

peroneul piciorului stâng erau rupte, cotul drept era dislocat, iar partea dreaptă suferise vătămări grave. Coarda era strâns înfăşurată în jurul cutiei toracice.

În scurt timp, au reuşit să identifice cadavrul. Verificând interiorul îmbrăcămintei, Tap Richards a dat peste o plăcuţă care avea pe ea numele *G Mallory*. „Poate că de vină a fost altitudinea sau faptul că ne scoseserăm cu toţii măştile de oxigen", avea să spună Dave Hahn, „însă ne-a luat ceva timp să ne dezmeticim. Eram în prezenţa lui George Mallory însuşi."

O întrebare îşi aşteaptă încă răspunsul: au reuşit oare Mallory şi Irvine să ajungă în vârf?* Au pierit în timp ce urcau sau în timp ce coborau?

Echipa spera să găsească aparatul de fotografiat al lui Mallory. Experţii firmei Kodak îi asiguraseră că, deşi vechi, filmul putea fi developat. Când însă au desfăcut săculeţul care atârna la gâtul lui Mallory, alpiniştii nu au găsit decât o cutie de metal în care erau câteva cuburi de supă deshidratată şi pe care scria: „Brand & Co. Savoury Meat Lozenges".

Asupra cadavrului s-au mai găsit şi alte obiecte: un altimetru de alamă, un briceag, o batistă cu monogramă şi, într-un buzunar interior, intactă, o pereche de ochelari de soare. Ochelarii lui Mallory puteau fi un important indiciu despre cele petrecute în acea zi a anului 1924. Cu doar câteva zile înainte de ultima tentativă, cel de-al doilea partener al lui Mallory, Edward Norton, nu şi-a pus ochelarii de protecţie şi, în consecinţă,

* Reinhold Messner, o legendă a alpinismului mondial, care, alături de Peter Habeler, a escaladat pentru prima oară Everestul fără oxigen suplimentar, afirmă, într-un documentar despre ascensiunea lui Mallory (avându-l ca protagonist pe Conrad Anker, care a încercat să refacă traseul cu echipamentul din 1924), că, după părerea lui, Mallory şi Irvine nu ar fi putut să ajungă în vârf deoarece echipamentul rudimentar nu le-ar fi permis să parcurgă o secţiune de traseu dificilă din punct de vedere tehnic (n. tr.).

vederea i-a fost grav afectată de strălucirea zăpezii. Mallory nu s-ar fi descurcat fără ochelari dacă s-ar fi cățărat pe lumină. Faptul că aceștia se aflau în buzunar indica faptul că Mallory și Irvine își încheiaseră tentativa de escaladare la lumina zilei și începuseră să coboare după lăsarea întunericului.

Nu mai puțin interesant s-a dovedit a fi un plic găsit asupra lui Mallory, plin de o mulțime de cifre – nivelurile de presiune din tuburile de oxigen pe care le aveau cu ei. Mult timp se crezuse că insuficiența oxigenului nu le-a permis să ajungă în vârf. Numerele respective indicau însă faptul că avuseseră cu ei cinci, poate chiar șase tuburi, adică mai mult decât suficient ca să ajungă în vârful muntelui.

Mai interesant era un obiect pe care membrii echipei se așteptaseră să-l găsească asupra lui Mallory. Se știa că acesta purta întotdeauna la el o fotografie a soției lui, Ruth, pe care jurase să o ducă pe Everest. Ei bine, fotografia a fost de negăsit, deși portofelul și alte hârtii erau intacte.

Cei care l-au găsit pe Mallory au reușit să reconstituie într-o manieră plauzibilă cele petrecute în fatidica zi a morții acestuia. Este povestea unei aventuri și a unei tragice erori, care, până la urmă, i-a pecetluit soarta.

Este 8 iunie, seara, mult după asfințit, iar cei doi alpiniști sunt încă sus pe munte. Cu forțele și rezervele de oxigen pe sfârșite, încearcă, disperați, să se adăpostească undeva. În timp ce traversează așa-numita „bandă galbenă", o secțiune de marmură și filit deosebit de înșelătoare, unul dintre ei, poate Mallory, alunecă. În acest caz, alunecarea îi e oprită de coardă. Se izbește de un colț de stâncă. Coastele i se rup instantaneu, iar cotul îi este dislocat. Rămâne atârnat de coardă, pendulând deasupra hăului.

Apoi, pe neașteptate, coarda se rupe, iar Mallory se prăbușește în întuneric. Aterizează pe o stâncă abruptă, acoperită

de zăpadă, rupându-şi tibia şi peroneul. Dar nu se opreşte acolo. Forţa de gravitaţie îl trage în jos pe versantul nordic cu o viteză teribilă.

Este înspăimântat şi are dureri groaznice, dar încă nu şi-a pierdut cunoştinţa şi încearcă să se salveze. Disperat, se agaţă de pietrişul îngheţat, înfigându-şi degetele în gheaţă. Alunecă însă tot mai repede şi se izbeşte cu fruntea de colţul crestat al unei stânci, care îi face o gaură în craniu. Se opreşte în acelaşi moment în care îşi pierde cunoştinţa. Trupul îi este repede cotropit de durere şi de hipotermie. În doar câteva minute, George Mallory moare.

Între timp, e foarte posibil ca şi Irvine să fi avut aceeaşi soartă. Cade, este grav rănit şi suferă de hipotermie. La câteva minute de la moartea lui Mallory, cade şi el victimă frigului.

Dar au ajuns oare în vârf? Au fost ei primii oameni care au urcat pe Everest? La aceste întrebări, echipa lui Eric Simonson nu a reuşit să dea un răspuns cert. Descoperirea cadavrului lui Mallory a fost un fapt extraordinar, însă enigma nu va fi rezolvată probabil decât atunci când se va găsi – dacă se va găsi – şi aparatul lui de fotografiat.

O singură persoană s-a simţit în măsură să spună dacă Mallory şi Irvine merită sau nu titlul de „cuceritori ai Everestului". John Mallory avea doar trei ani în momentul dispariţiei tatălui său. Eşecul lui George Mallory, faptul că nu s-a întors acasă, este răspunsul la toate întrebările lui. „Pentru mine, să cucereşti un vârf înseamnă să te întorci viu. Dacă nu mai cobori, treaba e doar pe jumătate făcută."

Salvatorul beat

Este 14 aprilie 1912. Charles Joughin a adormit în sfârşit după o zi de muncă grea în bucătăria vaporului. Brusc, e trezit

de o zgâlțâitură foarte puternică. Simte cum se cutremură nava sub el. Apoi, după o scurtă oprire, aceasta își continuă drumul.

Deși nedumerit, Joughin nu a considerat că trebuia să se neliniștească. Știa că pe întinderea oceanului fuseseră zăriți ghețari; știa de asemenea că Edward Smith, căpitanul *Titanicului*, ordonase schimbarea direcției și deplasarea pe o rută mai sudică, spre a evita o eventuală catastrofă. Crezând că primejdia trecuse, Joughin a încercat să adoarmă la loc. Pe la ora 23.35 însă, la doar câteva minute după zgâlțâitură, a fost chemat pe punte, unde i s-au dat cele mai neplăcute informații.

Căpitanul Smith trimisese sub punte o echipă însărcinată să verifice existența unor stricăciuni. Oamenii se întorseseră cu o veste cumplită: nava lovise un aisberg și, sub forța impactului, carena se îndoise îngrijorător de mult. Niturile de pe o porțiune de aproximativ 90 m ieșiseră din locașurile lor, iar acum apa oceanului năvălea în vapor cu o viteză colosală.

Astfel de informații ar fi trebuit să provoace panică. Nu și în acest caz. Cei mai mulți erau convinși că *Titanicul* nu putea fi scufundat. Vaporul avea compartimente ce se puteau închide etanș în caz de dezastru. Asta însemna că până și cea mai gravă avarie la coca navei putea fi ținută sub control.

Tocmai atunci însă, în acele momente de criză, s-a descoperit că aceste compartimente aveau un catastrofal defect de proiectare. Pe măsură ce se umpleau cu apă, vaporul se înclina spre prora, permițând apei să inunde și alte segmente ale navei avariate. Rând pe rând, s-au umplut patru, cinci, apoi șase compartimente. Căpitanului Smith îi era limpede că soarta *Titanicului* era pecetluită.

Joughin, brutarul-șef de pe *Titanic*, nu a stat pe gânduri. Și-a trezit din somn colegii și, împreună, s-au apucat să strângă toată pâinea pe care au reușit s-o găsească. Apoi au dat fuga

pe punte, la bărcile de salvare, şi au pus în fiecare câte patru pâini. Ştiau că bărcile erau insuficiente – la bordul *Titanicului* se aflau 2 223 de persoane, iar în bărcile de salvare era loc pentru numai 1 178.

Charles Joughin şi-a dat seama că, fiind membru al echipajului, nu va primi un loc în aceste bărci. Când unghiul de înclinare a vaporului a devenit îngrijorător, Joughin a hotărât să se îmbete până îşi va pierde cunoştinţa. A coborât în cabina lui, a dat pe gât o cantitate uriaşă de whisky (potrivit unei relatări, două sticle), după care s-a întors pe punte şi, cu energia pe care ţi-o dă băutura, a început să împingă femeile în bărcile de salvare. Odată terminată treaba, a străbătut cu paşi nesiguri puntea de promenadă, acum mult înclinată, întrebându-se cât va dura până ce vaporul se va scufunda complet. A aruncat peste bord în jur de 50 de şezlonguri, dimpreună cu alte scaune şi perne, în speranţa că oamenii din apă le vor putea folosi drept plute.

Nu peste multă vreme, s-a trezit şi el în apele îngheţate ale Atlanticului. „Eram pe partea dreaptă a dunetei", avea să-şi amintească el mai târziu, „când m-am trezit în apă. Nu cred că mi-a trecut vreodată de nivelul capului. Mi s-a părut că văd nişte rămăşiţe ale navei." A pornit înot către acele resturi plutitoare, whisky-ul băut împiedicându-l să simtă frigul, şi a dat peste „o barcă pliabilă B, în care se găseau Lightoller* şi în jur de douăzeci şi cinci de marinari". Nu mai era loc şi pentru el. „Am încercat să mă urc", spunea Joughin, „am fost împins, dar eu nu m-am lăsat. M-am dus pe partea cealaltă,

* Charles Herbert Lightoller (1874–1952) a fost ofiţer secund pe Titanic şi, dintre membrii echipajului, supravieţuitorul cu cel mai înalt grad. A fost decorat după al Doilea Război Mondial pentru contribuţia lui la evacuarea trupelor britanice de la Dunkerque (n. tr.).

unde bucătarul Maynard, care m-a recunoscut, m-a ajutat și nu mi-a dat drumul."

În acest moment, era deja o minune că Joughin mai trăia. Temperatura apei era cu două grade sub zero. Cei mai mulți dintre pasagerii și membrii echipajului care săriseră peste bord căzuseră pradă hipotermiei într-un sfert de oră. Și totuși Joughin avea să rămână în apă alte patru ore, până să fie, în sfârșit, tras într-o barcă de salvare ce venise lângă barca pliabilă B. Împreună cu restul supraviețuitorilor, a fost în cele din urmă pescuit de vasul *RMS Carpathia*, care a sosit la locul dezastrului la ora 4.10.

Joughin a pus miraculoasa lui supraviețuire pe seama cantității enorme de whisky pe care o băuse. Alți pasageri și membri ai echipajului, în număr de 1 517, au fost mai puțin norocoși, murind în apele Atlanticului, treji și înghețați.

Pentru Joughin, catastrofa scufundării Titanicului nu a fost însă și ultima. Era la bordul vasului *SS Oregon* când acesta s-a scufundat în portul Boston. Ce se știe este că omul nostru a scăpat și de data aceasta. Ce nu se știe este dacă nu cumva s-a întărit și acum cu o sticlă, două de whisky.

Îngropat de viu

Augustine Courtauld, un tânăr agent de bursă londonez, se plictisise de slujba lui. Se plictisise de hârțogărie. Se plictisise de colegi. Voia cu disperare să facă ceva mai interesant în viață.

În 1930, a aflat că se recrutau voluntari pentru o expediție* care urma să facă observații meteorologice la stația anume

* Este vorba despre British Arctic Air Route Expedition, o expediție condusă de Gino Watkins, ai cărei membri au explorat zona de est a Groenlandei în 1930–1931 (n. tr.).

construită pe calota de gheață a Groenlandei. Icecap Station, cum se numea aceasta, se afla la 2 600 m deasupra nivelului mării și la 180 km vest de baza principală a expediției, într-o zonă în care era un frig cumplit.

Era mare nevoie de date meteo despre zona arctică a Groenlandei. Cea mai scurtă rută aeriană care lega Europa de America de Nord trecea pe deasupra calotei glaciare, însă nimeni nu știa cum e vremea acolo, mai ales în lunile de iarnă. Augustine Courtauld a plecat să afle.

Courtauld a părăsit regiunea de coastă împreună cu o echipă însărcinată să aprovizioneze stația meteo cu alimente și combustibil pentru două persoane. „Vremea crâncenă a încetinit însă în asemenea măsură deplasarea, încât bună parte din alimentele ce trebuiau duse la stație au fost consumate pe drum. Se părea că aceasta trebuia închisă", scria unul dintre însoțitorii echipei de aprovizionare. Courtauld a considerat însă că ar fi fost păcat să se abandoneze expediția doar fiindcă nu mai era destulă hrană. „M-am gândit că aș putea să rezist de unul singur vreme de cinci luni", scria el mai târziu. „Cum îmi degeraseră degetele de la picioare, nu voiam să fac cale întoarsă. Așa că m-am hotărât să rămân acolo singur și să țin stația în funcțiune."

Degerăturile sunt un motiv cel puțin ciudat să rămâi pe calota glaciară a Groenlandei în toiul iernii, dar, pentru Courtauld, acesta avea o oarecare logică. Cel puțin putea să se odihnească vreme de câteva luni.

Curând după ce s-a instalat în noua lui casă, a început să ningă. Zdravăn. Micul său cort a fost îngropat sub troienele de zăpadă, astfel că din el nu se mai vedea decât vârful țevii de aerisire. Courtauld era practic îngropat de viu.

Rezervele de hrană și combustibil s-au epuizat repede. Cât despre mijloacele de comunicare cu exteriorul, acestea lipseau cu desăvârșire. Courtauld a rămas totuși încrezător că, până la urmă, va fi găsit de o echipă de salvare. „Pe măsură ce treceau lunile, eram tot mai sigur de venirea ei", scria el mai târziu. „Când m-a acoperit zăpada, nu mai aveam nicio îndoială, iar, pentru mine, asta a fost o mare consolare. Nu voi încerca să găsesc explicații, ci voi spune un singur lucru, unul foarte limpede pentru mine la vremea aceea, și anume că, deși nu puteam face nimic, o forță exterioară acționa în beneficiul meu, astfel că nu eram sortit să-mi las oasele pe ghețurile Groenlandei."

Courtauld nu s-a lăsat nicio clipă cuprins de disperare. Visa la un foc bun și la soția lui, Mollie, care îi cânta. Se ruga apoi ca Gino Watkins, pe care îl însoțise până la bază, să vină cât mai curând să-l salveze. „Am început să fiu foarte încrezător", va scrie el. „Știam că Gino nu mă va dezamăgi, chiar dacă, pe moment, trebuia, poate, să aștepte să se îndrepte vremea. Mi-am dat seama că nu voi fi lăsat pradă morții. Am înțeles că sunt susținut de brațele Celui Veșnic."

La 5 mai, când se împlineau exact cinci luni de când Courtauld fusese lăsat singur, primusul și-a dat ultima suflare. „Foarte curând, am auzit deasupra mea o zarvă ca de meci de fotbal. Ei erau! În acoperiș s-a făcut o gaură prin care pătrundea lumina zilei. Am auzit vocea lui Gino, care mi-a spus: «Pune-ți-i.» Mi-a întins niște ochelari de soare. Ce schimbată îmi părea lumea de afară! Eram în mai și lumina soarelui mă năucea. Nu mă gândisem că va fi așa.

N-au pierdut vremea, m-au scos imediat afară, unde am descoperit că nu aveam mai nimic. Doar picioarele mi-erau

puţin slăbite. Am plecat spre casă a doua zi. Am făcut tot drumul într-o sanie, citind *Contele de Monte Cristo*. Vremea era bună, aşa că am încheiat călătoria în cinci zile. Drumul până acolo ne luase şase săptămâni."

După experienţa groenlandeză, Courtauld a refuzat să se mai întoarcă la viaţa de agent de bursă. A pornit în schimb într-o extraordinară călătorie de aproape 1 000 km de-a lungul coastei necartografiate a Groenlandei, deplasându-se cu o ambarcaţiune lungă de 6 m, folosită de vânătorii de balene. Era mult mai interesant decât să stai la un birou în Londra.*

* Contribuţia lui Augustine (August) Courtauld (1904–1959) la explorarea zonelor arctice a primit o recunoaştere simbolică în 2011, când o echipă de alpinişti britanici şi ruşi a escaladat ultimul vârf necucerit din Groenlanda, hotărând să-l numească, în onoarea acestuia, Muntele Augustine Courtauld (n. tr.).

Capitolul 3

Iad în Japonia

„Înainte de coliziune, este esențial să nu închizi ochii,
ca să nu ratezi ținta. Mulți s-au ciocnit de țintele lor
cu ochii larg deschiși. Ei vă pot confirma
ce mult s-au distrat."

Instrucțiuni date piloților kamikaze din al Doilea Război Mondial,
Kamikaze, de Albert Axell și Hideaki Kase

Lungul război al lui Hiroo Onoda

Trăia într-o regiune cu păduri tropicale dese și se hrănea cu nucile de cocos care se găseau acolo din belșug. Principalul său dușman era armata de țânțari care năvălea după fiecare ploaie. Hiroo Onoda mai avea însă un inamic, unul care refuza să se arate la față. Fără să știe că al Doilea Război Mondial se terminase de 29 de ani, Onoda purta încă, de unul singur, un război de gherilă în junglele filipineze.

Americanii debarcaseră pe Insula Lubang în februarie 1945. După șase luni, războiul lua sfârșit. Cu toate acestea, Hiroo Onoda și micul lui grup de soldați nu au primit, nici atunci, nici mai târziu, ordin să depună armele. Dimpotrivă, li se ordonase să lupte până la moarte. Ordin pe care locotenentul

japonez încă îl îndeplinea în 1974. Povestea lui e una despre curaj, farsă și loialitate duse la paroxism.*

Hiroo Onoda s-a născut pentru a fi soldat. Se înrolase în Armata Imperială Japoneză la vârsta de 20 de ani, fiind instruit pentru culegerea de informații despre inamic și pentru războiul de gherilă. În decembrie 1944 a fost trimis, împreună cu un grup de soldați de elită, pe insula filipineză Lubang. Misiunea lor era să distrugă mica pistă de aterizare și amenajările portuare de aici.

Li se interzisese cu desăvârșire să se predea ori să se sinucidă. „Vi se interzice la modul absolut să muriți de mâna voastră", scria în ordinul primit de Onoda. „Câtă vreme mai este în viață un singur soldat, trebuie să continui să-l conduci. Dacă va fi nevoie să vă hrăniți cu nuci de cocos, hrăniți-vă cu nuci de cocos! În nicio împrejurare nu vă este permis să renunțați la viață de bunăvoie."

Onoda nu a reușit să distrugă obiectivele militare de pe Lubang, permițând astfel trupelor americane și filipineze să ocupe insula în februarie 1945. Majoritatea soldaților japonezi au fost luați prizonieri sau uciși. Onoda și alți trei camarazi au fugit însă pe dealurile de pe insulă, unde au jurat că vor continua să lupte.

Insula Lubang este mică: are 26 km lungime și doar 10 km lățime. Este însă acoperită de o pădure deasă, cei patru soldați japonezi putând cu ușurință să rămână ascunși. Timpul și-l petreceau desfășurând acțiuni de gherilă, într-un astfel de atac ucigând cel puțin 30 de filipinezi, iar în alte ocazii, ciocnindu-se cu forțele de poliție.

---

* Hiroo Onoda (1922–2014) a publicat, în 1999, o carte despre experiența care face subiectul acestui subcapitol, tradusă în engleză cu titlul *No Surrender: My Thirty-Year War* (n. tr.).

În octombrie 1945, cei patru au găsit din întâmplare un manifest pe care scria: „Războiul s-a încheiat pe 15 august. Coborâți din munți." Onoda nu i-a dat crezare, fiind convins că e opera propagandei aliate. Câteva luni mai târziu, au găsit un al doilea manifest, aruncat dintr-un avion. Era un ordin emis de generalul Tomoyuki Yamashita, comandantul Armatei 14. Și de data aceasta, Onoda și ai săi au considerat că mesajul nu este autentic și au jurat să continue rezistența.

S-au scurs patru ani, iar micul grup trăia încă în junglă. Unul dintre ei însă, pe nume Yuichi Akatsu, se săturase. Acesta și-a părăsit camarazii, s-a predat armatei filipineze și s-a întors în Japonia, unde a informat armata că trei dintre tovarășii săi de arme erau convinși că războiul nu se terminase.

Au mai trecut doi ani până când, în jungla de pe Insula Lubang, au fost parașutate fotografii de familie și scrisori. Onoda a găsit pachetele, dar era convins că și ele fac parte dintr-un șiretlic bine pus la punct. El și cei doi camarazi ai săi erau decișI să continue lupta până la capăt. Aveau puține arme, iar provizii, aproape deloc. Supraviețuiau hrănindu-se cu nuci de cocos și banane și, ocazional, omorând câte o vacă. Condițiile de trai erau înfiorătoare: arșiță tropicală, ploi nesfârșite, invazii de șobolani. Dormeau în colibe improvizate din ramuri.

Anii s-au transformat în decenii, iar cei trei soldați au început să simtă efectele îmbătrânirii. Unul dintre tovarășii lui Onoda a fost ucis de localnicii filipinezi în 1954. Celălalt a mai trăit 18 ani, până în octombrie 1972, când a fost împușcat. El și Onoda atacau rezervele de alimente de pe insulă și au fost prinși într-un schimb de focuri.

Onoda rămăsese astfel singur, ultimul soldat japonez care mai lupta în al Doilea Război Mondial, conflict ce se încheiase

de 27 de ani. Cu toate acestea, refuza să depună armele şi încă dădea atacuri în primăvara lui 1974, când un student japonez, pe care îl chema Norio Suzuki, aflat în trecere pe insulă, a reuşit să dea de el şi să-i vorbească. I-a spus că războiul se terminase de mult. Onoda nu a vrut să-l creadă. I-a declarat tânărului că nu se va preda decât la primirea unor ordine clare în acest sens de la superiorul său.

Abia acum s-a implicat şi guvernul japonez, în încercarea de a pune capăt războiului lui Onoda. Autorităţile au reuşit să-l găsească pe superiorul acestuia, maiorul Taniguchi, care, din fericire, trăia încă. Maiorul a fost dus cu avionul pe Insula Lubang ca să-i ordone personal lui Onoda să depună armele.

La 9 martie 1974, în sfârşit, a reuşit. „Japonia", i-a spus el lui Onoda, „a pierdut războiul şi orice luptă trebuie să înceteze imediat." Onoda a fost în mod oficial degrevat de toate îndatoririle militare şi i s-a ordonat să predea puşca, muniţia şi grenadele de mână. Veştile aduse de maiorul Taniguchi l-au şocat şi l-au îngrozit deopotrivă. „Chiar am pierdut războiul!" au fost primele sale cuvinte. „Cum au putut să fie atât de blegi [cei din armata japoneză]?"

La întoarcerea în ţară, Onoda a fost primit ca un erou naţional. Nu i-a plăcut însă atenţia care i se acorda, iar Japonia nu mai era decât o umbră a nobilului imperiu pe care îl slujise atâţia ani. Onoda era convins că, dacă şi alţi soldaţi ar fi fost gata să lupte până la capăt, ca el, Japonia ar fi putut să câştige.

Supravieţuirea pilotului kamikaze

Erau cam de aceeaşi vârstă, doi tineri piloţi japonezi, membri ai Escadrilei Speciale de Atac Tokkotai. Acum îşi oferiseră serviciile ca luptători kamikaze, gata să-şi dea viaţa pentru Japonia.

E primăvara lui 1945. Shigeyoshi Hamazono și Kiyoshi Ogawa se pregătesc să plece în ultima lor misiune, un devastator atac împotriva navelor de război americane aflate în apele din jurul Insulei Okinawa.

Operațiunea Kikusui era concepută ca un val de atacuri kamikaze succesive cu peste 1 500 de avioane. Dar socoteala de acasă nu se potrivește întocmai cu cea din târg, după cum avea să-și dea repede seama Shigeyoshi Hamazono.

Tânărul se înrolase voluntar în armata japoneză imediat după atacul de la Pearl Harbor, din decembrie 1941, spre groaza mamei lui: „Mi-a trimis o scrisoare în care nu a putut scrie decât aceste cuvinte: «Să nu fii învins. Să nu mori.»" O poruncă neluată în seamă, căci Hamazono a fost ales să participe la Operațiunea Kikusui.

Teoretic, membrii escadrilelor speciale erau cu toții voluntari. Piloții din grupul lui Hamazono primiseră în prealabil un formular de recrutare, spunându-li-se să marcheze cu un cerc dacă se ofereau voluntari și cu X dacă refuzau. „Trei au scris X", își amintea mai târziu Hamazono, „și au fost obligați să plece. I-am urât pe ofițerii care îi izgoniseră astfel."

Nici el nu a prea avut încotro când a fost ales să participe la Operațiunea Kikusui: comandantul l-a chemat și l-a informat că urma să ia parte la atacul de a doua zi. „Ca pilot militar, nu puteai să refuzi... Era datoria mea. În noaptea aceea, gândul mi-a fost doar la misiune."

Hamazono supraviețuise deja unei misiuni sinucigașe ratate – i se defectase avionul și fusese obligat să revină la bază. Acum era trimis în ceea ce trebuia să fie ultimul său atac. Tânărul s-a urcat în avionul de vânătoare Mitsubishi Zero, știind că nu-și va mai vedea niciodată familia.

Înainte să se îndrepte către navele americane, Hamazono a survolat oraşul natal şi a aruncat din avion o bandă *hachimaki*, pe care scria: „Sper că sunteţi sănătoşi, adio." Era un rămas-bun simbolic.

Tovarăşul său de arme, Kiyoshi Ogawa, era ceva mai entuziasmat. Îşi dorise cu ardoare să intre în escadrila kamikaze şi aştepta cu nerăbdare atacul. N-a mai stat pe gânduri şi s-a urcat în avion pentru ultima lui misiune.

Ogawa a fost printre primii care s-au apropiat de navele americane, avionul lui fiind ţinta unui tir antiaerian susţinut. Pilotul japonez nu s-a descurajat, continuând să zboare drept spre ţintă, portavionul *USS Bunker Hill*. Ajungând deasupra lui, Ogawa a coborât cu avionul în picaj şi, simultan, a lansat o bombă de 250 kg. Aceasta a străpuns puntea de zbor a portavionului american şi a explodat, aprinzând combustibilul. Incendiul s-a extins şi la avioanele realimentate, aflate pe punte, care au sărit numaidecât în aer. Ogawa abia a mai apucat să vadă carnagiul pe care îl provocase, înainte să dea lovitura de graţie, înfigându-şi avionul în turnul de control al navei, cuprins de flăcări.

La bordul lui *Bunker Hill* distrugerile erau imense. Explozia omorâse mulţi piloţi, care, în acel moment, se găseau în „camera de aşteptare", focul consumând oxigenul şi asfixiindu-i pe cei aflaţi înăuntru.

Hamazono avea şi el de gând să lovească ţinta, dar, apropiindu-se de flota americană, a observat că o escadrilă de avioane de vânătoare inamice fusese trimisă în întâmpinarea lui.

A început o înverşunată luptă aeriană, care a ţinut 35 de minute. Hamazono încerca să se ferească de gloanţele americanilor şi, în acelaşi timp, să identifice ţinta aflată mult sub el. „La sfârşitul luptei, i-am văzut venind iarăşi spre mine de la mare

distanță. Eram convins că voi fi ucis în câteva secunde. Dar, în timp ce se apropiau, s-au înclinat brusc și s-au îndepărtat. Nici până azi n-am înțeles de ce au făcut asta."

Aparatul lui Hamazono era de-acum ciuruit, iar el avea tăieturi adânci și arsuri pe față și pe mâini. Cum stătea să se întunece, a hotărât să se îndrepte spre Japonia în loc să-și continue atacul. „Aveam arsuri peste tot și numai cinci dinți în gură." Misiunea lui se încheiase.

Hamazono nu a mai fost ales pentru un alt atac kamikaze. Războiul era pe sfârșite, iar lui îi pierise orice dorință să moară în avion.

El și alți câțiva piloți kamikaze care au supraviețuit războiului au fost obligați să poarte mulți ani stigmatul faptului că nu muriseră în misiune. „Ni se spunea că ultimele cuvinte ale piloților erau: «Trăiască împăratul!»" afirmă Hamazono. „Sunt sigur însă că ne mințeau. Oamenii aceia strigau ce aș fi strigat și eu. Își strigau mamele."

Supraviețuitorul de la Hiroshima și Nagasaki

Tsutomu Yamaguchi străbătea orașul Hiroshima cu tramvaiul, când a auzit huruitul monoton al unui avion care trecea pe deasupra. Nu i-a dat atenție. În fond, era război și avioanele erau o prezență constantă. Nu știa că zgomotul acela era al bombardierului american *Enola Gay*, care, peste doar câteva secunde, avea să lanseze deasupra orașului o bombă atomică de uraniu de 13 kilotone.

În dimineața zilei de 6 august 1945, la ora 8.15, în timp ce bombardierul se apropia de țintă, Yamaguchi a coborât din tramvai și, ridicându-și ochii spre cer, a observat că trecea un avion. A văzut de asemenea două mici parașute. Apoi, fără

veste, s-a dezlănțuit iadul. „Pe cer s-a aprins o scânteie uriașă, iar eu am fost azvârlit cât colo." Masivul focos nuclear explodase la mai puțin de trei kilometri de locul în care se afla el.

Bomba a fost detonată la 600 m deasupra orașului Hiroshima. Uitându-se în sus, Yamaguchi a văzut că se înalță un uriaș stâlp de foc în formă de ciupercă. Peste câteva secunde, și-a pierdut cunoștința. Bubuitura îi spărsese timpanele, iar scânteia îi provocase o orbire temporară. Căldura produsă de explozie a fost atât de intensă, încât i-a pricinuit arsuri grave pe partea stângă a corpului. Când și-a revenit, s-a târât până la un adăpost și a încercat să înțeleagă ce se petrecuse. Din fericire, a dat acolo peste trei colegi, care scăpaseră și ei. Erau cu toții tineri ingineri și lucrau la societatea de construcții navale Mitsubishi Heavy Industries, având ghinionul să fie trimiși la Hiroshima tocmai în ziua bombardamentului.

Cei patru au rămas toată noaptea în adăpost, tratându-și rănile și arsurile. Dimineață, au îndrăznit să iasă din adăpost, luând-o printre ruinele carbonizate și topite. În drum spre cea mai apropiată gară încă în funcțiune, au trecut pe lângă grămezi de trupuri arse și mulțime de muribunzi. Scopul lor era să prindă unul dintre puținele trenuri care mai circulau și să se întoarcă acasă, în orașul Nagasaki, aflat la 320 km depărtare.

Yamaguchi era într-o stare proastă și, odată ajuns în orașul natal, s-a dus să-i fie bandajate rănile. La 9 august însă, după numai două zile de convalescență, s-a simțit destul de bine ca să se întoarcă la muncă. Șeful și colegii l-au ascultat îngroziți povestind despre incredibilele distrugeri provocate de o singură bombă. Yamaguchi le-a spus că explozia topise metalul și pulverizase cartiere întregi. Sam, șeful lui, nu l-a crezut.

— Ești inginer, a urlat el. Socotește. Cum putea o singură bombă să distrugă un oraș întreg?

Exact în momentul în care șeful rostea aceste cuvinte, la ora 11.02, o lumină albă, orbitoare a pătruns în încăpere. Pielea sensibilă a lui Yamaguchi a fost din nou arsă de căldura intensă, iar el s-a prăbușit la podea. „Mi-am zis că norul în formă de ciupercă de la Hiroshima mă urmărise până acolo", spunea el mai târziu.

Aviația SUA lansase a doua bombă atomică, botezată Grăsanul, după Winston Churchill, mult mai mare decât cea de la Hiroshima – un colos de plutoniu de 25 de kilotone, care a explodat în valea în care este situat orașul Nagasaki. Distrugerile au fost mai restrânse, însă mai intense. Au murit în jur de 74 000 de oameni și tot atâția au fost răniți. Yamaguchi, soția și fiul lor nou-născut au scăpat ca prin minune și au petrecut bună parte din săptămâna următoare într-un adăpost antiaerian din vecinătatea fostei lor case. Cinci zile mai târziu, au aflat că împăratul Hirohito anunțase capitularea Japoniei.

Faptul că Yamaguchi a supraviețuit ambelor explozii nucleare a fost socotit un adevărat miracol. Ulterior, s-a aflat că era una dintre cele 160 de persoane despre care se știe că au scăpat cu viață din ambele bombardamente.

În 1957, lui Yamaguchi i-a fost recunoscut statutul de *hibakusha*, adică „persoană afectată de explozie", însă abia în 2009 i s-a permis în mod oficial să se considere *niijuu hibakusha*, adică „supraviețuitor al celor două bombe".

Exploziile nu au rămas fără urmări, atât fizice, cât și psihice. Explozia de la Hiroshima l-a lăsat pe Yamaguchi fără auz la urechea stângă și, temporar, fără păr. Fiica lui avea să-și amintească mai târziu că, până la vârsta de 12 ani, nu și-a văzut tatăl altfel decât bandajat.

Yamaguchi a fost un adversar vehement al armelor nucleare până la o vârstă înaintată, când a început să sufere din cauza

efectelor pe termen lung ale expunerii la radiații. În 2008, soția lui s-a îmbolnăvit de cancer la ficat și rinichi și, nu peste mult timp, a decedat. El a făcut leucemie acută și a murit în 2010, la vârsta de 93 de ani. Longevitatea de care s-a bucurat a fost un lucru extraordinar, după cum prea bine știa și el. Yamaguchi și-a considerat viața drept o „cale netezită de Dumnezeu": „A fost destinul meu să trec prin asta de două ori și să trăiesc spre a povesti ce s-a întâmplat", a spus el către sfârșitul îndelungatei sale vieți.

Capitolul 4

Doamne deghizate

„La urma urmei, ţinuta mea putea să înşele pe oricine;
mă făcea să arăt ca o persoană voinică, durdulie,
cu un cap mai degrabă mic şi chip de băieţandru."

Dorothy Lawrence se admiră deghizată în soldat
din Primul Război Mondial

Marele mister al Agathei Christie

În dimineaţa zilei de vineri, 3 decembrie 1926, puţin după ora 21.30, Agatha Christie s-a ridicat din fotoliu şi a urcat la etajul casei sale din Berkshire. Şi-a sărutat fiica, pe Rosalind, în vârstă de şapte ani, care dormea, şi a coborât din nou. Apoi s-a urcat în maşina ei, un Morris Cowley, şi a dispărut în noapte. Nimeni nu a mai văzut-o vreme de 11 zile.

Dispariţia Agathei Christie a declanşat una dintre cele mai ample operaţiuni de căutare a unei persoane. Christie era deja o scriitoare celebră, astfel că s-au mobilizat peste o mie de poliţişti şi sute de civili. A fost de asemenea prima dată când, pentru căutarea cuiva, s-au utilizat avioane.

William Joynson-Hicks, ministrul britanic de interne, a cerut poliţiei să-şi intensifice eforturile de a o găsi. La acţiune au participat şi doi dintre cei mai renumiţi autori britanici de

literatură polițistă, Sir Arthur Conan Doyle, părintele lui Sherlock Holmes, și Dorothy L. Sayers, autoarea seriei al cărei protagonist este lordul Peter Wimsey. Autoritățile sperau că, prin cunoștințele lor, ei vor ajuta la găsirea scriitoarei dispărute.

Nu a durat mult și poliția i-a localizat mașina. Automobilul lui Christie a fost găsit abandonat pe o pantă abruptă din Newlands Corner, în apropiere de Guildford. De ea însă, nici urmă. Nu s-au găsit nici semne că ar fi suferit un accident.

Cum cercetările se prelungeau – trecuseră trei zile fără vreun semn de la ea – au început să apară diverse speculații. Presa nu mai prididea, inventând teorii tot mai sinistre despre ce s-ar fi putut întâmpla. Era o poveste perfectă pentru ziarele de scandal, cu toate ingredientele unei intrigi polițiste à la Agatha Christie.

În apropiere de locul în care fusese găsită mașina era un izvor natural, cunoscut drept Iazul Liniștit, unde se zvonea că muriseră doi copii mici. Unii jurnaliști au mers până la a insinua că scriitoarea se înecase deliberat.

Trupul Agathei Christie era însă de negăsit. Cu toate acestea, ipoteza sinuciderii nu stătea în picioare din moment ce viața ei profesională nu avusese nicicând perspective mai luminoase. Al șaselea ei roman, *Asasinarea lui Roger Ackroyd,* se vindea bine, iar numele ei era deja unul bine-cunoscut.

Unii spuneau că totul nu era decât un șiretlic menit să facă publicitate noii ei cărți. Alții se gândeau la un scenariu mult mai sinistru. Circulau zvonuri că romanciera fusese ucisă de soțul ei, Archie Christie, fost pilot în Primul Război Mondial și fustangiu notoriu, despre care se știa că are o amantă.

Arthur Conan Doyle, mare pasionat de ocultism, a încercat să rezolve misterul cu ajutorul puterilor paranormale. A dus o mănușă a lui Christie la un faimos mediu, în speranța că acesta va oferi unele răspunsuri. Nu s-a întâmplat așa.

Dorothy Sayers a mers la locul dispariției, căutând posibile indicii. Efortul ei s-a dovedit la fel de inutil.

După o săptămână de căutări, știrea făcuse înconjurul lumii. Ajunsese și pe prima pagină a ziarului *New York Times*.

Agatha Christie a fost găsită abia pe 14 decembrie, la 11 zile de la dispariție, într-un hotel din Harrogate. Deși scriitoarea era vie și nevătămată, împrejurările descoperirii ei erau atât de stranii, încât, în loc să rezolve misterul, au dat naștere unor noi întrebări. Christie nu a fost în stare să furnizeze nicio informație. Nu își amintea nimic din ce i se întâmplase. A căzut în sarcina poliției să reconstituie tabloul evenimentelor.

Polițiștii au ajuns la concluzia că Agatha Christie părăsise domiciliul și se îndreptase spre Londra, pe drum suferind un accident de mașină. Ulterior, a luat un tren cu destinația Harrogate. Când a ajuns în această stațiune balneară, s-a cazat la hotelul Swan Hydro, actualmente Old Swan, cu foarte puține bagaje și, în mod bizar, sub numele amantei soțului, Theresa Neele.

Harrogate era, în anii 1920, o localitate dintre cele mai cochete, frecventată de tinerii în pas cu moda. Agatha Christie nu a trezit niciun fel de bănuială când a luat parte la baluri, la serate dansante și la petrecerile organizate la Palm Court. În cele din urmă, a fost recunoscută de un angajat al hotelului, un cântăreț la banjo pe nume Bob Tappin, care a anunțat poliția. Polițiștii l-au anunțat pe colonelul Christie, care a venit imediat să-și ia soția acasă. Agatha însă nu se grăbea să plece, făcându-l să aștepte în holul hotelului până s-a schimbat în rochia de seară.

Agatha Christie nu a vorbit niciodată despre cele 11 zile în care a fost de negăsit, iar de-a lungul timpului s-au făcut numeroase speculații în legătură cu ce s-a întâmplat de fapt între 3 și 14 decembrie 1926.

Colonelul Archie Christie a susţinut că, în urma accidentului de maşină, Agatha a suferit o pierdere totală de memorie. Biograful Andrew Norman este însă de altă părere, afirmând că e foarte posibil ca romanciera să se fi aflat într-o transă psihogenă – o afecţiune rară, declanşată de o traumă sau o depresie. Norman spune că Agatha Christie a fost victima unui episod de amnezie psihogenă, invocând faptul că scriitoarea adoptase o identitate nouă, pe cea a Theresei Neele, şi că nu se putuse recunoaşte în fotografiile din ziare. „Cred că avea tendinţe sinucigaşe", susţine el. „Era într-o stare de spirit deplorabilă, pe care o va descrie mai târziu prin intermediul personajului Celia din romanul autobiografic intitulat *Portret neterminat*."

Agatha Christie şi-a revenit complet şi s-a reapucat de scris. Însă nu a mai fost dispusă să tolereze aventurile soţului, de care a divorţat în 1928. Ulterior, ea s-a recăsătorit cu ilustrul arheolog Sir Max Mallowan.

Probabil că nu vom afla niciodată cu exactitate ce s-a petrecut în acele 11 zile. Agatha Christie ne-a lăsat o enigmă pe care nici măcar Hercule Poirot nu ar fi fost în stare să o dezlege.

O ţinută mortală

În uniforma lui kaki, împroşcat din cap până în picioare cu noroi, soldatul Denis Smith nu se deosebea cu nimic de miile de camarazi sătui de război. Chipul de băieţandru şi părul scurt stârneau puţine comentarii din partea celor aflaţi pe câmpul de luptă. Din Divizia 51 Geniu a Forţei Expediţionare Britanice, nimeni nu ştia că soldatul Smith ascundea o taină extraordinară.

Denis Smith era în realitate Dorothy Lawrence, o tânără care venise pe câmpul de luptă ca să vadă cu ochii ei ce se

întâmpla acolo, devenind astfel singura femeie care a luptat pe Frontul de Vest în Primul Război Mondial.

Povestea lui Dorothy începe la Paris, odată cu izbucnirea războiului, în 1914. Tânăra își dorea cu ardoare să devină corespondent de război, dar i s-a spus că aceasta e o lume a bărbaților în care ea nu are ce să caute. Hotărâtă să asiste la sângeroasele bătălii din nordul Franței, Dorothy s-a deghizat în soldat și s-a dus pe front. „Am să văd singură de ce isprăvi e în stare o tânără englezoaică fără bani sau recomandări", scria ea.

La Paris, s-a împrietenit cu doi soldați englezi – „complicii kaki", cum avea să-i numească mai târziu – cărora le-a cerut să-i facă rost de o uniformă militară. Ei s-au învoit s-o ajute și, în doar o săptămână, Dorothy era echipată cu bocanci soldățești, pantaloni kaki, bretele, mundir, cămașă și moletiere.

Mai rămânea de rezolvat problema ascunderii formelor ei feminine. Dacă și-ar fi dat seama cineva că e femeie, ar fi fost arestată și trimisă acasă imediat. „Mi-am înfășurat strâns corpul în bandaje, de parcă eram o mumie." Cum rotunjimile ei erau în continuare vizibile, „mi-am căptușit spatele cu straturi de vată... ținuta... mă făcea să arăt ca o persoană voinică, durdulie, cu un cap mai degrabă mic și chip de băiețandru".

Cei doi prieteni au ajutat-o să obțină și un permis de călătorie, fără de care nu ar fi putut să ajungă în orașul Béthune, aflat chiar pe linia frontului.

Îngrijorată de faptul că avea încă o înfățișare prea feminină, Dorothy l-a pus pe unul dintre complici s-o tundă și s-o bărbierească. „În zadar am sperat că astfel îmi vor da tuleiele", scria ea. Fire băiețoasă, Dorothy a fost teribil de dezamăgită văzând că nu se întâmplă nimic.

Spre a-și desăvârși deghizarea înainte să plece pe front, Dorothy și-a dat pe față cu o soluție dezinfectantă diluată. Și așa, cu tenul arămiu, cu o înfățișare neîngrijită, a plecat la război.

Nu i-a fost prea ușor să ajungă pe front. În mai multe rânduri, a fost oprită de ofițeri care voiau să știe ce caută atât de departe de regimentul ei. Dar niciunul nu și-a închipuit că e femeie.

În cele din urmă, Dorothy a apelat la un genist pe nume Tom Dunn, dintr-o unitate din Lancashire a Geniștilor Regali. Tânăra i-a mărturisit secretul ei și i-a cerut ajutorul. Genistul Tom s-a amuzat de îndrăzneala lui Dorothy, dar a fost și profund mișcat de curajul ei. Alături de câțiva camarazi, s-a învoit s-o ajute să intre în serviciul activ. I-au găsit și o ascunzătoare secretă, unde să se poată odihni peste zi. Abia după lăsarea întunericului îndrăznea Dorothy să iasă împreună cu ceilalți genești. Săpau tuneluri pe sub liniile germane și le umpleau cu explozibil, pe care, ulterior, îl detonau, aruncând în aer tranșeele și centrele de comandă inamice.

Cum igiena era ceva irealizabil, nu peste multă vreme, Dorothy s-a umplut de păduchi și purici. „Aveam mâncărimi și iritație pe fiecare centimetru al corpului. Puricii săreau în toate direcțiile", scria ea.

Deși avea de înfruntat neplăceri teribile, Dorothy a ajuns curând să sape tuneluri pe sub liniile inamice, sub o ploaie de șrapnele și obuze. Tânăra nu s-a înspăimântat. Camaradul ei, Tom Dunn, a fost foarte impresionat de curajul fetei, povestind mai târziu cum aceasta a petrecut zece zile și nopți, consecutiv, „la 400 de metri de liniile fricților, în bătaia puștilor și mortierelor".

Tirul neîntrerupt, hrana proastă și apa contaminată nu au întârziat să producă efecte. Dorothy s-a îmbolnăvit, leșinând de mai multe ori. Temându-se că șiretlicul îi va fi descoperit, tânăra s-a prezentat la comandant și i-a mărturisit tot. Omul, gândindu-se că are de-a face cu o spioană, a dat imediat ordin să fie arestată.

Au urmat interogatorii intense. Au descusut-o șase generali și 20 de ofițeri, însă niciunul nu a reușit să demonstreze altceva decât că Dorothy Lawrence era o femeie care voise să intre în primejdioasa lume a bărbaților. Au obligat-o să semneze o declarație prin care se angaja că nu-și va scrie niciodată povestea. Apoi, au expediat-o înapoi la Londra.

Dorothy avea totuși să scrie despre aventurile ei*, iar Tom Dunn chiar a semnat o declarație prin care garanta că totul era adevărat. Puțini i-au dat însă crezare, iar Dorothy Lawrence a murit în anonimat, în 1964.

Misiune periculoasă

Irena Sendler a părăsit ghetoul din Varșovia cu un pachet sub braț, fără să trezească vreo bănuială. În lătrăturile asurzitoare ale câinelui ei, femeia a strâns mai tare pachetul la piept și le-a făcut prietenește cu mâna gărzilor Gestapoului. Ce nu știau paznicii – dacă ar fi știut, ar fi ucis-o – era că Irena Sendler scotea pe ascuns bebeluși din ghetou și îi ducea în locuri sigure.

Sendler lucra ca asistentă socială pentru Biserica Catolică în Polonia ocupată. Autoritățile naziste îi permiteau să intre în ghetoul evreiesc ca să verifice existența unor semne de tifos. Germanii se temeau cumplit că boala se putea răspândi în tot orașul.

Reprezentanții Gestapoului nici nu bănuiau că erau duși de nas și că Irena Sendler era, de fapt, implicată într-una dintre cele mai mari operațiuni de salvare din toate timpurile. Dându-se

* Cartea, intitulată *Sapper Dorothy Lawrence: The Only English Woman Soldier*, a apărut în 1919, după ce a fost cenzurată masiv de Ministerul britanic de Război (n. tr.).

drept angajată a Departamentului de Servicii Sociale, tânăra a reușit să scoată din ghetou în jur de 2 500 de copii evrei.

Ceea ce făcea ea era extrem de periculos, dat fiind faptul că, în 1942, Varșovia gemea de ofițeri germani aflați pe urmele evreilor care izbutiseră să fugă din ghetou. „Transportul armelor, [...] planificarea unor acțiuni de sabotaj împotriva nemților, nimic din toate acestea nu era atât de periculos ca adăpostirea unui evreu", spunea Wladyslaw Bartoszewski, membru al Rezistenței Poloneze. „Ai în casă o bombă cu ceas. Dacă te descoperă, te omoară împreună cu familia și persoana pe care o ascunzi."

Sub pretextul că inspecta ghetoul pentru a vedea condițiile de acolo, Sendler scotea pe ascuns bebeluși și copii mici, în pachete, valize, cutii și cărucioare. Copiii mai mari erau scoși prin rețeaua de canalizare a orașului.

Irena mergea însoțită mereu de un câine, pe care îl dresase să latre când în apropiere se aflau soldați germani. Acest lucru îi permitea să acopere zgomotele pe care le făceau copiii ascunși în pachete. Odată scoși din ghetou, ei primeau certificate de naștere catolice și documente de identitate false. Acestea erau semnate de preoți sau de angajați ai Departamentului de Servicii Sociale. Apoi, copiii erau duși la orfelinate și mănăstiri din împrejurimile Varșoviei.

Pe la mijlocul lui 1942, SS a început să adune un mare număr de evrei, pe care îi ducea în lagărul de exterminare de la Treblinka. Sendler i-a implorat pe părinții evrei să renunțe la copiii lor, știind că aceasta era unica lor șansă la viață. Într-un interviu realizat cu puțin înainte de moartea ei, în 2008, Irena vorbește cu emoție despre discuțiile avute cu părinții copiilor respectivi: „Acele scene, în care era vorba despre renunțarea la

un copil, îți rupeau inima... Prima întrebare era: «Există vreo garanție că va trăi?» Iar eu le răspundeam: «Niciuna. Nu știu nici măcar dacă astăzi voi ieși vie din ghetou.»"

Sendler a ținut o evidență a copiilor pe care i-a salvat, iar listele cu numele lor le-a ascuns în niște borcane pe care le-a îngropat în speranța că aceștia aveau să-și reîntâlnească părinții după terminarea războiului.

În 1943, tânăra a fost arestată de Gestapo. Nemții intraseră la bănuieli în privința activităților ei și își dăduseră seama că, de fapt, ea îi ajuta pe evreii din Varșovia. Sendler a fost bătută și torturată cu sălbăticie (i-au fost rupte mâinile și picioarele), apoi condamnată la moarte fiindcă refuza să dea informații.

Vestea că Irena avea să fie executată a ajuns la urechile membrilor Żegota, Consiliul secret de Ajutorare a Evreilor, care au reușit să o salveze în ultima clipă, mituind un gardian german. Numele ei a apărut pe lista celor executați, lucru care i-a permis să trăiască în clandestinitate până la încheierea războiului.

Irena a dezgropat atunci borcanele cu numele celor 2 500 de copii evrei în speranța că va izbuti să-i redea părinților. Aproape toți adulții pieriseră însă în lagărul de la Treblinka.

Ulterior, ea a fost persecutată de autoritățile comuniste poloneze din cauza legăturilor pe care le avea cu guvernul din exil. Abia în 1965 a primit recunoașterea oficială a curajului său extraordinar. Yad Vașem, Centrul-Memorial al Holocaustului din Israel, i-a acordat titlul de „drept între popoare".

După căderea comunismului, a venit și recunoașterea din partea propriei țări, Irenei Sendler fiindu-i conferite unele dintre cele mai înalte distincții poloneze. În 2007 a fost chiar nominalizată la Premiul Nobel pentru pace. Acesta a fost decernat însă

fostului vicepreşedinte american Al Gore pentru contribuţia sa la lupta împotriva schimbărilor climatice.

Irena a rămas toată viaţa o persoană modestă. Când a fost întrebată despre activitatea din timpul războiului, ea a răspuns simplu: „Fiecare copil salvat cu ajutorul meu este o justificare a existenţei mele pe acest pământ, şi nu un titlu de glorie."

Capitolul 5

Cel mai bun prieten al omului

„America a intrat în război, [...] iar Stubby a ajuns
la concluzia că trebuia să-şi facă şi el datoria faţă de ţară."

Necrologul sergentului Stubby, cel mai decorat câine din istoria SUA,
New York Times, aprilie 1926

Adevăratul cal de luptă

Stătea mândru şi neînfricat, gata de bătălia ce avea să urmeze. Înfruntase deja patru ani de război, participând inclusiv la Bătălia de pe Somme, din 1916. Scăpase cu viaţă şi din iadul mocirlos de la Passchendaele. Acum, în ziua de 30 martie a anului 1918, Warrior se pregătea de cea mai grea misiune. Murgul de zece ani trebuia să conducă una dintre ultimele mari şarje de cavalerie din istorie. Misiunea lui era să oprească ofensiva germană din primăvara lui 1918, iar aventurile lui aveau să fie la fel de extraordinare precum cele ale calului de luptă inventat de Michael Morpurgo*.

Warrior era unul dintre milioanele de cai trimişi în Franţa între 1914 şi 1918. Doar 62 000 s-au mai întors acasă, victime

* Michael Morpurgo (n. 1943), prozator, poet, dramaturg şi libretist englez, cunoscut mai ales pentru romanele dedicate copiilor, precum *War Horse*, apărut în 1982 (n. red.).

uitate ale unui conflict în care animale lipsite de apărare au fost aruncate în luptă împotriva tancurilor și mitralierelor.

Warrior aparținea generalului John Seely*, foarte bun prieten cu Churchill. Calul și călărețul erau niște supraviețuitori înnăscuți. Din clipa în care a ajuns în Franța, în vara lui 1914, Warrior și-a dovedit curajul în numeroase ocazii. În toamna acelui an, fusese la un pas de a fi prins de către armata germană care înainta. În anul următor, calul de lângă el a fost sfârtecat în două de explozia unui șrapnel. Warrior a avut noroc, scăpând nevătămat. Câteva zile mai târziu, grajdul în care era ținut a fost distrus la doar câteva secunde după ce îl părăsise. Altă dată, a trebuit să fie scos dintr-un noroi foarte adânc.

În februarie 1915, generalul Seely (împreună cu Warrior) a primit comanda cavaleriei canadiene, o amestecătură formată din fermieri, polițiști călare, amerindieni și o mie de cai. După trei ani în care își dovediseră curajul pe câmpul de luptă, li s-a încredințat o misiune de importanță strategică. Mașinăria de război germană străpunsese linia frontului aliat și luase peste 100 000 de prizonieri, mulți dintre aceștia făcând parte din Armata 5 britanică. Însuflețiți de victoria repurtată, germanii intenționau să-și continue înaintarea spre vest.

Era esențial ca înaintarea lor să fie oprită cât mai repede cu putință. Forțele aliate urmau să atace în pădurea Moreuil, pe malurile râului Avre. O victorie le-ar fi făcut să pună stăpânire pe râu și, în plus, ar fi stavilit înaintarea germanilor spre vest.

---

* John „Jack" Edward Bernard Seely, primul baron de Mottistone (1868–1947), a fost parlamentar și ministru de război înainte de a pleca pe front. Este și autorul unei cărți despre Warrior, intitulată *My Horse Warrior*, publicată în 1934. Cei doi sunt înfățișați într-un tablou aflat la Galeria Națională de Artă din Ottawa (Canada) și într-un grup statuar de pe Insula Wight (n. tr.).

Atacul trebuia să aibă loc în ziua de 30 martie și să fie condus de Warrior și alți 11 cai. Misiunea inițială a călăreților era să înfigă pe dealul care se înălța deasupra râului un steguleț roșu, după care avea să se călăuzească restul cavaleriei.

„[Warrior] era hotărât să pornească", scrie generalul Seely, „și, dintr-un salt, s-a repezit înainte. În galopul ce a urmat, i-a dispărut orice urmă de teamă. Am traversat spațiul ce ne despărțea de deal, pe care l-am urcat sub o ploaie de gloanțe trase de inamici, dar Warrior nu s-a sinchisit de nimic."

Armăsarul a ajuns în vârful dealului, unde a fost înfipt stegulețul roșu. Peste doar câteva clipe, s-a auzit un bubuit puternic, care a vestit intrarea în luptă a încă o mie de cai. Escadron după escadron, cavaleriștii s-au aruncat cu toții în haos, sub o ploaie de obuze și gloanțe venite din toate părțile.

Warrior și ceilalți cai înaintau sub tirul piloților britanici, care încercau să-i acopere. În direcția liniilor germane s-au tras peste 17 000 de proiectile, însă fără prea mult folos – sute de cai au fost seceraţi de mitralierele inamicului.

Bătălia s-a prelungit până către seară. Din cerul gri-metalic se revărsau valuri de ploaie, iar, curând, a început să se întunece. Warrior a condus mai departe brigada de calaverie sub focul neîntrerupt al armelor până ce soarta bătăliei a început a se schimba. La căderea nopții, pădurea fusese cucerită, iar trupele germane au fost silite să se retragă. Prețul acestei victorii a fost însă unul greu – un sfert dintre cavaleriști și peste jumătate dintre cai căzuseră victimă unei adevărate băi de sânge.

Pentru Warrior nu a existat răgaz. Chiar a doua zi, a fost pus să conducă un atac în apropiere de satul Gentelles. Curând însă, rănile grave pe care le-a suferit au dus la retragerea lui. Generalul Seely a fost și el rănit și nu a mai putut să continue lupta.

Warrior şi-a revenit într-un mod remarcabil şi a trăit până în 1941, când era prea bătrân ca să ia parte la al Doilea Război Mondial. De altfel, în anii scurşi, modul în care se purta războiul se schimbase radical. Şarjele de cavalerie aparţineau de acum trecutului şi nu mai era loc pentru cai de luptă asemenea lui Warrior.

Acest animal credincios, devotat şi extraordinar de curajos, care a ajutat la obţinerea victoriei pe Frontul de Vest, rămâne unul dintre eroii neştiuţi ai Marelui Război.

Salvaţi de porumbel

Maiorul Charles Whittlesey ştia că situaţia era disperată. Cu numai 24 de ore înainte, la 2 octombrie 1918, el şi oamenii lui primiseră ordin să atace poziţiile germane puternic fortificate din pădurea Argonne, din nordul Franţei. Atacul făcea parte din cea mai mare operaţiune desfăşurată de Forţa Expediţionară Americană în Primul Război Mondial.

Charles Whittlesey era ofiţer în Divizia 77, o bandă pestriţă ai cărei membri erau porecliţi „metropolitanii" datorită faptului că fuseseră recrutaţi din multietnicul cartier newyorkez Lower East Side. În Divizia 77 se vorbeau nu mai puţin de 42 de limbi. Această diversitate lingvistică nu ascundea însă faptul că majoritatea soldaţilor diviziei nu aveau niciun fel de experienţă. După o scurtă, dar intensă perioadă de instrucţie, desfăşurată la Camp Upton, în New York, ei au fost transportaţi cu vaporul în Franţa, deşi unii nu învăţaseră nici măcar cum să arunce o grenadă de mână.

Maiorul Whittlesey avea în subordine 554 de soldaţi, cu care trebuia să atace liniile inamice. Forţa duşmanului făcea ca misiunea să fie primejdioasă, însă mai periculos decât germanii era

terenul dificil. Argonne este o zonă cu defileuri adânci și pereți stâncoși înalți, ușor de apărat și aproape imposibil de atacat. Whittlesey mirosise pericolul și simțea că îi așteaptă vremuri grele. Dar, cum ordinele nu se discută, în ziua de 2 octombrie, el și oamenii lui au pornit la atac.

În mod surprinzător, s-au descurcat foarte bine în defileurile din Argonne. Succesul inițial avea să se dovedească a fi, de fapt, începutul sfârșitului pentru Divizia 77. Unitățile aliate de pe flancuri nu au putut ține pasul și, nu peste mult timp, soldații maiorului Whittlesey s-au trezit izolați de camarazii lor. Făcuseră clasica greșeală să înainteze prea mult.

Contraatacul german a fost nimicitor. Ascunși pe înălțimile stâncoase, germanii au deschis focul asupra pozițiilor descoperite ocupate de oamenii lui Whittlesey, împușcându-i unul câte unul. Americanii nu aveau cum să riposteze, deoarece inamicul se afla la 60 m deasupra lor, pe culmi. Maiorul știa că orice tentativă de retragere echivala cu o sinucidere. Oamenii lui ar fi fost seceraţi de mitralierele germane. Singura variantă era să rămână pe loc și să reziste până ce soseau întăriri.

Echipamentul radio nu funcționa în defileul în care se găseau, singura posibilitate de a lua legătura cu cartierul general fiind să folosească unul dintre cei trei porumbei voiajori pe care îi luase cu el. Aflând că-i muriseră deja trei sute de oameni, Whittlesey a trimis un porumbel cu mesajul: „Mulți răniți. Nu putem evacua."

Porumbelul a fost imediat împușcat de soldații germani, care erau hotărâți să împiedice sosirea altor trupe în ajutorul lui Whittlesey. Acesta a mai trimis un porumbel: „Soldații suferă. Se poate trimite ajutor?" În zadar însă: a doua pasăre a fost și ea doborâtă.

Lui Whittlesey îi rămăsese un singur porumbel, cel mai valoros, pe nume Cher Ami. Avea de acum nevoie disperată să trimită un mesaj deoarece, pe lângă faptul că erau atacaţi de germani, asupra oamenilor lui trăgea şi artileria americană.

Whittlesey a pus biletul într-o cutiuţă de tablă, pe care a legat-o de piciorul lui Cher Ami. „Suntem pe drumul paralel cu 276,4. Artileria noastră trage direct în noi. Pentru Dumnezeu, opriţi-o!" Cher Ami şi-a luat zborul sub privirile temătoare ale soldaţilor, purtând cu el ultima lor speranţă de salvare.

Nici nu a ajuns bine deasupra copacilor, că a şi fost zărit de mitraliorii germani. Aceştia au deschis imediat focul, trăgând în porumbel cu tot ce aveau şi încercând să-l doboare. Cher Ami şi-a continuat însă zborul prin ploaia de gloanţe. Apoi s-a produs dezastrul. Pasărea a fost lovită, fiind văzută picând din înaltul cerului. Soldaţii maiorului Whittlesey au fost distruşi. De acum, erau sortiţi să moară în văgăuna aceea din Argonne.

Dar, de îndată ce focurile de armă au încetat, s-a auzit un icnet colectiv. Cher Ami se ridicase iarăşi, cu mare greutate, în aer şi străbătea defileul, din care, de astă dată, a ieşit viu.

Şaizeci şi cinci de minute mai târziu, la cartierul general al diviziei şi-a făcut apariţia un porumbel voiajor. Era Cher Ami. Când au căutat mesajul, militarii americani au descoperit că pasărea fusese împuşcată în piept şi nu vedea cu un ochi. De asemenea, unul dintre picioare, cel care purta mesajul maiorului Whittlesey, se mai ţinea doar într-un tendon. Mesajul a fost citit, iar cartierul general a reacţionat imediat, ordonând încetarea bombardamentului.

Soldaţii din defileu au izbutit să reziste încă patru zile, până când, în sfârşit, le-au venit întăriri. Germanii s-au retras, iar Batalionul Pierdut, cum ajunsese să i se spună, era de acum în

afara oricărui pericol. Whittlesey s-a întors în America, unde a fost primit ca un erou. Isprava lui de la Argonne a intrat în legendă.

Cher Ami avea să devină și el erou. Fiind unul dintre cei 600 de porumbei utilizați de Corpul de Transmisiuni al armatei SUA, el transmisese deja 12 mesaje importante pe câmpul de luptă de la Verdun. Salvarea Batalionului Pierdut a fost însă momentul lui de glorie.

Piciorul rănit nu i-a mai putut fi salvat, Cher Ami primind în loc unul de lemn, special făcut pentru el. Apoi s-a întors în America, trimis de generalul John J. Pershing în persoană*. La sosire, i s-a acordat medalia Croix de Guerre cu Frunze de Stejar, iar mai târziu a devenit membru de seamă al Galeriei de Onoare a Porumbeilor Voiajori.

Cher Ami a murit la 13 iunie 1919, din cauza rănilor căpătate în luptă. A fost împăiat de către un taxidermist și expus la Institutul Smithsonian, unde poate fi văzut și astăzi, în compania altui celebru erou necuvântător al Primului Război Mondial, câinele Stubby.

Câinele-soldat

A fost un mod extrem de neobișnuit de a intra în armata SUA. Nici recrutul nu era însă dintre cei obișnuiți. Stubby s-a plimbat pe câmpul de instrucție din Connecticut al Regimentului 102 Infanterie, a dat din coadă și și-a anunțat dorința de a lupta în Primul Război Mondial. Astfel a început o lungă și strălucită carieră militară canină.

---

* John Joseph Pershing (1860–1948) a fost comandantul Corpului Expediționar American de pe Frontul de Vest în timpul Primului Război Mondial (n. tr.).

Stubby era un cățel vărgat, cu coadă scurtă. Fără adăpost și, după toate aparențele, fără stăpân, a fost adoptat de soldatul J. Robert Conroy și a început instrucția alături de soldații Regimentului 102 din Divizia 26 Infanterie.

Cățelul s-a dovedit a fi un elev silitor, învățând, în doar câteva săptămâni, nu doar toate manevrele și semnalele transmise cu ajutorul goarnei, ci și cum să-și salute superiorii, ridicând lăbuța dreaptă în dreptul ochiului drept.

Curând, a venit vremea ca divizia de infanterie să plece în Franța. Stubby ar fi trebuit să rămână în America, însă Conroy a reușit să-l urce pe furiș la bordul navei SS Minnesota, ținându-l ascuns într-o ladă de cărbuni până ce au ieșit în larg. Atunci, cățelul a fost scos la lumină și prezentat marinarilor, care s-au amuzat de saluturile lui canine.

Odată ajunși în Franța, Conroy și-a dus cățelul pe furiș la țărm. Comandantul era hotărât să-l trimită pe Stubby înapoi pe navă, dar s-a răzgândit când acesta a executat un salut milităresc regulamentar.

Divizia 26 a pornit către front de la Chemin des Dames, în apropiere de Soissons, în prima săptămână din luna februarie a anului 1918. Stubby a primit permisiunea s-o însoțească, în calitate de mascotă oficială. După mai mult de o lună petrecută sub tirul neîntrerupt al inamicului, cățelul s-a obișnuit cu vacarmul bombardamentelor.

Prima suferință i s-a tras nu de la gloanțe, ci de la gazul toxic. A fost imediat transportat la un spital de campanie, unde a primit îngrijiri medicale de urgență. Stubby a rămas sensibil la cele mai mici concentrații de substanțe toxice din atmosferă. Când divizia lui a fost ținta unui atac matinal cu gaz, oamenii încă dormeau, iar viața lor era în mare primejdie. Stubby însă a recunoscut mirosul și a început să alerge prin tranșee, lătrând

și mușcându-i pe soldați ca să-i trezească, salvându-i astfel de la o moarte sigură.

Un alt talent extraordinar al lui Stubby era să-i găsească pe soldații răniți care zăceau între tranșeele armatelor adverse. De cum găsea un rănit, cățelul se așeza lângă acesta și lătra puternic, până ce reușeau brancardierii să ajungă la el.

Odată, pe când se aflau în Argonne, Stubby a dat peste un spion german care trecea pe o hartă dispunerea tranșeelor aliate. Pricepând cu ce se îndeletnicea omul, câinele a început să latre furios. Acela și-a dat seama că fusese descoperit și a rupt-o la fugă spre tranșeele germane. Stubby s-a luat însă după el, mușcându-l de picioare și făcându-l astfel să cadă. Câinele nu s-a oprit din atac până ce nu au venit niște soldați americani care au pus mâna pe spion.

Eroismul dovedit de Stubby în condiții de pericol extrem a făcut senzație. Comandantul Regimentului 102 Infanterie l-a înaintat imediat la gradul de sergent.

După câteva luni, Stubby a fost grav rănit în cursul unui atac cu grenade, primind un număr mare de schije în piept și în picior. A fost dus repede la un spital de campanie, unde a fost operat de urgență, după care a fost transportat la un spital al Crucii Roșii, pentru a fi tratat mai departe. Când s-a înzdrăvenit îndeajuns ca să poată umbla prin saloane, Stubby a început să-i viziteze pe soldații răniți, înveselindu-i și ridicându-le moralul.

Până la sfârșitul războiului, Stubby a participat la 17 bătălii și patru ofensive majore. A jucat de asemenea un rol important în eliberarea orașului Château-Thierry. Femeile din localitate și-au arătat recunoștința făcându-i o hăinuță specială de piele, pe care i s-au prins numeroasele decorații primite. Printre ele se numărau trei galoane, Medalia franceză pentru

Bătălia de la Verdun, Medalia Veteranilor Primului Război Mondial, acordată de oraşul New Haven, Medalia Grande Guerre a Republicii Franceze şi medalia pentru campania de la Château-Thierry. Stubby a fost făcut membru pe viaţă al Legiunii Americane, al Crucii Roşii şi al YMCA. Când, în 1921, Humane Education Society i-a decernat o medalie de aur, distincţia i-a fost acordată de însuşi generalul John Pershing.

După război, Stubby a ajuns o vedetă naţională, luând parte la parade militare în toată ţara. Ba, a făcut chiar cunoştinţă cu trei preşedinţi: Wilson, Harding şi Coolidge.

Stubby a murit liniştit în 1926, în braţele soldatului Conroy. Viteaz, dar şi norocos, el este cel mai decorat dintre câinii care au participat la Primul Război Mondial şi singurul înaintat la gradul de sergent pentru curajul dovedit în luptă. Trupul său a fost împăiat, conservat şi expus la Institutul Smithsonian, alături de cel al porumbelului Cher Ami.

Capitolul 6

Prezumţia de nevinovăţie

„Nu am nimic de spus."
Amelia Dyer, în timp ce călăul îi punea laţul
în jurul gâtului la 10 iunie 1896

Îngerul morţii

Totul a început cu un anunţ apărut în ziarul *Times and Mirror* din Bristol: „Se caută o doamnă respectabilă care să adopte un copil mic." Anunţul fusese dat de Evelina Marmon, o barmaniţă de 25 de ani.

Cu două luni înainte, în ianuarie 1896, Evelina dăduse naştere unei fetiţe pe nume Doris. Neputând să acopere cheltuielile cu hrana şi îmbrăcămintea bebeluşului, părăsită fiind de bărbatul care o lăsase însărcinată, Evelina nu avea de ales: trebuia să-şi dea copilul spre adopţie.

Recitindu-şi anunţul publicat în ziar, pe aceeaşi pagină a dat peste un altul: „Cuplu căsătorit, fără familie doreşte să adopte copil sănătos, casă frumoasă la ţară. Preţ, 10 £."

Familiile care adoptau copii nu erau ceva neobişnuit în epoca victoriană. Sarcinile nedorite şi sărăcia contribuiseră la apariţia unei veritabile industrii a adopţiei, mii de copii ilegitimi fiind daţi, discret, în grija unor familii miloase. Mama copilului plătea

o taxă – achitată integral sau în rate lunare – şi, în schimb, scăpa de stigmatul de a avea un copil din flori.

Citind anunţul, blonda şi exuberanta Evelina a simţit că, în sfârşit, a dat norocul peste ea. I-a scris imediat femeii – o oarecare doamnă Harding, care locuia în Reading, pe Oxford Road – cerând mai multe informaţii. Răspunsul nu s-a lăsat aşteptat: „Aş fi foarte fericită să am o fetiţă mică şi scumpă, pe care să o cresc şi să o consider a mea." Doamna Harding dădea mai multe amănunte şi despre dragostea ei pentru copii: „Suntem oameni modeşti, cu o stare mulţumitoare. Nu vreau un copil de dragul banilor, ci pentru tovărăşie şi tihna căminului. Eu şi soţul meu îndrăgim tare mult copiii, dar nu avem unul al nostru. La mine, un copil va găsi un cămin bun şi o dragoste de mamă."

Evelina era nespus de încântată; scrisoarea doamnei Harding era răspunsul la toate rugăciunile ei. Aceasta îi descrisese până şi minunata casă în care locuia cu soţul ei, una cu grădină mare şi livadă. Era locul perfect în care să creşti un copil.

Un singur lucru a făcut-o pe Evelina să şovăie o clipă. Doamna Harding spunea că nu acceptă o sumă săptămânală pentru îngrijirea micuţei Doris, preferând plata integrală a sumei de 10 £. Spunea că îşi asumă ea întreaga responsabilitate şi că Evelina nu va mai trebui să-şi facă griji pentru copilul ei ilegitim. Tânăra era puţin neliniştită. Ca orice mamă, ideea că se va despărţi pentru totdeauna de copilul ei îi provoca o mare durere. Dar situaţia în care se găsea era disperată, aşa că a acceptat condiţiile doamnei Harding. O săptămână mai târziu, doamna Harding sosea la Cheltenham să o ia pe micuţa Doris.

Pentru Evelina, a fost o surpriză foarte neplăcută. Se aşteptase ca femeia să fie tânără şi afectuoasă. În schimb, aceasta s-a

dovedit a fi o doamnă în vârstă, cu înfățișare aspră. S-a mai liniștit puțin văzând modul drăgăstos în care doamna Harding a luat-o în brațe pe Doris, pe care a învelit-o strâns într-un șal, zicând că se teme de răcoarea serii. După ce au mai stat de vorbă despre minunatul cămin în care va crește fetița, doamna Harding s-a pregătit de plecare. Evelina și-a luat rămas-bun, vărsând în tăcere o lacrimă.

Peste câteva zile, tânăra i-a scris doamnei Harding, cerându-i vești despre Doris. Spre ușurarea ei, a aflat că totul era în ordine. Acestea au fost însă ultimele vești pe care le-a primit despre copil. Toate scrisorile ei ulterioare au rămas fără răspuns, dintr-un motiv cât se poate de întemeiat – micuța Doris murise.

Mult mai târziu, s-a aflat sinistra poveste, care a șocat și a dezgustat societatea victoriană. Doamna Harding nu era cine pretindea a fi; în realitate, ea se numea Amelia Dyer. Prefăcându-se dornică să înfieze, femeia lua copii din flori (contra unei sume considerabile) și îi omora.

Pe micuța Doris, Amelia nu a dus-o în Reading, așa cum promisese, ci direct pe Mayo Road, în Willesden, unde locuia fiica ei. În camera de la etaj, Dyer a înfășurat o bandă pentru tivit în jurul gâtului fetiței, strangulând-o treptat. I-a amanetat hăinuțele, câștigând astfel câțiva șilingi, după care i-a înfășurat cadavrul într-un șervet. A doua zi dimineață, a mai luat un copil, un băiețel în vârstă de un an și o lună, pe nume Harry Simmons. Și acesta a fost strangulat.

În seara zilei următoare, Dyer a îndesat cele două cadavre într-o geantă de voiaj veche, pe care a azvârlit-o într-un loc pustiu de lângă stăvilarul de la Caversham Lock. Femeia nu și-a dat seama că geanta nu s-a scufundat. Și nici că poliția era deja cu ochii pe ea.

La câteva zile după uciderea lui Doris, nu departe de Reading, poliţiştii au pescuit din Tamisa un pachet. Când l-au desfăcut, au găsit în el rămăşiţele pământeşti ale unui bebeluş. Din fericire, au găsit şi resturile murdare ale unei etichete. În urma unei anchete minuţioase, poliţiştii au dat-o în urmărire pe Amelia Dyer.

Bănuind că aceasta ucidea copii mici, poliţia a cercetat cu multă atenţie o porţiune a fluviului Tamisa. Poliţiştii au scos din apă cadavrele a trei copii mici, apoi şi geanta în care se găseau rămăşiţele pământeşti ale lui Doris Marmon şi Harry Simmons.

În a treia săptămână din mai, Amelia Dyer a fost trimisă în judecată pentru crimă. Femeia a pledat vinovat într-unul dintre cazuri – uciderea lui Doris – şi a invocat nebunia drept circumstanţă atenuantă, pretenţie care i-a fost respinsă pe loc.

Juriul a dat verdictul în numai patru minute şi jumătate, găsind-o vinovată pe Amelia Dyer. Aceasta a fost spânzurată două săptămâni mai târziu, însă fiica ei, spre surprinderea multora, a scăpat de judecată.

Poliţia nu a aflat niciodată câte victime a făcut Amelia Dyer, însă luându-ne după bogata colecţie de hăinuţe şi scrisori descoperite în casa ei, au fost mult mai multe. Dacă s-ar adeveri că a omorât peste 400 de copii, Amelia Dyer ar deveni cea mai prolifică criminală în serie din istorie.

Cine l-a ucis pe Rasputin?

În ultima zi de decembrie a anului 1916, în apele îngheţate ale Nevei a fost găsit un cadavru. Observând o haină de blană sub gheaţă, un poliţist a ordonat ca aceasta să fie spartă. Cadavrul îngheţat a fost recunoscut imediat – era al lui Grigori Rasputin, „sfântul" sfătuitor al ţarului şi ţarinei.

Țarul Nicolae al Rusiei și soția lui, Alexandra, credeau că Rasputin era înzestrat cu puteri aproape magice, în stare să aducă, fie și temporar, alinare fiului lor care suferea de hemofilie. Însă nu toți vedeau lucrurile în acest fel. Mulți îl detestau pe Rasputin, considerându-l un șarlatan nerușinat, care învârtea treburile statului în avantajul propriu. De aceea, nu puțini ruși din capitală îi doriseră moartea.

Cadavrul a fost smuls din mormântul său de gheață și dus la Azilul Cesmenski, unde profesorul Dmitri Kosorotov a făcut autopsia. În Petrograd circulau deja zvonuri despre moartea lui Rasputin, zvonuri care, mai târziu, aveau să fie alimentate chiar de către unul dintre ucigași. Prințul Feliks Iusupov*, în al cărui palat murise Rasputin, a recunoscut că a fost implicat în asasinarea acestuia, dar a justificat crima invocând influența nefastă pe care Rasputin o avea asupra Rusiei. Iusupov s-a lăudat că, mai întâi, îl otrăvise cu cianură și apoi îl împușcase în inimă. „S-a repezit la mine, încercând să mă apuce de gât, și și-a înfipt în umărul meu degetele ca niște gheare de oțel. Ochii îi ieșeau din orbite, sângele i se prelingea de pe buze."

De la bun început, au existat motive de îndoială cu privire la relatarea lui Iusupov. Profesorul care a efectuat autopsia a observat că trupul lui Rasputin era mutilat cumplit. „Pe partea stângă are o rană deschisă, cauzată de un obiect tăios ori de o sabie. Ochiul drept este ieșit din orbită și atârnă pe obraz. [...] Urechea dreaptă atârnă și e sfâșiată. Pe gât are o rană provocată de un laț făcut din frânghie. Fața și corpul victimei prezintă semne de lovituri aplicate cu un obiect flexibil, dar contondent." Rasputin fusese bătut cu un baston greu. Mai oribile erau însă

* Prințul Feliks Feliksovici Iusupov, conte de Sumarokov-Elston (1887–1967), membru al celei mai bogate familii din Imperiul Rus, era căsătorit cu nepoata de frate a țarului Nicolae, fiind cunoscut pentru viața lui extravagantă și scandaloasă (n. tr.).

rănile din zona organelor genitale. Picioarele îi fuseseră desfăcute cu forța și testiculele îi fuseseră „zdrobite prin folosirea unui obiect similar".

Alte detalii observate de profesorul Kosorotov arătau că povestea lui Iusupov era pură fantezie. Nu era adevărat că Rasputin mâncase prăjituri otrăvite, deoarece, la autopsie, nu se găsise în stomacul lui nici urmă de otravă.

Kosorotov a examinat și cele trei răni de glonț de pe trupul lui Rasputin. „Primul a intrat prin partea stângă a pieptului și a trecut prin stomac și ficat. Al doilea a intrat prin partea dreaptă a spatelui și a trecut prin rinichi."

Ambele gloanțe i-ar fi pricinuit, oricum, răni grave, însă al treilea i-a adus moartea: „[Glonțul] a lovit victima în frunte și a pătruns în creier." Un amănunt semnificativ furnizat de profesor a fost că gloanțele „proveneau de la revolvere de calibre diferite".

În noaptea crimei, Iusupov avea asupra lui un Browning de buzunar, la fel ca un alt complotist, Marele Duce Dmitri*. Vladimir Purișkevici**, și el de față, avea un Savage. Armele respective ar fi putut cauza rănile de la ficat și rinichi. Proiectilul fatal nu putea să provină însă decât de la un revolver. Experții în balistică sunt astăzi de acord cu faptul că zgârieturile din jurul rănii coincid cu cele lăsate de un glonț de plumb fără cămașă, tras de la mică distanță.

---

* Marele Duce Dmitri Pavlovici Romanov (1891–1941) era văr primar cu țarul Nicolae al II-lea și nepot al țarului Alexandru al II-lea (n. red.).

** Vladimir Mitrofanovici Purișkevici (1870–1920), om politic în Rusia țaristă, cunoscut pentru vederile lui radicale de dreapta, ultranaționaliste, monarhiste, antisemite și anticomuniste. Născut în Basarabia, în familia unui nobil sărac, Purișkevici a studiat filologia clasică. A murit în 1920, de tifos (n. tr.).

Toate dovezile indică faptul că a fost vorba despre un revolver de fabricație britanică, marca Webley, de calibrul 11,5 mm, arma aparținându-i lui Oswald Rayner, bun prieten cu Iusupov încă de pe vremea când studiaseră împreună la Oxford. Fără ca altcineva să știe, în afară de micul grup de complotiști, Rayner fusese și el de față la uciderea lui Rasputin. Trimis în Rusia cu peste un an înainte, acesta era agent al Serviciului Secret de Informații (astăzi, MI6).

Când și-a scris memoriile, Iusupov s-a exprimat cu reținere în privința lui Rayner. Pomenește faptul că s-au văzut în ziua de după asasinarea lui Rasputin, însă pretinde că a fost doar o întâmplare. „M-am întâlnit cu prietenul meu, Oswald Rayner. [...] Știa de conspirația noastră și venise să afle vești." Iusupov s-a întâlnit, într-adevăr, cu Rayner după crimă, dar acesta nu avea nicio nevoie să vină „să afle vești", deoarece chiar el trăsese glonțul fatal.

Ulterior, Rayner le-a spus membrilor familiei că s-a aflat în palatul lui Iusupov în noaptea aceea, informație care, în cele din urmă, a ajuns în necrologul lui. Scrisorile rămase de la colegii săi aruncă de asemenea o lumină asupra rolului jucat de el. „S-au pus deja câteva întrebări stânjenitoare despre o implicare mai amplă", scria un agent. „Rayner se ocupă de aceste mărunțișuri."

Zvonurile potrivit cărora un britanic era implicat în uciderea lui Rasputin au ajuns repede la urechile țarului. Dornic să afle mai multe, Nicolae l-a întrebat pe ambasadorul Marii Britanii dacă Rayner avea vreo legătură cu crima. Ambasadorul a negat că ar ști ceva despre un eventual amestec al lui Rayner. La fel și Samuel Hoare, șeful biroul britanic de spionaj de la Petrograd. „O acuzație revoltătoare", a spus el, „și atât de penibilă, încât nu poate fi decât o copilărie." Cu toate acestea, Hoare aflase incredibil de repede despre moartea lui Rasputin, telegrafiind

la Londra informația respectivă cu multe ore înainte ca aceasta să fie făcută publică la Petrograd.

Până când moartea ne va despărți

Scrisoarea începe ca un bilețel de amor: „O, Harry, dragul meu drag, scrisoarea ta de astăzi e un lung strigăt de dor după iubițica ta." După câteva rânduri însă, povestea capătă o turnură mai sinistră: „Ieri, am administrat praful pe care mi l-ai lăsat. [...] Rezultatul? Zero." Praful pomenit – adică arsenicul – nu avusese niciun efect.

Autoarea scrisorii era o casnică, se numea Augusta Fullam și trăia la Agra, un oraș din zona central-nordică a Indiei. „Dragul meu drag" era locotenentul Henry Clark, medic militar. În 1911, cei doi amanți au hotărât să-l otrăvească pe Edward Fullam, soțul Augustei, și apoi s-o ucidă și pe doamna Clark, soția lui Henry. După care să se căsătorească.

Uciderea lui Edward le-a cam dat însă de furcă, omul refuzând cu încăpățânare să moară. Augusta îi presăra zilnic în mâncare arsenic sau i-l punea în ceai, dar totul era în zadar. „Soțiorul meu mi-a adus ceainicul înapoi neatins, zicând că ceaiul are gust rău", îi scria ea amantului.

În ziua de vineri, 16 iunie 1911, Augusta a izbutit să-i administreze soțului o doză mare de arsenic. Omul a înghițit-o toată, însă nici ea nu i-a fost fatală. „De la ora 4 după-amiază a vomitat de opt ori, [...] de zece ori la nouă fără un sfert, [...] de douăsprezece ori la ora zece seara."

Augusta a început să se teamă că bărbatul său nu putea fi răpus. „Îi pun în fiecare zi o jumătate de doză în Sanatogen*, iubițelul meu drag, fiindcă, peste praful alb, nu dă de bănuit."

---

* „Tonic cerebral" inventat și comercializat întâi în Germania, la sfârșitul secolului al XIX-lea, apoi și în restul lumii (n. tr.).

Lună de lună, Augusta a continuat să-i administreze soțului arsenic și, tot lună de lună, Edward a continuat să se lupte pentru viața lui, deși vomita de mai multe ori pe zi. Până la urmă, s-a îmbolnăvit grav. Pe când Edward zăcea în pat cu febră mare, locotenentul Clark a hotărât să-i pună capăt zilelor cu o doză uriașă de otravă, administrându-i-o chiar el. După câteva ore, Edward Fullam era mort. Fiind medic, locotenentul Clark a putut să semneze certificatul de deces conform căruia omul suferise un infarct.

Cei doi amanți își atinseseră pe jumătate scopul. Acum, nu le rămânea decât să o ucidă și pe Louisa Clark. Cum însă nu mai voiau să irosească timpul administrându-i arsenic, Clark a angajat patru asasini, care au dat buzna în casa lor și au atacat-o pe doamna Clark, zdrobindu-i capul cu o sabie. Zgomotul brutalului atac a trezit-o pe Maud, fiica soților Clark, care a început să țipe, punându-i pe bandiți pe fugă.

Poliția din Agra a început să cerceteze cazul în aceeași zi, iar bănuielile au căzut imediat asupra locotenentului Clark și Augustei Fullam. Povestea de dragoste dintre ei nu trecuse neobservată în comunitatea locală, ambii având motiv să-și ucidă partenerii. Detectivii cărora li se încredințase cazul nu reușeau să găsească însă nicio dovadă concludentă.

Asta până într-o zi, când inspectorul Smith i-a făcut o vizită Augustei Fullam și a observat că, sub pat, era ascunsă o cutie mare de metal. Polițistul a întrebat-o pe Augusta ce e în cutie. Mai întâi, femeia s-a înroșit la față, apoi „a căzut grămadă pe un scaun".

Inspectorul Smith a pus să se deschidă cutia de metal. Înăuntru erau 370 de scrisori de dragoste, în care se arăta în detaliu cum plănuiseră Augusta și locotenentul Clark înfiorătoarele crime.

Procesul care a urmat a făcut senzație; nicicând nu mai văzuse India colonială o dublă crimă atât de spectaculoasă. Ziarele britanice și cele indiene dădeau tot soiul de amănunte, care mai de care mai sordide.

Cei doi amanți au fost judecați separat. Amândoi au fost găsiți vinovați. Locotenentul Clark a fost spânzurat miercuri, 26 martie 1913, iar Augusta Fullam, care era însărcinată în momentul desfășurării procesului, a fost condamnată la închisoare pe viață. O pedeapsă din care nu a ispășit decât un an și trei luni, căci a murit de insolație.

„Iubițelul meu drag și scump", îi scrisese ea locotenentului când începuse să-i administreze soțului arsenic, „nu găsești corespondența noastră cam riscantă?" Clark o asigurase însă că nu era niciun pericol și că nu vor fi prinși niciodată.

Capitolul 7

Marea aventură

„Ascultam la radio când [crainicii] au dat ştirea. Am scos fierul de călcat din priză şi am dat fuga în vecini.
«Aţi auzit ce s-a anunţat la radio?» le-am zis.
«Fraţii mei au evadat din Alcatraz.»"

Marie Widner, sora lui John şi Clarence Anglin, deţinuţii evadaţi

Cu balonul spre Polul Nord

În ziua de 11 iulie 1897, exact la ora 14.30, un uriaş balon de mătase a fost văzut ridicându-se deasupra Insulei Spitsbergen, din Oceanul Îngheţat. În coşul balonului se aflau trei temerari suedezi, care începeau astfel o călătorie extraordinară.

Salomon Andrée era cel care avusese ideea acestei aventuri. Plin de farmec şi încrezător, reuşise să-i convingă pe Nils Strindberg şi Knut Fraenkel să-l însoţească într-un istoric zbor cu balonul pe deasupra Polului Nord. Andrée era convins că vor reuşi. Balonul, numit *Vulturul*, utiliza o tehnologie cu hidrogen foarte avansată, iar bravul suedez susţinea că inventase un sistem revoluţionar de manevrare a balonului cu ajutorul unor frânghii.

Un zbor de încercare încheiat cu rezultate dezastruoase a indicat faptul că încrederea lui Andrée nu era deloc justificată.

Mult-trâmbițatul sistem de manevrare cu frânghii avea numeroase hibe, iar hidrogenul se scurgea din balon prin cele opt milioane de găuri făcute de acele cu care fusese cusută pânza. Expediția ar fi trebuit abandonată chiar înainte să înceapă, dar Andrée a respins toate obiecțiile și a programat lansarea balonului pentru a doua săptămână a lunii iulie.

Problemele au început după numai câteva minute de la ridicarea în aer. În zborul său pe deasupra apelor de la nord de Spitsbergen, balonul, mult îngreunat de frânghiile utilizate la manevrare, a intrat la un moment dat în ocean. Andrée a aruncat peste bord 530 kg de frânghie, împreună cu alte 210 kg de balast. Fiind foarte ușor acum, balonul s-a ridicat prea sus. Schimbarea presiunii atmosferice a făcut ca hidrogenul să iasă în cantități uriașe prin găurile cusăturii. Andrée nu și-a pierdut optimismul, eliberând un porumbel voiajor cu mesajul: „La bord totul e bine."

Acesta era însă departe de a fi adevărat. Primele zece ore de zbor cu probleme au fost urmate de 41 de ore în care balonul, plin de apă din cauza unei furtuni cu ploaie, a zburat atât de jos, încât se lovea mereu de marea înghețată.

Vulturul s-a prăbușit până la urmă pe banchiză, după circa 50 de ore de la plecare. Nu a pățit nimeni nimic, dar era limpede că balonul nu se va mai ridica niciodată în aer. Cei trei erau la ananghie, pierduți în imensitatea Oceanului Înghețat. Erau bine înzestrați, inclusiv cu arme de foc, sănii, schiuri, un cort și o mică barcă. Pentru a reveni în siguranță pe Spitsbergen, trebuiau să facă însă un marș chinuitor pe ghețurile în continuă mișcare.

Bărbații au petrecut o săptămână la locul accidentului, înainte să pornească în lunga călătorie. Aveau destul de multă

hrană, inclusiv carne, cârnați și pemican* – au constatat însă că era imposibil să transporte o greutate atât de mare pe gheața foarte denivelată. Bună parte din alimente a trebuit să fie abandonată, temerarii suedezi fiind nevoiți să vâneze pentru a supraviețui.

Au părăsit tabăra improvizată pe 22 iulie și, inițial, s-au îndreptat către Arhipelagul Franz Josef. Curând însă, gheața nu le-a mai permis să înainteze. Atunci au schimbat direcția, luând-o spre Sjuøyane**, Cele Șapte Insule, aflate la capătul unui drum de șapte săptămâni, unde știau că exista un depozit de alimente.

Terenul era atât de potrivnic, încât au ajuns să înainteze pe brânci. Au reușit până la urmă să ajungă într-un loc în care gheața se topise suficient de mult ca ei să poată folosi barca pliantă. „Paradisul!" scria Andrée în jurnalul său. „Banchize mari, netede, pe care bălțește apă bună de băut, iar ici, colo, câte un urs polar tânăr, cu carnea fragedă!"

Dar și această rută a devenit curând imposibil de urmat, obligându-i pe Andrée și ai lui să schimbe iarăși direcția. Știind că se apropia iarna, au înălțat un iglu pe o banchiză, care, printr-un noroc, i-a purtat spre țărmul pustiu al Insulei Kvitøya. „Moralul se menține bun", raporta Andrée. „Cu asemenea camarazi, ar trebui să te poți descurca practic în orice condiții." A fost ultimul său mesaj coerent. Peste câteva zile, erau cu toții morți.

Soarta lor avea să devină una dintre marile enigme ale explorărilor arctice. Ce s-a întâmplat cu ei? Aveau adăpost,

---

* Amestec concentrat de carne uscată, grăsime și, uneori, fructe de pădure, bogat în substanțe hrănitoare (n. tr.).

** Grup de șapte insulițe aflat la extremitatea nordică a Arhipelagului Svalbard (n. tr.).

mâncare şi muniţie şi ar fi trebuit să reuşească să rămână în viaţă. În absenţa oricăror informaţii, presa mondială a început să facă tot soiul de speculaţii.

Abia în 1930, la fix 33 de ani de la dispariţia celor trei, li s-au găsit, în sfârşit, rămăşiţele pământeşti. Departe de a elucida situaţia, descoperirea lor a adâncit şi mai mult misterul.

Conform celei mai plauzibile teorii, exploratorii ar fi murit de trichineloză, contractată în urma consumului de carne de urs polar preparată necorespunzător. Simptome prezentau cu certitudine, iar în carcasa unui urs descoperit în apropiere s-au găsit larve de trichină. Dovezi ştiinţifice recente pun însă la îndoială această teorie.

S-a mai afirmat că moartea a survenit în urma unei intoxicări cu vitamina A, din cauză că au mâncat ficat de urs polar, cu plumb, de la cutiile de conserve, sau cu dioxid de carbon, de la primus.

În momentul în care se luptau să ajungă la ţărm, cei trei supravieţuiau deja numai cu mici cantităţi de alimente conservate, rămase din proviziile cărate în balon, şi carne de urs polar pe jumătate preparată. Aveau dureri de picioare şi sufereau crunt de diaree, frig şi epuizare. Erau atât de istoviţi când au ajuns pe insulă, încât au lăsat la malul apei bună parte din preţiosul echipament.

Nils Strindberg, cel mai tânăr dintre ei, a murit primul. Cadavrul său era băgat în crăpătura unei stânci. Analiza hainelor purtate de el indică faptul că a fost ucis de un urs polar. Ceilalţi doi par a fi slăbit atât de tare în zilele care au urmat morţii tânărului Nils, încât, atunci când iarna polară a început cu adevărat, şi-au pierdut orice voinţă de a trăi.

Nu se va şti niciodată câte zile au supravieţuit în coliba lor de gheaţă. Când au fost, în sfârşit, găsiţi, nu mai rămăseseră

decât jurnalele, câteva role de film nedevelopat și o grămadă de oase albite.

Evadare din Alcatraz

Era o inspecție de rutină, efectuată de paznicii închisorii. În dimineața zilei de 12 iunie 1962, gardienii acestui penitenciar de maximă siguranță și-au făcut obișnuita inspecție matinală, verificând prezența deținuților în celulele lor. Când au ajuns la Blocul de Celule B, și-au dat seama imediat că ceva nu era în regulă. Deținuții erau în paturile lor, însă nu dădeau niciun semn de viață.

Gardienii au descuiat celulele și au înlemnit: Frank Morris, John Anglin și Clarence Anglin dispăruseră. În locul lor erau niște capete foarte ingenios făcute din pastă de hârtie modelată, cu păr adevărat și ochi desenați. Trei dintre cei mai periculoși deținuți din Alcatraz evadaseră.

Nici paznicilor, nici celorlalți deținuți nu le venea să creadă. În fond, Alcatraz era cel mai bine păzită închisoare din lume. Situată pe o insulă stâncoasă din Golful San Francisco, clădirea era înconjurată de ape reci și primejdioase, care făceau evadarea aproape cu neputință. În cei 29 de ani în care a fost închisoare federală, din 1934 până în 1963, niciun evadat nu scăpase cu viață. Își încercaseră norocul 41 de deținuți, dintre care 26 fuseseră prinși, șapte fuseseră împușcați mortal, iar despre alți trei se știa că se înecaseră.

Acest lucru nu i-a descurajat pe cei trei evadați ai noștri. Mai mult, distanța față de țărm reprezenta pentru ei o provocare. Toți trei erau infractori înrăiți. Frank Morris primise întâia condamnare la vârsta de 13 ani. Ulterior, fusese implicat în mai multe infracțiuni grave, de la jaf armat la trafic de

stupefiante. La Alcatraz fusese transferat în 1960. John Anglin era şi el un renumit infractor. În 1958, împreună cu fraţii lui, jefuise Banca Columbia Alabama, ceea ce i-a adus o condamnare la închisoare de 35 de ani. Clarence Anglin fusese implicat şi în jefuirea altor bănci. Mai fusese prins înainte încercând să evadeze din Penitenciarul de Stat din Atlanta. Ca să nu mai fugă, a fost trimis la Alcatraz.

Toţi trei erau foarte ingenioşi şi extrem de motivaţi. Morris şi fraţii Anglin au descoperit curând că în spatele celulelor se găsea un culoar de serviciu nepăzit, lat de aproximativ un metru. Culoarul ducea la o gură de ventilaţie şi, de acolo, afară. Deţinuţii s-au apucat să scobească în cimentul afectat de umezeală, folosind linguri de metal subtilizate de la cantină şi un burghiu electric improvizat dintr-un motor de aspirator furat. Se lucra mai cu seamă în timpul orei de muzică, când sunetul acordeoanelor acoperea zgomotul produs de ei.

Confecţionaseră şi nişte capete din săpun, hârtie igienică şi păr adevărat, ca să-i păcălească pe gardienii care verificau prezenţa deţinuţilor cât era noaptea de lungă.

Le-a luat un an să găurească zidul şi să ajungă la tunelul de serviciu. Apoi, au trebuit să fure o coardă lungă, cu ajutorul căreia să ajungă la trapa ce acoperea gura de aerisire. Când, în sfârşit, au ridicat capacul, au înlocuit şuruburile de metal cu unele false, confecţionate din săpun. În seara zilei de 11 iunie, totul era pregătit. Sosise momentul evadării.

Lucrurile au mers conform planului. Cei trei s-au strecurat în culoarul de serviciu, au urcat pe gura de aerisire şi au ajuns pe acoperişul închisorii. De acolo, au coborât anevoie pe terenul stâncos şi s-au apucat să umfle barca pe care o confecţionaseră din pelerine de cauciuc. Reuşiseră chiar să facă şi vâsle.

Ce s-a întâmplat după aceea e un mister total. Morris și frații Anglin au dispărut și n-au mai fost văzuți niciodată. În ciuda căutărilor făcute de FBI, nu au fost prinși și nici cadavrele lor nu au fost găsite. Barca a naufragiat a doua zi pe Insula Angel, la vreo trei kilometri de Alcatraz. De la ea porneau niște urme, însă acestea se pierdeau. Să se fi înecat? Să fi scăpat? Iată întrebări la care nu a reușit să răspundă nimeni.

Recent, s-a descoperit că, în chiar noaptea evadării, s-a furat o mașină. Or, deținuții intenționau de la bun început să fugă cu mașina. Totuși, în pofida amplelor cercetări efectuate, detectivii sunt departe de rezolvarea misterului.

Dacă nu au murit, evadații ar fi, în prezent, trecuți bine de 80 de ani. Asta nu înseamnă însă că dosarul a fost clasat. Potrivit șerifului federal Michael Dyke, „există un mandat de arestare valabil, iar noi îi căutăm în continuare. [...] Nu avem nicio dovadă că ar fi murit, așa că nu avem de gând să renunțăm". Astfel, căutarea celor trei continuă.

Singuri în Anzi

Un scrâșnet înfiorător, urmat de o zguduitură violentă. Aripa dreaptă a fost smulsă la contactul avionului cu piscul muntelui și aruncată spre partea din spate a fuselajului. Scăpată de sub control, aeronava s-a izbit de un al doilea vârf, pierzând astfel aripa stângă.

Pasagerii așteptau îngroziți ca aparatul distrus să se prăbușească, dar, în urma aterizării forțate, unii dintre cei aflați la bord au scăpat cu viață. Fuselajul a lovit un versant acoperit de zăpadă, după care a luat-o la vale, oprindu-se într-un troian uriaș. Peste epavă s-a lăsat tăcerea. Încet, încet, văitându-se, supraviețuitorii răniți și-au venit în fire. Se aflau undeva, în Anzi, dar trăiau.

Cursa 571 a Forțelor Aeriene Uruguayene, care a decolat vineri, 13 octombrie 1972, transporta 45 de persoane, printre care se aflau și membrii echipei de rugbi Old Christians Club din Montevideo, aflați în drum spre Chile. Ieșind cu greu dintre rămășițele avionului, supraviețuitorii au descoperit că 38 dintre ei erau încă în viață, unii fiind însă atât de grav răniți, încât nu mai aveau mult de trăit.

Curând, și-au dat cu toții seama că situația lor era disperată. Erau izolați pe crestele înzăpezite ale Anzilor, la o altitudine de peste 3 600 m, fără hrană și fără îmbrăcăminte călduroasă. Mai rău decât atât, nu aveau niciun fel de medicamente sau articole sanitare, un neajuns major în condițiile în care mulți fuseseră grav răniți în cursul prăbușirii.

Oamenii au strâns puținele alimente găsite la bord: niște biscuiți, un pic de ciocolată și câteva sticle de vin. Pe acele creste măturate de vânt, nu se găsea nimic de mâncare și nici vreun animal pe care să-l vâneze. „La altitudine mare, nevoile calorice ale organismului sunt astronomice..." scria Nando Parrado, unul dintre supraviețuitori. „Muream literalmente de foame, fără speranța că vom găsi de mâncare. Nu peste multă vreme însă, foamea cumplită ne-a făcut să căutăm totuși ceva. [...] Scotoceam iar și iar prin avion, în căutarea unor fărâmituri sau resturi. [...] Mereu ajungeam la aceeași concluzie: în afară de hainele de pe noi, acolo nu era decât aluminiu, plastic, gheață și pietre."

A devenit limpede faptul că, dacă voiau să supraviețuiască, trebuiau să-i mănânce pe cei care muriseră. Decizia nu a fost ușor de luat. Mulți erau romano-catolici riguroși, cu serioase rezerve în privința canibalismului. Știau însă și că altă soluție nu exista: dacă nu mâncau, mureau.

Printre supraviețuitori se număra și Roberto Canessa, un tânăr student la medicină. Acesta era convins că un mic grup

trebuia să încerce să traverseze munții – un drum înfiorător de greu, într-unul dintre cele mai inospitaliere locuri din lume. Trebuiau să escaladeze vârfuri de aproape 5 000 m și să înfrunte temperaturi extreme, în condițiile în care nu aveau haine groase. În plus, nu aveau aproape nimic de mâncare.

După ce au așteptat două săptămâni ca vremea să se mai încălzească, Roberto Canessa, Nando Parrado și Antonio Vizintin au pornit în lunga lor călătorie. Era 12 decembrie.

Primul pericol îl reprezenta lipsa de oxigen. Ascensiunea constantă le dădea amețeli și le tăia răsuflarea. Nici frigul nu era ușor de suportat. Improvizaseră un sac de dormit, dar, chiar și așa, frigul din timpul nopții era necruțător.

Parrado era cel mai în formă, ajungând pe primul vârf de munte înaintea celorlalți doi. Acolo a avut șocul vieții lui. Fusese convins că se prăbușiseră la doar câțiva kilometri de granița cu Chile și se așteptase să zărească primele semne de civilizație. N-a văzut însă decât un peisaj sterp, cu văi și munți acoperiți de gheață, care se întindeau cât vedeai cu ochii. Abia atunci și-au dat seama cei trei că accidentul se petrecuse în creierii munților și că se aflau la mare distanță de cea mai apropiată așezare omenească.

Conștient că misiunea de salvare avea să fie și mai anevoioasă decât se anticipase, Vizintin a ales să se întoarcă la locul accidentului. Ceilalți și-au continuat drumul. Zi de zi, au escaladat piscuri și au străbătut văi, tremurând de frig noaptea și fiind veșnic înfometați. În cele din urmă, au găsit un pârâu, care i-a ajutat să iasă din iadul acela de gheață. După nouă zile de mers chinuitor pe firul râului Azufre, au văzut niște vaci – semn clar că pe-aproape locuia cineva. În seara aceea, în timp ce aprindeau focul, Canessa a ridicat ochii și a văzut pe malul celălalt un bărbat. A strigat și a făcut semne cu mâinile,

încercând să arate că aveau nevoie disperată de ajutor. În ciuda vuietului apei, l-au auzit pe om strigând „mâine".

Cei doi supraviețuitori au dormit bine în noaptea aceea, știind că nu mai aveau mult de îndurat. A doua zi, chilianul s-a întors călare și le-a aruncat peste râu niște pâine, hârtie și un pix. Cei doi au scris ce li se întâmplase și au azvârlit mesajul înapoi. Călărețul a plecat să dea alarma și să aducă ajutoare.

În scurtă vreme, Canessa și Parrado au fost, în sfârșit, salvați, oferindu-li-se adăpostul, hrana și apa de care aveau atâta nevoie. În aceeași zi de 22 decembrie, două elicoptere au pornit spre locul accidentului. În ciuda condițiilor meteorologice îngrozitoare, au reușit până la urmă să-i ia de pe munte și pe ceilalți supraviețuitori. Erau într-o stare deplorabilă, suferind cumplit de frig și de malnutriție.

Dar 16 dintre cei care scăpaseră din accident au supraviețuit 72 de zile fără hrană și alte lucruri necesare într-unul dintre cele mai necruțătoare locuri de pe Pământ.

Capitolul 8

Sunt celebru

„Una dintre secretarele căpitanului Loewenstein a intrat în cabină şi mi-a întins o hârtie, pe care am citit următoarele: dl Loewenstein a căzut din avion."

Pilotul Donald Drew, într-un interviu acordat cotidianului *Times* în iulie 1928

Prima răpire a unei celebrităţi

Pe 1 martie 1932, în jurul orei 22, bona Betty Gow s-a dus să se mai uite o dată la Charles Lindbergh, în vârstă de un an şi opt luni, fiul celebrului aviator cu acelaşi nume. Spre surprinderea ei, micuţul Charles nu mai era în pătuţ. Dispăruse.

Femeia s-a dus imediat la mama acestuia, Anne, să vadă dacă nu cumva îl luase ea. Dar bebeluşul nu era acolo, aşa încât Betty s-a dus la domnul Lindbergh, care era în biroul lui. Micuţul nu era nici acolo, iar tatăl s-a alarmat auzind că Charles jr. a dispărut din pătuţ. Lindbergh s-a repezit în camera copilului. Betty nu se înşelase – fiul său dispăruse.

Cercetând încăperea, ochii i-au căzut pe un plic alb, ce fusese lăsat aproape de pervaz. Textul, scris cu greşeli, suna astfel:

Stimate domnule! Să fi gata cu 50 000 $ 25 000 $ în hârtii de 20 $ 15 000 $ în hârtii de 10 $ şi 10 000 $ în hârtii de 5 $ După 2–4 zile vă vom informa unde să livraţi bani.

Autorii biletului îl avertizau de asemenea să nu înştiinţeze pe nimeni despre răpire. Lindbergh a ignorat avertismentul şi a sunat imediat la poliţie, care a sosit în 20 de minute.

După o cercetare amănunţită, s-au găsit, sub fereastra camerei copilului, urme de încălţăminte. Pentru a se ajunge la fereastră, se utilizaseră două scări, prinse una de alta, care au fost şi ele găsite în apropierea casei. Una era ruptă în două, stricându-se, probabil, în timpul coborârii. Nici în cameră, nici în preajma ei nu s-au găsit pete de sânge ori amprente.

Soţii Lindbergh erau, firește, foarte tulburaţi şi voiau să-şi recupereze copilul. Charles Lindbergh le-a acordat poliţiştilor tot ajutorul, dar a luat legătura şi cu câteva personaje ale lumii interlope, în speranţa că vor putea să dea de urma băieţelului. Doi dintre aceşti oameni, Salvatore Spitale şi Irving Bitz, şi-au oferit imediat ajutorul. Au contactat însă şi ziarul *New York Daily News*, sperând să vândă informaţiile despre răpirea lui Charles jr.

La 6 martie, adică după cinci zile de la răpire, Charles-tatăl a primit un alt bilet. Suma cerută pentru răscumpărare era acum de 70 000 $. Au urmat alte două cereri, moment în care dr. John F. Condon, fost director de şcoală şi persoană de încredere, şi-a oferit şi el sprijinul. Planul lui era să ia legătura direct cu răpitorul prin publicarea unor anunţuri în ziarele locale. Dacă răpitorul răspundea, Condon putea să intermedieze negocierile cu el.

Şansele erau mici, dar, spre surprinderea tuturor, planul a funcţionat. Răpitorul a răspuns, iar, din acel moment, toate biletele lui au fost expediate direct lui Condon. Într-unul dintre ele, acestuia i se cerea să se întâlnească cu un oarecare John în cimitirul Woodlawn din New York. Dr. Condon a urmat întocmai instrucţiunile, s-a întâlnit cu „John" şi a discutat cu

acesta despre plata răscumpărării. La rândul lui, necunoscutul i-a dat salopeta în care dormea copilul drept dovadă că Charles jr. era la el. Văzând salopeta, Anne și Charles Lindbergh și-au dat seama imediat că era a fiului lor.

După ce au mai schimbat câteva mesaje, dr. Condon și „John" s-au întâlnit iarăși. Primul a venit cu peste 50 000 $ și a fost informat că băiețelul se găsea pe un vapor numit *Nellie*, aflat în apropiere de Martha's Vineyard, în Massachusetts. Căutările amănunțite nu au dat însă niciun rezultat – nu s-a găsit nicăieri o ambarcațiune cu acest nume.

Pe 12 mai, după aproape zece săptămâni de la răpire, la aproximativ opt kilometri de casa familiei Lindbergh, s-a găsit cadavrul unui copil mic, în stare de descompunere, pe jumătate îngropat. Avea capul zdrobit, o gaură în craniu și îi lipseau mâinile și piciorul stâng. Cadavrul a fost identificat ca fiind al lui Charles Lindbergh jr., iar, la insistențele părinților, a fost incinerat chiar a doua zi. Concluziile medicului legist erau că bebelușul murise în urmă cu aproximativ două luni și că moartea survenise după o lovitură la cap.

Poliția statului New Jersey, deși oferise o recompensă de 25 000 $, nu reușise să-l găsească pe criminal. Oamenii legii știau că mijlocul cel mai sigur de a-l prinde pe răpitor era să-i întindă o capcană când acesta încerca să cheltuiască banii oferiți ca răscumpărare. Suma fusese plătită în așa-numite certificate de aur, ale căror numere de înregistrare fuseseră notate de poliție.

Un certificat dubios a fost remarcat de casierul unei bănci din Bronx. Pe marginea lui, cu creionul, era scris numărul unei mașini înmatriculate în New York – 4U-13-14-N.Y. Poliția a mers pe urmele certificatului, ajungând la o benzinărie din Upper Manhattan. Walter Lyle, șeful benzinăriei, și-a amintit că își notase numărul, fiindcă mușteriul îi păruse „dubios".

Așa au ajuns polițiștii la un Dodge albastru, al cărui proprietar, Bruno Hauptmann, era un bărbat de 35 de ani, originar din Saxonia (Germania). Omul a fost arestat. Percheziționându-i locuința, polițiștii au găsit aproape 2 000 de dolari în certificate de aur și multe alte dovezi: un caiet cu schița unei scări asemănătoare celei găsite lângă casa familiei Lindbergh, la mansardă, lemn identic cu cel din care era făcută scara, precum și numărul de telefon al dr. Condon.

Procesul lui Hauptmann a început în ianuarie 1935, acesta fiind acuzat de șantaj și crimă. Dovezile găsite în locuința lui, împreună cu mostrele de scris de pe biletele de răscumpărare i-au adus condamnarea. Deși apărarea a făcut apel, verdictul a rămas neschimbat, Hauptmann fiind executat prin electrocutare în ziua de 3 aprilie a anului 1936, la ora 20.47.

Au existat de atunci numeroase tentative de a se dovedi că omul fusese păcălit, că era victima unei înscenări sau că era complet nevinovat, însă o carte dedicată acestui caz, scrisă de un specialist, fostul agent FBI Jim Fisher, se încheie cu următoarea concluzie: „Hauptmann este la fel de vinovat azi ca în 1932, când l-a răpit și l-a ucis pe fiul domnului și doamnei Charles Lindbergh."

Sir Osman de Hyderabad

Despre averea lui personală se spunea că ar fi de două ori mai mare decât venitul anual al Indiei. Avea destule perle cât să paveze cu ele Picadilly Road de la un capăt la celălalt și numai bijuteriile sale valorau 400 de milioane £.

Sir Osman Ali Khan, autocratul principatului Hyderabad, era odinioară cel mai bogat om din lume și candidat la titlul de cel mai bogat om din istorie. În 1940, averea lui era estimată

la două miliarde de lire sterline. Era posesorul unor palate somptuoase, pline cu obiecte rare, minunate, covoare orientale, manuscrise de o valoare inestimabilă, pietre prețioase. Își împărțea averea cu șapte soții, 42 de concubine și o puzderie de copii și servitori.

Toate datele despre Sir Osman te lasă cu gura căscată. Conducea un stat doar cu puțin mai mic decât Marea Britanie și avea drept de viață și de moarte asupra unei populații de 16 milioane de locuitori. Era posesorul a zeci de mașini Rolls-Royce și al diamantului Jacob, evaluat astăzi la 100 de milioane £. Era de asemenea un aliat fanatic al administrației britanice din India, el donând toate avioanele de vânătoare care, în perioada Primului Război Mondial, au alcătuit Escadrila 110 a Corpului Regal de Aviație. Britanicii l-au recompensat acordându-i titluri precum „Preaînălțimea Sa" și „Aliat Credincios al Guvernului Britanic".

Sir Osman urcase pe tronul Hyderabadului după moartea tatălui său, în 1911. Deja fabulos de bogat, noul conducător a sporit avuția familiei dezvoltând industria minieră locală. Minele din Hyderabad erau o bogată sursă de diamante și alte pietre prețioase. De aici provine și faimosul Koh-i-Noor*.

În 1941, Sir Osman avea propria bancă – Banca de Stat din Hyderabad. Teritoriul aflat în stăpânirea sa era unicul de pe subcontinent care avea monedă proprie, diferită de cea din restul Indiei. Sir Osman, un ins adesea mărinimos, dar totdeauna imprevizibil, a cheltuit o mare parte a averii familiei pe învățământ, construcția de căi ferate și electrificare. Îi rămânea însă de ajuns și pentru pasiunile sale: cursele de cai, mașinile

* Unul dintre cele mai mari diamante din lume. După tăiere, cântărea 21,1 g. Achiziționat de regina Victoria, face parte astăzi dintre bijuteriile casei regale britanice (n. tr.).

rare şi uniformele regale. Sume uriaşe s-au cheltuit şi pentru un extravagant program de înfrumuseţare, care a cuprins construirea unor edificii publice şi spitale, a sediului curţii supreme de justiţie şi a Universităţii Osmania.

Marea şi adevărata pasiune a lui Sir Osman au rămas însă palatele împrăştiate prin toată ţara. Cele mai mari aveau mii de servitori, îngrijitori şi gărzi de corp, toţi aflaţi într-o acerbă concurenţă cu viclenii eunuci şi invidioasele concubine pentru o poziţie cât mai înaltă.

Se zicea că palatul său preferat era Falaknuma, clădit pe culmea unui deal, de unde se vedea tot oraşul Hyderabad. Cunoscut sub numele de „Oglinda Cerului", palatul era construit în stil clasic, din marmură italiană de import.

Un alt palat era Chowmahalla, un edificiu de asemenea cu foarte multe coridoare, a cărui construcţie începuse în 1750 şi se încheiase abia după 120 de ani. Palatul Chowmahalla a devenit celebru pentru sala Durbah, un salon de marmură uriaş, cu coloane, luminat de candelabre din cristal belgian. La aceasta se adăugau saloane uriaşe, curţi şi un elegant turn cu ceas.

Sir Osman părea să aibă de toate: bogăţii, palate şi o ţară liniştită, care izbutise să scape de integrarea în noul stat indian. Curând însă, lucrurile aveau să ia o întorsătură neplăcută. În 1948, după mai multe luni de negocieri zadarnice cu India, Hyderabadul a fost invadat. La capătul a cinci zile de luptă, Sir Osman a acceptat, fără tragere de inimă, unirea cu India, regimul autocratic fiind înlocuit cu democraţia parlamentară. Un sfert de secol mai târziu, n-a mai rămas cu niciun titlu şi a fost silit să plătească impozite uriaşe.

Moartea lui, survenită în februarie 1967, a declanşat, precum se anticipase, o amplă bătălie pentru moştenire, sute de persoane pretinzând că au dreptul la terenurile şi proprietăţile lui.

Mukarram Jah, nepotul lui Sir Osman și succesorul lui oficial, a intrat repede în mari dificultăți financiare. El moștenise nu doar datoriile uriașe ale bunicului, ci și o armată de servitori, îngrijitori și paraziți. Printre aceștia se numărau aproape 15 000 de slugi și oameni care lucrau la palate, cele 42 de concubine și numeroasele lor progenituri. Chowmahalla, cel mai vechi și mai prestigios dintre palatele familiei, avea încă 6 000 de angajați, dintre care 38 erau puși doar să șteargă de praf candelabrele.

Altfel a început o complicată și aprigă bătălie legală pentru averea lui Sir Osman, din care, la moartea lui, nu mai rămăsese decât 1 miliard £. În cele din urmă, sătul de certuri, Mukarram Jah a părăsit definitiv India. A divorțat de prima soție, prințesa Esra, de origine turcă, și a emigrat în Australia, unde s-a apucat de crescut oi.

Iar povestea s-a încheiat acolo, cel puțin pentru mai mult de două decenii. În 2001 însă, prințesa Esra s-a întors în India, cu intenția de a pune ordine în complicatul testament lăsat de bunicul fostului ei soț. Cu ajutorul unui avocat talentat, s-au rezolvat, într-un târziu, toate pretențiile la moștenire.

Frumosul Palat Chowmahalla s-a redeschis ca muzeu, iar Falaknuma s-a transformat în hotel de lux. Numeroșii urmași ai lui Sir Osman sunt azi liberi să se întoarcă acasă și să mediteze la gloria de mult apusă a nobilei lor familii. Doar că, acum, trebuie să plătească și ei la fel ca toată lumea.

Strania moarte a lui Alfred Loewenstein

Pe 4 iulie 1928, în primele ore ale serii, foarte bogatul om de afaceri Alfred Loewenstein* s-a urcat la bordul avionului

* Alfred Léonard Loewenstein s-a născut în 1877, la Bruxelles, în familia unui bancher evreu de origine germană. În timpul Primului

personal, aflat pe Aeroportul Croydon. Un zbor de rutină avea să îl poarte de-a lungul coastelor engleze şi franceze şi să-l lase la Bruxelles, unde locuia împreună cu soţia lui, Madeleine. Loewenstein a fost recunoscut instantaneu de angajaţii aeroportului. De altfel, era recunoscut oriunde mergea. Fabuloasa lui avere îi adusese faima de cel mai bogat om din lume.

Deja bogat la izbucnirea Primului Război Mondial, Loewenstein şi-a sporit averea după încheierea păcii. Diversele lui companii furnizau energie electrică ţărilor în curs de dezvoltare, iar, nu peste multă vreme, Loewenstein a început să fie căutat de preşedinţi şi prim-miniştri din întreaga lume.

Avea însă şi mulţi duşmani. În 1926, a înfiinţat International Holdings and Investments, care a strâns un capital enorm de la diverşi investitori bogaţi. În 1928, aceşti investitori voiau să primească un beneficiu în schimbul sumelor investite. Şi cât mai degrabă.

Loewenstein era încântat că va ajunge acasă în acea frumoasă zi de iulie a anului 1928. Condiţiile erau perfecte, cerul serii fiind aproape complet lipsit de nori. Pilotul, Donald Drew, l-a asigurat că vor avea o călătorie fără probleme.

În afară de Alfred Loewenstein, la bordul avionului se mai aflau şase persoane. Pilotul a stat la intrare până ce s-au urcat toţi pasagerii şi membrii echipajului. Între pasageri se aflau Fred Baxter, credinciosul valet al omului de afaceri, şi Arthur Hodgson, secretarul lui, precum şi două femei, Eileen Clarke şi Paula Bidalon, stenografele lui. În carlingă erau Donald Drew şi mecanicul Robert Little. Carlinga era un compartiment separat, legat

---

Război Mondial, a oferit guvernului belgian în exil 50 de milioane $, fără dobândă, în scopul stabilizării francului belgian, cerând în schimb dreptul de a emite el moneda naţională. Oferta i-a fost refuzată (n. tr.).

de restul avionului doar printr-o deschidere. După decolare, Drew și Little nu mai aveau acces direct în cabină.

Puțin după ora 18, micul monoplan Fokker FVII a început să ruleze pe pista de iarbă, iar după câteva minute, decola și se ridica la altitudinea de croazieră, 1 220 m. Curând, pasagerii au zărit sub ei linia coastei britanice, iar peste circa un minut, zburau deasupra Canalului Mânecii.

În partea din spate a cabinei pasagerilor, o ușă fără geam dădea într-o mică toaletă. Spațiul respectiv era prevăzut și cu o ușă spre exterior, pe care scria IEȘIRE și care avea o încuietoare cu arc, ce putea fi acționată doar din interior. Ca să se deschidă în plin zbor, era nevoie de doi bărbați voinici, datorită presiunii exercitate de suflul elicei.

În prima jumătate a călătoriei, Loewenstein a scris ceva, apoi, în timp ce avionul survola Canalul Mânecii, s-a dus la toaletă. Potrivit declarațiilor făcute de Baxter ulterior, după zece minute, omul de afaceri nu se întorsese încă la locul lui. Neliniștit, valetul a bătut la ușa toaletei. Nu i-a răspuns nimeni. Crezând că stăpânului i se făcuse rău, omul a forțat ușa. Toaleta era însă goală. Alfred Loewenstein dispăruse fără urmă.

În mod firesc, avionul ar fi trebuit să se îndrepte către aerodromul de la Saint-Inglevert, aflat între Calais și Dunkerque, unde, odată ajuns, pilotul ar fi putut să alerteze paza de coastă cu privire la dispariția lui Loewenstein. Donald Drew a aterizat în schimb pe o plajă de lângă Dunkerque, pe care o credea pustie.

În realitate, plaja era folosită ca teren de antrenament de către o unitate militară din zonă. Soldații, văzând că aterizează un avion, au alergat în întâmpinarea lui. Le-a luat șase minute să ajungă la aparat, timp în care echipajul și pasagerii coborâseră deja pe plajă.

La început, au fost interogați de locotenentul Marquailles, care însă nu a reușit să înțeleagă ce se petrecuse. Pilotul, mai ales, se purta extrem de ciudat. Timp de o jumătate de oră, a evitat întruna să răspundă la întrebări, dar, până la urmă, a recunoscut că îl pierduseră pe Alfred Loewenstein undeva, deasupra Canalului Mânecii.

Drew a fost interogat apoi de un detectiv profesionist, inspectorul Bonnot. Acesta a mărturisit că l-au nedumerit mult cele aflate de la pilot. „Un caz foarte neobișnuit și misterios", a spus el. „Nu ne-am decis încă asupra unei ipoteze anume, dar orice este posibil." Inspectorul nu a făcut nicio arestare. Ba mai mult, a permis avionului să-și continue zborul către Saint-Inglevert și, apoi, să se întoarcă la Croydon.

Ancheta care a urmat a fost, încă de la început, o treabă de mântuială. Pe 19 iulie, la peste două săptămâni de la dispariție, cadavrul lui Loewenstein a fost găsit în cele din urmă undeva lângă Boulogne și dus la Calais cu o ambarcațiune pescărească. Aici, cu ajutorul ceasului de mână, i-a fost confirmată identitatea. Autopsia a revelat o fractură craniană parțială și mai multe oase rupte, concluzia legiștilor fiind că Loewenstein trăia când s-a prăbușit în apă.

Misterul căderii lui a rămas neelucidat, cu toate că există numeroase ipoteze. Unii au afirmat că distratul om de afaceri a deschis accidental ușa care nu trebuia și s-a prăbușit în gol. Această ipoteză este și cel mai puțin plauzibilă, dat fiind că ușa era practic cu neputință de deschis în timpul zborului. Alții au fost de părere că s-a sinucis, poate din cauză că afacerile lui necinstite erau pe punctul de a fi date în vileag.

O explicație mult mai verosimilă, dar și mai sinistră este aceea că Loewenstein a fost aruncat din avion de către valetul și secretarul lui, posibil, la cererea doamnei Loewenstein.

Madeleine avea o relație foarte rece cu soțul ei și își dorea cu disperare să pună mâna pe averea acestuia.

Un lucru e limpede: toți cei șase pasageri au fost, aproape sigur, implicați în crimă. Ba, mai mult, probabil că au plănuit-o din timp cu multă atenție. Potrivit uneia dintre ipotezele cu privire la aterizarea avionului pe plajă, complicii au înlocuit ușa din spate, care se prăbușise în apele mării, cu una ascunsă la bordul avionului. Această ipoteză se potrivește perfect cu mărturia unui pescar francez care își amintea că văzuse ceva ca o parașută căzând din cer exact în momentul dispariției lui Loewenstein. „Paraşuta" putea foarte bine să fi fost ușa din spate.

Dacă omul de afaceri și ușa avionului au fost aruncați în apele Canalului Mânecii, avem de-a face cu o crimă perfectă, pentru care nu a fost nimeni judecat și nici măcar acuzat în mod direct. Cât despre Loewenstein, lipsa lui totală de popularitate a făcut să fie înmormântat într-un loc de veci nemarcat. La înmormântare nu a venit nici măcar „îndurerata" văduvă, Madeleine având, fără îndoială, alte priorități, mult mai însemnate, cum ar fi administrarea și investirea banilor pe care tocmai îi moștenise.

Capitolul 9

Când Lenin și-a pierdut creierul

„Expusă în Piccadilly, la nr. 225, aproape de
Top of the Hay-Market, de la ora 12 la ora 16, intrarea
2 șilingi de persoană, VENUS A HOTENTOȚILOR,
abia sosită din inima Africii, cel mai mare fenomen expus
vreodată în țara noastră, al cărui popas în metropolă va fi
foarte scurt."

Anunț publicitar pentru Sarah Baartman, „Venus Hotentotă", circa 1810

Când Lenin și-a pierdut creierul

Mucegaiul de pe chip îi este șters în mod regulat, iar trupul îi este scăldat din când în când în glicerină ca să nu putrezească. În ciuda celor peste nouă decenii de când este expus, trupul conservat al lui Lenin se află într-o stare excelentă. Acesta pare doar a fi cufundat într-un somn adânc.

Lenin ascunde însă o taină imperceptibilă ochiului omenesc. Înainte să fie îmbălsămat, oamenii de știință sovietici i-au deschis cutia craniană și i-au îndepărtat cu mare grijă creierul ca să-l poată studia la microscop și să afle natura exactă a geniului său.

Această curiozitate științifică a îngrozit-o pe văduva lui Lenin, Nadejda Krupskaia. La moartea soțului său, în 21 ianuarie 1924,

Krupskaia a cerut insistent ca acesta să fie îngropat alături de iubita lui mamă. „Nu ridicați clădiri sau monumente în numele lui", a spus ea. Colegii lui Lenin din Biroul Politic s-au opus însă categoric. Mai mult, ei voiau ca trupul lui să devină un monument veșnic închinat revoluției. Feliks Dzerjinski, președintele Comitetului pentru funeraliile lui Lenin, afirma: „Dacă știința ne dă posibilitatea, trupul lui Lenin trebuie conservat."

Acest lucru ridica o problemă reală. Pe atunci se cunoșteau numeroase tehnici de îmbălsămare în maniera vechilor egipteni, însă niciuna care să garanteze conservarea trăsăturilor chipului. Când distinsul patolog sovietic Aleksei Abrikosov a fost întrebat dacă era cu putină așa ceva, el a răspuns că, „astăzi, știința nu dispune de astfel de mijloace". Alții l-au contrazis. Vladimir Vorobiev, profesor de anatomie la Universitatea din Harkov, susținea că „multe elemente anatomice pot fi conservate decenii la rând, ceea ce înseamnă că am putea încerca să facem aceasta unui corp întreg".

Organul care avea prioritate absolută era creierul lui Lenin. Acesta a fost scos intact din cutia craniană și pus în formaldehidă. Vreme de doi ani, nimeni nu a îndrăznit să se atingă de el. În 1926 însă, neurologul german Oskar Vogt* a fost invitat să descopere secretul așa-zisului geniu al lui Lenin. Profesorul Vogt a înființat la Moscova Institutul Creierului, având drept principal obiect de studiu creierul lui Lenin.

Trupul a fost încredințat profesorului Vorobiev, căruia i-a revenit greaua misiune de a-l feri de descompunere. Profesorul a fost ajutat în munca sa de un alt expert, Boris Zbarski. Amândoi știau foarte bine că un eșec le-ar fi adus moartea.

---

* Oskar Vogt (1870–1959) este cunoscut, alături de soția lui, Cécile Vogt-Mugnier, pentru studiile cu privire la celulele creierului. A fost interesat mai cu seamă de localizarea în creier a originii geniului (n. tr.).

Sângele lui Lenin, lichidele organice şi organele sale interne au fost înlăturate la scurtă vreme după ce i s-a scos creierul, în cadrul procesului iniţial de îmbălsămare. (Nici astăzi nu se ştie ce s-a întâmplat cu inima lui, care pare să se fi rătăcit.) Odată înlăturate organele interne, cadavrul a fost scufundat şi ţinut mai multe săptămâni într-o soluţie specială, care conţinea glicerină şi acetat. Petele negre, ca de mucegai, care începuseră să apară pe trup au fost ulterior înlăturate cu acid acetic şi peroxid de hidrogen.

Era absolut necesar ca orbitele să rămână intacte, astfel că s-au introdus în ele globi oculari artificiali. Era de asemenea important ca faţa să arate cât mai natural cu putinţă. Iată de ce nu s-a atins nimeni de sprâncenele, mustaţa şi barbişonul lui Lenin. Şi organele genitale s-au păstrat *in situ* (deşi, evident, nu la vedere).

Cât timp trupul a fost supus acestui îndelungat proces de îmbălsămare, creierul a fost şi el studiat în amănunţime. Profesorul Vogt susţinuse întotdeauna că există o legătură directă între structura creierului şi inteligenţă. Dacă această presupunere era corectă, nimic nu-l împiedica să identifice originile aşa-zisului geniu al lui Lenin.

Profesorul a tăiat mai întâi creierul în patru, fiecare dintre aceste bucăţi fiind la rândul ei secţionată în 7 500 de feliuţe foarte subţiri, operaţiune pentru care a fost nevoie de un aparat special, asemănător celui de feliat şunca. O parte dintre aceste feliuţe au fost colorate în mov şi negru pentru a fi studiate la microscop. Celelalte au rămas neatinse, studierea lor fiind lăsată în seama generaţiilor viitoare.

Vogt şi echipa lui de cercetători sovietici au petrecut ani la rând studiind feliuţele de creier şi încercând să interpreteze descoperirile făcute. Rezultatele acestor analize ştiinţifice

au fost în cele din urmă adunate în 14 volume legate în piele verde, pe care era imprimat în relief un singur cuvânt: LENIN. Însă nici rezultatele profesorului german, nici cele ale succesorilor lui nu au fost date publicității niciodată. Abia în 1993 a primit dr. Oleg Adrianov, unul dintre cei mai buni tehnicieni ai Institutului Creierului, îngăduința să publice o lucrare despre creierul lui Lenin.

Existau motive întemeiate pentru ca descoperirile din anii 1920 să nu fie date publicității mai devreme. Creierul lui Lenin ascundea, într-adevăr, o taină, un secret terifiant, pe care conducătorii Uniunii Sovietice hotărâseră să nu-l divulge. Iar secretul era următorul: creierul lui Lenin nu se deosebea cu nimic de al altor oameni. „Creierul e ca un pepene", spunea dr. Adrianov, „95% din el este lichid." Cu toate că al lui Lenin avea neuroni piramidali neobișnuit de mari, această trăsătură nu influența cu nimic mecanismul intern de funcționare. „Sincer vorbind, nu cred că [Lenin] a fost un geniu", adăuga dr. Adrianov.

Ce s-a întâmplat cu restul corpului? Timp de mai mulți ani, rămășițele pământești ale lui Lenin s-au aflat în grija lui Iuri Denisov-Nikolski. Întrebat în privința macabrei lui însărcinări, el a mărturisit că îi tremurau mâinile ori de câte ori atingea cadavrul îmbălsămat. „Nu toți experții ajung să restaureze obiecte de însemnătate istorică, precum tablourile lui Rafael sau Rembrandt. Noi, cei care ne ocupăm de asta, tremurăm. Simt că port pe umeri o mare responsabilitate."

Boris Elțin a fost prima personalitate politică importantă care a spus că Lenin ar trebui să fie înmormântat. După prăbușirea Uniunii Sovietice, nu se mai cădea ca trupul acestuia să rămână expus. Cu toate acestea, nici el, nici Vladimir Putin, nici vreun alt politican de frunte nu au vrut cu adevărat să ascundă

de lume una dintre cele mai macabre atracţii turistice. Aşa că Lenin rămâne la locul lui, alb ca marmura, cu zbârcituri şi, din când în când, cu puţin mucegai.

Creierul lui însă e păstrat în altă parte, la circa 1,5 km de restul trupului, tăiat în 30 000 de felii subţiri, aşezate pe lamele de sticlă. Până astăzi, nimeni nu a propus ca trupul şi creierul să fie reunite.

În cuşca maimuţelor

Grădina Zoologică din Bronx atrăgea un număr mare de vizitatori ori de câte ori se expuneau în premieră animale recent achiziţionate. În trecut, marile atracţii fuseseră elefanţii şi leii. Tigrii se bucuraseră şi ei de mulţi admiratori. În septembrie 1906 însă, proaspăta achiziţie a grădinii zoologice newyorkeze era o fiinţă infinit mai fascinantă – Ota Benga, un pigmeu din Congo, închis în cuşca maimuţelor.

Ota Benga fusese adus la New York de un om de afaceri şi misionar american pe nume Samuel Phillips Verner. Acesta fusese în Congo Belgian în 1904 ca să achiziţioneze câţiva pigmei pe care să-i prezinte la Expoziţia Universală de la St. Louis.

Verner l-a întâlnit prima oară pe Ota Benga în timp ce se afla într-o expediţie în adâncurile pădurii ecuatoriale. Americanul l-a obţinut în schimbul unei livre de sare şi al unui sul de pânză. Ota Benga nu voia să părăsească Africa singur, astfel că şi-a convins câţiva prieteni să vină cu el într-o expediţie în America de Nord. Această călătorie avea să le schimbe viaţa.

Ota Benga s-a dovedit a fi o atracţie instantanee (dar şi controversată) a expoziţiei universale, fiind expus, împreună cu alţi pigmei, în pavilionul de antropologie. Atracţia pe care

o exercita se datora în parte dinților lui ciudați. În copilărie, conform unui ritual congolez, dinții lui Ota Benga fuseseră ascuțiți la vârf prin pilire. Ziarele îl numeau „singurul canibal african veritabil din America".

După închiderea expoziției, Ota Benga s-a întors pentru scurtă vreme în Congo, dar a revenit în America în 1906, împreună cu Verner. De această dată, a avut parte de un tratament mult mai umilitor. După o scurtă ședere la Muzeul American de Istorie Naturală, a fost mutat la Grădina Zoologică din Bronx. Directorul acesteia, William Hornaday, și-a dat imediat seama că expunerea unui „sălbatic" ar atrage mulți vizitatori. Conștient de controversele care aveau să apară, și-a asigurat sprijinul lui Madison Grant, distinsul secretar al Societății de Zoologie din New York.

Lui Grant, ideea respectivă i s-a părut strălucită. Ota Benga urma să stea în cușca maimuțelor, alături de un papagal și de un urangutan pe nume Dahong. Pe plăcuța din fața cuștii scria: „Pigmeu, Ota Benga. Vârstă: 23 de ani. Înălțime: 1,5 m. Greutate: 47 kg. Adus de pe râul Kansai, Statul Liber Congo, Africa Central-Sudică, de către dr. Samuel P. Verner. Poate fi văzut în fiecare după-amiază în luna septembrie."

Într-un articol scris pentru buletinul Societății de Zoologie, Hornaday descria plin de entuziasm noua achiziție a grădinii zoologice: „Un pigmeu *veritabil*, aparținând unei subspecii numite în mod eronat «pitici». Ota Benga este un omuleț bine dezvoltat, cu un cap frumos, ochi strălucitori și o înfățișare plăcută. Nu este păros și nici acoperit cu «puful» despre care vorbesc unii exploratori."

Prezența lui Ota Benga la grădina zoologică a stârnit controverse încă din prima zi. De fapt, acestea aveau să dea naștere

unei aprinse dezbateri despre rasism, evoluția speciilor și evoluționismul darwinian.

Cei de la *New York Times* au apărat inițial decizia de a-l expune în cușca maimuțelor: „Nu înțelegem cu niciun chip toată emoția pe care o trezește altora această chestiune", se scria în editorial. „Este absurd să te lamentezi în legătură cu o imaginară umilință pe care ar îndura-o Benga. Pigmeii se află pe o treaptă inferioară a umanității, iar ideea că locul lui Benga nu este într-o cușcă, ci la școală ignoră probabilitatea sporită ca școala să nu-i servească la nimic."

Zi de zi, dezbaterea se intensifica. Preoții albi erau consternați de faptul că Ota Benga stătea într-o cușcă destinată maimuțelor, însă nu pentru că acest fapt ar fi fost inuman, ci pentru că era un argument în favoarea teoriei evoluționiste a lui Darwin, pe care mulți dintre ei o respingeau. Preoții de culoare erau și mai îngroziți de noua locuință a lui Ota Benga. Pastorul afro-american James Gordon a vorbit în numele multora dintre ei când a spus că „rasa noastră este, credem noi, destul de înjosită și fără ca unul dintre noi să fie expus alături de maimuțe. Considerăm că merităm să fim socotiți ființe omenești, cu suflet".

Curând, Ota Benga a fost eliberat din cușca maimuțelor și a putut să se plimbe liber prin grădina zoologică, îmbrăcat într-un costum de pânză albă. Acest lucru nu i-a făcut însă viața mai ușoară. Vizitatorii îl batjocoreau și încercau să-l lovească și să-l întărâte. Potrivit directorului Hornaday, Ota Benga „a făcut rost de un cuțit din camera de pregătire a hranei de la cușca maimuțelor și a umblat cu el prin parc, fluturându-l în modul cel mai îngrijorător".

New York Times a schimbat atunci placa, alăturându-se corului tot mai numeros de protestatari. Ziariștii se plângeau că

ședederea lui Ota Benga la grădina zoologică nu făcuse decât să-l înrăiască. La sfârșitul lui 1906, el a fost eliberat din captivitate și găzduit de un azil de orfani din New York.

Ota Benga a visat mereu să se întoarcă în Africa, dar visul nu i s-a îndeplinit. Când a izbucnit Primul Război Mondial – și traversarea Atlanticului a devenit prea primejdioasă – el și-a pierdut orice nădejde că va mai ajunge vreodată în Congo. Întristat din cauza experiențelor prin care trecuse în „patria celor liberi", a furat un pistol și s-a împușcat în inimă. A fost așezat într-un mormânt nemarcat din New York.

Muzeul American de Istorie Naturală a păstrat un mulaj în mărime naturală al capului și umerilor lui Ota Benga. Nici astăzi, acesta nu este marcat cu numele lui și nici nu conține vreun indiciu că a fost vorba despre o ființă omenească. Pe plăcuță scrie doar atât: „Pigmeu".

O ciudățenie umană

Femeia – străină, derutată, departe de ținuturile natale – a fost obligată să se așeze pe vine dinaintea unei mulțimi batjocoritoare, care mai întâi s-a holbat la fundul ei enorm și la vulva neobișnuit de mare, după care i-au aruncat tot felul de glume deocheate.

Sarah Baartman sosise în Anglia cu câteva săptămâni înainte, în toamna anului 1810, și deja dobândise o nedorită faimă, fiind supranumită „Venus Hotentotă". Acum, era expusă (publicului plătitor) ca exemplu de deviație sexuală și inferioritate a rasei negre. Fusese adusă de la Cape Town de un medic britanic pe nume William Dunlop. Acesta era fascinat de posteriorul și organele genitale ale femeii – ale căror dimensiuni nu erau deloc neobișnuite în rândul populației khoe-san, din

care se trăgea Baartman – și și-a dat seama că ea îi putea aduce o mulțime de bani. A constrâns-o, astfel, să vină cu el la Londra, promițându-i că se va îmbogăți.

Episodul se petrecea după mai puțin de trei ani de la abolirea comerțului cu sclavi. Odată ajunsă în capitala britanică, Sarah Baartman a fost dusă pe elegantul Piccadilly Road, unde, afară, la nr. 225, a fost etalată înaintea mulțimii care se aduna s-o privească. Potrivit unei relatări contemporane, a fost plimbată pe o estradă înaltă de 60 cm „de către stăpânul ei și prezentată ca o fiară sălbatică, fiind obligată să meargă, să se ridice sau să șadă la porunca lui".

Inițial, promotorii acestui spectacol voiau să o prezinte complet goală, dar s-a considerat că ar fi fost prea indecent. Astfel, Baartman a fost „îmbrăcată într-o culoare cât mai apropiată de cea a pielii". *Times* scria că „îmbrăcămintea este făcută în așa fel încât să-i expună toate formele, spectatorii fiind chiar invitați să-i examineze particularitățile trupului". Promotorii, știind bine pentru ce plăteau clienții, i-au descris organele genitale ca semănând cu o gușă de curcan.

Expunerea unei femei ținute în sclavie a stârnit controverse încă de la început. Printre cei revoltați s-a numărat și un tânăr jamaican pe nume Robert Wedderburn, care nu era câtuși de puțin străin de ororile sclaviei, mama lui fiind în trecut sclava unui plantator scoțian. Când ea a rămas însărcinată, acesta a vândut-o unui prieten aristocrat cu o condiție: copilul să fie liber din prima zi.

Severitatea cu care fusese crescut născuse în Robert un puternic simț al dreptății. Îngrozit de modul în care Sarah Baartman era plimbată dinaintea mulțimilor, tânărul, după ce a atras de partea lui o asociație africană aboliționistă, a cerut în scris eliberarea femeii.

În noiembrie 1810, procurorul general a încercat să afle dacă Sarah „era expusă cu consimțământul ei" sau nu. Două declarații date sub jurământ indicau faptul că femeia nu se învoise niciodată să fie adusă în Anglia în acest scop. Prima declarație dezvăluia că fusese adusă de persoane care o considerau proprietatea lor. A doua înfățișa condițiile umilitoare în care era expusă.

De asemenea, Sarah a fost interogată. Ea a susținut că nu fusese obligată și că i se făgăduise jumătate din profit. Mărturia avea însă neconcordanțe și fusese obținută aproape sigur prin constrângere.

Procurorul general a sprijinit demersul de suspendare a ciudatului spectacol, dar tribunalul a decis că Sarah a încheiat contractul de bunăvoie. Așa că acesta a continuat.

După patru ani petrecuți în Marea Britanie, Sarah a fost mutată la Paris și vândută unui circ ambulant. Promotorii au făcut niște bani în plus prezentând-o la evenimente mondene, unde avea mare succes la invitați. La un bal, a apărut îmbrăcată doar cu câteva pene. Georges Cuvier, medicul principal al lui Napoleon, s-a arătat fascinat de Sarah și a început să-i studieze corpul în amănunțime.

În cele din urmă, Sarah Baartman s-a apucat de băut și prostituție, murind în 1815, posibil de sifilis. Cuvier a izbutit să obțină cadavrul, pe care l-a disecat imediat. Apoi, i-a conservat și i-a expus creierul și organele genitale, împreună cu scheletul. Rămășițele ei conservate au rămas la Musée de l'Homme până în 1974, când reacția publicului a făcut ca ele să fie îndepărtate. Abia în 2002 însă, la intervenția lui Nelson Mandela, acestea au fost repatriate în Africa de Sud și îngropate cum se cuvine.

Sarah nu a fost nici prima, nici ultima persoană expusă ca o ciudăţenie. La 70 de ani de la moartea ei, un alt specimen uman era plimbat pe străzile Londrei. Numele său era Joseph Merrick, mai cunoscut sub porecla de Omul-Elefant. Scheletul lui, care face parte din colecţia de patologie a Royal London Hospital, nu a fost îngropat nici până acum.

Capitolul 10

Curat ghinion

„Era ca un munte, un zid de apă venind spre noi...
A trebuit să înot și să mă târăsc ca să ajung înapoi la comenzi
și să repun vasul pe direcție."

Göran Persson, secund pe vasul *Caledonian Star*,
în momentul în care acesta a fost lovit de un val ucigaș de 27 m

Valul ucigaș

În ziua de 26 decembrie a anului 1900, vasul scoțian *SS Hesperus* a ancorat în apropierea Insulelor Flannan, un mic arhipelag aflat în bătaia vânturilor, nu departe de Hebridele Exterioare. Nava transporta provizii indispensabile celor trei paznici ai farului, lăsați pe insulă cu trei săptămâni înainte.

Echipajul lui *Hesperus* se aștepta să aibă parte de primirea obișnuită: doi dintre cei trei paznici ieșeau, de regulă, cu barca să întâmpine vasul care se apropia, în vreme ce al treilea ridica un steag în semn că totul era în regulă. De astă dată însă, nu s-a arătat nicio barcă, nu s-a ridicat niciun steag. Căpitanul Harvie a tras o dată sirena și a așteptat răspuns. Acesta însă n-a venit. Mai mult intrigat decât alarmat, Harvie le-a ordonat lui Joseph Moore și secundului McCormack să ia barca și să se ducă la țărm.

Punând piciorul pe mal, cei doi membri ai echipajului lui *Hesperus* i-au strigat pe paznici, însă nici de data asta nu a răspuns nimeni. Nu s-a auzit decât ecoul glasurilor lor. Tot mai îngrijorați, au luat-o spre far. Nu se zărea niciun semn de viață, iar ușa farului era încuiată. Moore, care avea la el mai multe chei, se apucă să descuie. Adânc tulburat, împinse ușa, care se deschise cu un scârțâit, și păși înăuntru. Liniște. Ofițerul îi strigă pe cei trei pe nume. James Ducat, Thomas Marshall și Donald Macarthur dispăruseră în mod misterios.

Moore s-a uitat în jur și a memorat tot ce a văzut. Ceasul de perete stătea. În cămin nu era foc, iar cele trei paturi erau goale. Pe masă, mâncarea era neatinsă. Bărbații parcă se evaporaseră.

Cei trei paznici fuseseră aduși pe Insulele Flannan în 7 decembrie 1900. Veniseră însoțiți de Robert Muirhead, administratorul-șef al farurilor, care voia să facă o inspecție de rutină a clădirii și să verifice dacă proviziile erau îndestulătoare – lucru important, dat fiind faptul că Insulele Flannan sunt unul dintre cele mai izolate locuri de pe Pământ. Ele sunt situate la aproximativ 37 km vest de Arhipelagul Hebridelor Exterioare, un tărâm uitat de lume, unde paznicii de faruri se roteau o dată la câteva săptămâni. Șederile mai îndelungate îi făcuseră pe unii să înnebunească.

După ce se încredințase că totul era în regulă, Robert Muirhead îi condusese la navă pe cei trei paznici care plecau, urase noroc echipei înlocuitoare și își luase rămas-bun. Muirhead a fost ultimul care i-a văzut pe cei trei în viață.

În săptămâna care a urmat plecării lui, insula a fost ținută sub atentă observație de pe Hebridele Exterioare, cu ajutorul unei lunete. De multă vreme, se stabilise ca, în caz de urgență, paznicii să înalțe un steag mare. O ambarcațiune avea să le

vină în ajutor. Sistemul funcționa, însă nu fără dificultăți. Insula era adesea învăluită în ceață, iar distanța față de Hebride nu permitea o supraveghere riguroasă.

Timp de câteva zile după sosirea lui James Ducat și a echipei lui, insula a fost cufundată într-o ceață deasă, iar farul nu s-a putut zări. Felinarul în sine era mai ușor de văzut, mai ales noaptea. De altfel, a și fost zărit în ziua de 7 decembrie, semn că totul era bine. Apoi însă, a dispărut, vremea rea ascunzându-l în următoarele patru seri. A reapărut pe 12 decembrie, după care a dispărut iarăși.

La trei zile după ce lumina farului a fost zărită pentru ultima oară, vasul *SS Archtor* a trecut la mică distanță de insulă. Căpitanul acestuia, pe nume Holman, a încercat să vadă lumina farului, dar în zadar. Îngrijorat că s-ar fi putut întâmpla ceva rău, căpitanul lui *Archtor* a dat alarma.

Vremea potrivnică i-a împiedicat pe cei de pe *SS Hesperus* să ajungă la insulă înainte de 26 decembrie, când Moore și McCormack au reușit, în sfârșit, să vâslească până la ea. Descoperind că farul era gol, cei doi au cercetat stâncoasa insulă în căutarea paznicilor. Aceștia nu erau nicăieri.

Moore și McCormack s-au întors la vas ca să-l informeze pe căpitan de misterioasa dispariție a celor trei bărbați. La rândul său, Harvie a înștiințat Consiliul Farurilor din Nord: „Pe Flannan s-a petrecut un accident înfiorător", a scris el. Cei trei paznici, Ducat, Marshall și muncitorul temporar [Macarthur], au dispărut de pe insulă. Probabil că nenorociții au fost aruncați de pe stânci de vântul puternic ori s-au înecat încercând să ancoreze o macara sau ceva asemănător."

S-a dispus imediat o anchetă, condusă de însuși administratorul-șef Muirhead. După o cercetare amănunțită atât a farului, cât și a insulei, Muirhead a reușit să alcătuiască un

posibil scenariu al dispariţiei paznicilor, poveste căreia puţini au fost gata să-i dea crezare.

Muirhead era convins că totul mersese bine până în după-amiaza zilei de 15 decembrie. James Ducat, paznicul-şef, scrisese rapoartele meteorologice până în data de 13 şi făcuse însemnări sumare în zilele de 14 şi 15. Acestea dezvăluiau faptul că, la data de 14 decembrie, avusese loc o furtună, urmată, a doua zi în zori, de o acalmie surprinzătoare. Însemnările se opreau aici. După acea perioadă de acalmie, se petrecuse ceva grav, care dusese la moartea paznicilor.

Inspecţia insulei s-a dovedit extrem de revelatoare. Muirhead a constatat că farul şi dependinţele suferiseră stricăciuni atât de mari, încât structura lor de rezistenţă slăbise. Pontonul era puternic avariat, iar balustradele de fier erau strâmbate în mod bizar, ca şi cum ar fi fost smulse de o mână gigantică. Unul dintre depozite, făcut să reziste la furtunile de iarnă, fusese luat de ape.

Examinând nivelurile superioare ale clădirii farului, Muirhead a găsit ceva atât de neobişnuit, că era aproape imposibil de explicat. Funiile, păstrate de regulă la parter, se încurcaseră într-o macara aflată la 21 m deasupra nivelului mării.

Muirhead nu a putut să formuleze decât două ipoteze cu privire la cele întâmplate, dar niciuna dintre ele nu părea mai plauzibilă decât cealaltă: fie cei trei paznici fuseseră doborâţi de pe stânci de vântul puternic – scenariu care nu explica prezenţa funiilor încâlcite – fie fuseseră măturaţi de pe insulă de „un val extrem de mare", cum l-a numit el, de fapt, un val ucigaş colosal, lucru pe care Muirhead s-a ferit să-l spună de teamă să nu fie ridiculizat.

În momentul dezastrului, puţini au acceptat o astfel de ipoteză. Despre valurile ucigaşe se credea că nu există decât în

romane, în poezii și în fecunda imaginație a marinarilor. Se considera că era imposibil ca „valul extrem de mare" al lui Muirhead să fi omorât trei oameni.

Astăzi, se știe însă că valurile ucigașe (a nu se confunda cu *tsunami*-urile sau valurile seismice) există cu adevărat și că pot să pricinuiască pagube imense. În 2001, vasul comercial *Caledonian Star* a fost izbit de un zid de apă înalt de 27 m, ce a părut a răsări de niciunde. Forța izbiturii a făcut țăndări geamurile punții și a întrerupt alimentarea cu electricitate. Valuri asemănătoare au fost descrise și de echipajele altor nave. Vânturile puternice și curenții rapizi dau împreună naștere unei unde subacvatice, care, în condiții atmosferice propice, poate să iasă la suprafață, manifestându-se ca un fenomen natural extrem de violent.

Nu se va ști niciodată cu certitudine ce s-a întâmplat cu cei trei bărbați din Insulele Flannan, însă probabil că au fost loviți de un val gigantic – înalt de cel puțin 21 m – care i-a tras apoi sub apă și i-a dus în mormântul din adâncuri.

Balonul-bombă japonez

Pastorul Archie Mitchell îi făgăduise soției, pe care o chema Elsie, o excursie. Se săturaseră amândoi să tot citească în ziare despre războiul din Orientul Îndepărtat. Așa încât sâmbătă, 5 mai 1945, Archie i-a propus lui Elsie să petreacă o zi în munții din sudul statului Oregon. Elsie a fost încântată de perspectiva unui picnic la munte și chiar mai fericită când Archie s-a oferit să ia cu ei și cinci copii din parohia lui. Elsie era însărcinată și îi surâdea ideea de a-i duce pe copii într-o excursie deosebită.

Au pornit la drum spre sfârșitul dimineții și, nu peste multă vreme, mașina lor străbătea o zonă montană spectaculoasă.

Copiii nu aveau astâmpăr în maşina neîncăpătoare şi voiau să urce dealurile pe jos. Archie a propus ca Elsie să-i ducă pe jos până la Leonard Creek, un loc renumit pentru frumuseţea lui, iar el să ocolească cu maşina. Astfel, putea să înceapă să pregătească masa. Foarte încântaţi, copiii i-au făcut cu mâna şi s-au cufundat în pădure.

Archie a ajuns la Leonard Creek cu maşina şi s-a apucat să pregătească picnicul. În timp ce despacheta sandviciurile, pastorul a auzit strigătele a doi copii. Apropiindu-se de el în goană şi abia răsuflând de agitaţie, aceştia i-au spus că, nu departe, găsiseră un balon ciudat, căzut la pământ. Archie i-a prevenit să nu-l atingă, fiindcă putea fi periculos, şi le-a promis că va veni să-l vadă de îndată ce termina de pregătit picnicul.

Chiar când se îndrepta către locul cu pricina, pământul de sub el s-a cutremurat de o explozie colosală. Mai multe unde de şoc au străbătut pădurea, ridicând praful, iar deasupra arborilor s-a văzut înălţându-se un fir de fum negru.

Archie a alergat la locul exploziei, unde a găsit copacii sfâşiaţi şi carbonizaţi. Mai grav însă, Elsie şi cei cinci copii – Dick Patzke, de 14 ani, Jay Gifford, Edward Engen şi Joan Patzke, toţi în vârstă de 13 ani, şi Sherman Shoemaker, de 11 – erau întinşi la pământ, plini de sânge. Uitându-se mai bine, pastorul a constatat, îngrozit, că nu mai trăia niciunul. Nu ştia ce se petrecuse şi nu putea decât să presupună că straniul balon explodase. Abia mai târziu a descoperit că Elsie şi copiii fuseseră victima unui balon-bombă, o armă nouă, devastatoare, pe care japonezii intenţionau să o lanseze asupra Americii de Nord în număr mare.

Bomba aceasta reprezenta o ameninţare extrem de serioasă. Imprevizibilă şi cu forţă mare de explozie, ea avea potenţialul de a împrăştia agenţi biologici pe tot cuprinsul ţării.

Originala idee aparținea generalului-maior Sueyoshi Kusaba, șeful Laboratorului de Cercetări Nr. 9, o unitate secretă a armatei japoneze. De aspectele tehnice se ocupase un om de știință foarte înzestrat, maiorul Taiji Takada.

Ideea celor doi era surprinzător de simplă: cu ajutorul curenților de aer din perioada iernii, voiau să trimită, din Japonia în America de Nord, baloane încărcate cu explozibil, care, odată ajunse la destinație, aveau să aterizeze și să explodeze, pricinuind distrugeri masive. Mai mult decât atât, japonezii contau pe faptul că ele vor băga spaima în populația americană. Cercetările arătaseră că acești curenți de aer puteau să transporte un balon de mari dimesiuni, la mare altitudine, dincolo de Oceanul Pacific, cale de peste 8 000 km, în aproximativ trei zile. Pentru aceasta însă, era necesară mai întâi rezolvarea unor probleme de ordin tehnic.

Cea mai presantă problemă o reprezenta hidrogenul cu care erau umplute baloanele, care se dilata la căldura soarelui și se contracta în răcoarea nopții. Spre a preveni acest fenomen, baloanele trebuiau echipate cu altimetre speciale, programate să elibereze balast dacă balonul cobora prea mult. După testarea cu succes a prototipurilor, s-a trecut la realizarea propriu-zisă a proiectului.

Potențialul distructiv al acestor baloane era uriaș. Fiecare transporta o masivă bombă incendiară, precum și dispozitive explozive care puteau să aprindă orașe și (în căldura uscată a miezului verii) păduri întregi.

Primul val de bombe a fost lansat în prima săptămână din noiembrie 1944, în prezența lui Takada. „Balonul s-a putut vedea doar câteva minute după eliberare", avea să-și amintească el, „dispărând apoi treptat pe cerul albastru, asemenea unei stele la sosirea zorilor." Bombele din acest prim val au aterizat

şi au explodat în nu mai puţin de 17 state americane, ajungând până în Alaska, Texas, Michigan şi California. Generalul Kusaba spera ca 10% dintre baloane să-şi atingă ţinta, iar cum în producţie erau peste 9 000 de bucăţi, ameninţarea pentru SUA era semnificativă.

Americanii şi-au dat seama curând de pericolul reprezentat de această nouă armă, care lovea la întâmplare şi fără veste. Au fost trimise în mare grabă avioane de vânătoare cu reacţie ca să intercepteze baloanele explozive, dar succesul operaţiunii a fost limitat. Armele-minune japoneze zburau foarte sus şi extrem de repede, piloţii americani reuşind să doboare mai puţin de 20.

Curând, baloanele au început să aterizeze şi să explodeze pe tot cuprinsul ţării. Informaţiile despre existenţa lor erau însă secrete, Oficiul pentru Cenzură cerând ziarelor să nu pomenească nimic despre explozii, ca să nu stârnească panică. Japonia, în schimb, scria pe larg despre pagubele masive înregistrate de americani. Într-un articol se afirma că un singur atac produsese nu mai puţin de 10 000 de victime.

În realitate, baloanele se dovedeau a fi mai puţin eficace decât speraseră japonezii. Şi nici foarte precise nu erau, marea lor majoritate aterizând pe câmp sau în mare.

Oamenii de ştiinţă japonezi au lucrat neobosit la sporirea acurateţei bombelor. De asemenea, au pus la punct arme chimice şi biologice care puteau fi ataşate de baloane pentru a fi lansate asupra oraşelor americane. Dacă ar fi avut mai mult timp la dispoziţie, poate că ar fi reuşit. Însă toate aceste inovaţii tehnologice au venit prea târziu, când războiul se apropia deja de sfârşit, iar Japonia însăşi era pe cale să devină ţinta unei noi şi devastatoare arme.

Singurele victime cunoscute ale baloanelor-bombă au fost Elsie Mitchell și cei cinci școlari. Viața lui Archie a fost distrusă de acest incident, în care și-a pierdut soția, copilul nenăscut și micii enoriași. Necazurile lui erau însă departe de a se fi sfârșit. În 1960, pe când era misionar în Vietnam, a căzut în mâinile Viet Cong-ului, dispărând fără urmă.

Ferește-te de călătoriile pe mare

Într-o zi de iarnă cu soare strălucitor a anului 1826, o tânără englezoaică, pe nume Ann Saunders, a urcat la bordul vasului care urma să plece din New Brunswick (Canada) la Liverpool. Aștepta cu nerăbdare această a doua călătorie peste Atlantic. Cea de la venire fusese o încântare, iar întoarcerea promitea să fie la fel de plăcută. „Am ridicat ancora", scria ea mai târziu, „în condiții de vânt prielnic, cu perspectiva și speranța că traversarea se va face repede." La bord erau 21 de persoane, între care și buna ei prietenă, doamna Kendall, soția căpitanului.

Vasul *Francis Mary* era de aproape trei săptămâni pe mare, când, în prima zi a lui februarie, s-a dezlănțuit o furtună teribilă. „Cam pe la prânz, vasul nostru a fost lovit de valuri cumplite, care au măturat de pe punte tot ceea ce se putea mișca." Sub ochii lui Ann, unul dintre marinari a fost aruncat peste bord. Omul a avut însă mare noroc, fiind pescuit din apă de tovarășii lui.

Greul însă abia acum începea. Furtuna creștea în intensitate, lovind cu furie coastele vasului și zgâlțâindu-l de sus până jos. Îngrozită, Ann a văzut un val monstruos apărând deodată și izbind vasul într-o parte cu o asemenea forță, încât i-a smuls o parte din carenă. Apa a năvălit în cală, inundând magaziile și amenințând să tragă vasul în adâncuri. *Francis Mary* era deja

mult înclinat într-o parte când un al doilea val uriaş l-a izbit şi a ridicat prora la 45 de grade. Toată lumea s-a agăţat de greement şi s-a tras încet, încet către teugă, singurul loc rămas neacoperit de ape.

Vasul însă nu s-a scufundat. Se stabilizase într-o poziţie ciudată în apă, urcând şi coborând în valurile zbuciumate. Mai mulţi membri ai echipajului s-au încumetat atunci să coboare sub punte ca să salveze ceva provizii. Punându-şi viaţa în pericol, marinarii au reuşit să scoată afară vreo 25 kg de pâine şi pesmeţi şi alte câteva kilograme de brânză. Era foarte puţină hrană pentru toţi cei aflaţi la bordul vasului, mai ales că era iarnă şi se găseau în largul Oceanului Atlantic.

Nu peste multă vreme, oamenii au început să moară. James Clarke şi-a dat ultima suflare în ziua de 12 februarie, cadavrul fiind azvârlit peste bord.

Apoi, a murit John Wilson. Tot atunci s-au terminat şi rezervele de pesmeţi. În urma unei discuţii aprinse, echipajul şi pasagerii au hotărât să se salveze de la moarte mâncându-l. Ann Saunders a privit cu stoicism cum cadavrul lui Wilson era dezmembrat la repezeală şi ciopârţit în bucăţi mai mici: „A fost tăiat felii, spălat în apa sărată, lăsat să se usuce puţin la soare şi apoi împărţit nenorocitilor supravieţuitori." Ann era o fire sensibilă şi nu se simţea în stare să mănânce carne de om, dar, la 24 de ore după ce refuzase porţia care i se cuvenea, foamea teribilă „a silit-o să le urmeze exemplul".

Tânăra a observat că actul colectiv de canibalism a schimbat mersul vieţii la bordul vasului avariat: „Ne măsuram unii pe ceilalţi cu priviri triste şi melancolice." Fiecare dintre ei devenise o potenţială masă.

Acum, murea cineva în fiecare zi. Când unul dintre marinari, Moore, a căzut răpus de frig, ceilalţi s-au ospătat cu

ficatul și inima lui. Lui Moore i-au urmat Henry David, John Jones și câțiva dintre băieții de cabină. Unul murise „nebun de legat, urlând jalnic". Toți au fost dezmembrați și mâncați de supraviețuitori.

Cele câteva butoaie cu apă scăpate din furtună se goliseră, împingându-i pe cei rămași în viață „la nenorocitul, oribilul gest de a le tăia gâtul tovarășilor morți de îndată ce își dădeau sufletul (ca să le adune sângele)".

Spre groaza ei, Ann Saunders a văzut-o pe doamna Kendall, prietena ei, devorând creierul unuia dintre marinari. Când a terminat, aceasta s-a întors către ceilalți și, cu sângele picurându-i de pe degete, a declarat că „n-a gustat niciodată ceva mai delicios".

Următoarea moarte a fost o lovitură grea pentru tânără. James Frier era un admirator al ei, care, în cumplitele zile de după furtună, își găsise curajul de a o cere de soție. Ann primise fără ezitare să se mărite cu el și promisese că nunta va avea loc de îndată ce vor ajunge în Anglia. Dar acum, că James murise, nu avea de ales – trebuia să-l mănânce. Ann povestește că era „atât de sfârșită de foame și sete", încât a fost obligată să-i sugă sângele „care se prelingea, pe jumătate înghețat, din rana făcută în trupul lipsit de viață".

După tânărul Frier, s-au stins și alți membri ai echipajului, până când nu au mai rămas decât șase supraviețuitori. Când, în sfârșit, la orizont a apărut un vapor – *HMS Blonde* – erau cu toții în pragul morții.

Căpitanul lui *Blonde* a fost înspăimântat să constate că bărbații și femeile de la bordul lui *Francis Mary* se salvaseră hrănindu-se cu trupurile camarazilor morți. S-a îngrozit și mai tare când a descoperit că pe frânghiile vasului erau întinse feliuțe subțiri de carne omenească, lăsate să se usuce în vântul aspru

care sufla pe mare. I s-a făcut milă totuşi de supravieţuitori şi i-a salvat de pe vaporul pe jumătate scufundat.

Blonde a ajuns până la urmă în Anglia în aprilie 1826, având-u-i la bord pe Ann şi alte cinci persoane. Deşi zguduită de tragedie, Ann era uşurată că scăpase dintr-o călătorie în care 15 oameni îşi pierduseră viaţa. În ceea ce priveşte faptul că fusese obligată să-şi mănânce logodnicul, tânăra a păstrat o atitudine surprinzător de înţeleaptă: „Cred că nicio altă femeie din lume nu a fost martora unor hotărâri şi suferinţe mai grele ca acelea la care am fost martoră eu."

Capitolul 11

Nu chiar normali

„Noi, Norton I, prin graţia lui Dumnezeu împărat
al celor treizeci şi trei de state şi a mulţimii de teritorii
ale Statelor Unite ale Americii, prin prezenta,
dizolvăm Republica Statelor Unite."

Decretul din 1860 prin care Împăratul Norton dizolva guvernul SUA
şi îl înlocuia cu monarhia absolută

Rivalul lui Eiffel

A fost încununarea carierei lui. În 1889, la inaugurarea celebrului său turn, Gustav Eiffel a fost sărbătorit în Franţa ca un erou naţional. Printre puţinii care nu i-au apreciat totuşi construcţia de la Paris s-a numărat şi un fervent patriot englez, pe numele lui Edward Watkin. Iar motivul pentru care Watkin detesta Turnul Eiffel era foarte simplu: era de peste cinci ori mai înalt decât cel mai vestit monument britanic, Coloana lui Nelson, ceea ce, după el, era o insultă la adresa mândriei englezilor. Watkin nu era însă omul care să stea cu mâinile în sân când avea o nemulţumire. A jurat să facă tot ce-i va sta în putere să construiască un turn mai înalt, mai mare şi mai spectaculos decât orice puteau ridica francezii.

Edward Watkin se îmbogăţise construind întinse reţele de cale ferată în Anglia, India şi Congo Belgian. Nemaipomenit

de energic şi ambiţios, era veşnic în căutarea unor noi metode de a-şi spori averea.

Socoteala lui era următoarea: dacă ridica plănuitul turn în Wembley Park, un teren nefolosit din nord-vestul Londrei, atunci Metropolitan Railway, societatea pe care o deţinea, putea să transporte până acolo miile de turişti care, fără îndoială, aveau să se îmbulzească să vadă minunea. Convins că îi venise ideea câştigătoare, Watkins a lansat propria competiţie pentru ridicarea celui mai înalt turn din Marea Britanie, care să pună în umbră monumentul lui Gustav Eiffel. „Dacă Parisul poate face ceva, Londra poate face ceva şi mai bun!" – aceasta era deviza lui.

La finele lui 1889, arhitecţi din lumea întreagă lucrau de zor la proiectarea unui turn care să întrecă în înălţime şi spectaculozitate opera lui Eiffel. Premiul pentru cel mai reuşit turn era de 500 de guinee.

Planul lui Watkin a aprins imaginaţia publicului, atrăgând multă publicitate. Societatea sa de construcţii a ajuns întruchiparea mândriei naţionale. Cu destulă maliţiozitate, omul de afaceri britanic l-a întrebat chiar pe Gustav Eiffel dacă nu doreşte să participe şi el. Eiffel a refuzat politicos: „Dacă, după ce mi-am înălţat turnul pe pământ francez, aş construi unul şi în Anglia, oamenii nu m-ar mai socoti un bun francez, aşa cum nădăjduiesc că sunt."

În scurtă vreme, pe biroul lui Watkin au ajuns diverse schiţe, din Italia, Suedia şi Turcia, dar şi multe din ţară. Spre dezamăgirea lui, Watkin a descoperit că multe erau fantezii irealizabile. Unul dintre proiecte, botezat Turnul Vegetarian, venea din partea Societăţii Vegetariene din Londra. Avea de toate, inclusiv grădini de zarzavat. Un altul, aşa-numitul Turn Babel, era atât de mare, încât avea un drum şi o cale ferată care duceau în

vârf. Cel mai extravagant proiect – un turn mult mai înalt decât al lui Eiffel – prevedea realizarea unei construcții în întregime din sticlă.

Frunzărind numeroasele proiecte propuse, Edward Watkin și-a dat seama că unul singur avea șanse să devină realitate. Turnul respectiv era o construcție din zăbrele de metal, care se înălța spre un punct din vârf. Având patru picioare (proiectul original prevedea șase), era o replică fidelă a Turnului Eiffel. Singura diferență o reprezenta înălțimea lui, fiind cu 26,5 m mai înalt. Proiectul a fost declarat câștigător, iar lucrul a început imediat.

În 1891, după ce enormele gropi pentru fundație, săpate în Wembley Park, au fost umplute cu beton, s-a trecut la ridicarea turnului de 3 000 t. Lucrul mergea bine și, curând, s-a ajuns la o înălțime de peste 18 m. Curioși, londonezii au început să vină în număr mare să vadă cum se înălța Turnul lui Watkin, așa cum i se spunea. Edward Watkin susținea că avea să fie gata până în 1894. Așteptările lui s-au dovedit însă mult prea optimiste. În anul respectiv, când parcul a fost deschis publicului, turnul nu măsura decât 47 m.

Construcția neterminată a primit aproximativ 100 000 de vizitatori, majoritatea fiind dezamăgiți peste măsură văzând o replică parțială a triumfului arhitectonic al lui Eiffel. Doar 18 500 s-au deranjat să cumpere bilet ca să urce la primul (și singurul) nivel.

La sfârșitul lui 1894, muncitorii au încetat lucrul. Metropolitan Tower Construction Company rămăsese fără bani, iar opinia publică, fără entuziasm pentru un proiect care părea tot mai lipsit de sens. Turnul a fost repede abandonat. În următorii 13 ani, strania construcție a lui Watkin a rămas un element jenant în peisajul londonez, o urâțenie ruginită și părăginită.

În 1907, când aceasta a fost, în sfârşit, demolată, Edward Watkin murise, iar Marea Britanie semnase cu Franţa actul de constituire a Antantei. Rivalitatea anglo-franceză era, momentan cel puţin, dată uitării.

Împăratul Statelor Unite ale Americii

A domnit vreme de peste două decenii, monarh absolut al uneia dintre cele mai puternice ţări din lume. Joshua Norton I* s-a proclamat conducător suprem al Statelor Unite ale Americii în 1859, cu intenţia declarată de a reface stabilitatea şi integritatea unui stat care, după părerea lui, mergea spre pierzanie. Împăratul Norton ar fi fost, poate, trecut cu vederea ca un excentric inofensiv dacă nu ar fi avut un număr foarte mare de susţinători. Promovate de ziarele din San Francisco, decretele şi proclamaţiile lui au ajuns cunoscute în întreaga ţară.

Domnia lui a început la 17 septembrie 1859, când Norton a emis o proclamaţie către ziarele californiene: „Mă declar şi mă proclam împărat al acestor State Unite." De asemenea, el solicita convocarea neîntârziată a unei adunări a reprezentanţilor tututor statelor americane, iscălindu-se: *Norton I, împărat al Statelor Unite* (curând, şi-a adăugat şi titlul de *protector al Mexicului*).

Proclamaţia a fost primită cu mult entuziasm de populaţia Californiei. Oamenilor le plăceau la nebunie convingerea şi autoritatea lui, ca şi decretele formulate în termeni foarte direcţi. În scurtă vreme, inteligenta manipulare a presei i-a adus lui

* Joshua Abraham Norton s-a născut în 1818, în Marea Britanie, în familia unui fermier şi negustor de origine evreiască. Şi-a petrecut copilăria şi o parte din viaţă în Africa de Sud, unde familia participa la un proiect guvernamental de colonizare. Iniţial, şi-a câştigat existenţa ca om de afaceri, dar şi-a pierdut averea într-o speculaţie cu orez peruvian, pe care plănuia să-l vândă în China, lovită pe atunci de foamete (n. tr.).

Norton notorietatea națională. O notorietate care a sporit simțitor atunci când și-a arogat puteri absolute. Cu un gest teatral, în a doua săptămână din octombrie, anul 1859, proaspătul monarh abolea oficial Congresul SUA. „Au loc în mod constant încălcări pe față ale legii, din cauza mulțimilor violente, partidelor, facțiunilor și influenței exagerate pe care o exercită sectele politice. Cetățeanul nu beneficiază de acea protecție a persoanei și proprietății la care are dreptul."

În anul următor, Împăratul Norton a cerut armatei să-i înlăture cu forța pe membrii aleși ai Congresului, pentru ca el să-și consolideze fragila putere. Armata și Congresul au ales să-l ignore, dar asta nu l-a descurajat pe Norton. În 1862, el a ordonat bisericilor Protestantă și Romano-Catolică să-l ungă împărat. Nici ele nu l-au luat în seamă.

Șapte ani mai târziu, Norton I abolea partidele Democrat și Republican, iar la scurt timp după aceea, emitea un decret prin care interzicea războaiele religioase.

Norton era o figură cunoscută în capitala imperială, San Francisco. Umbla îmbrăcat în uniformă de ofițer de marină, cu epoleți aurii și o spectaculoasă căciulă din blană de castor, împodobită cu rozete și pene de păun. Cu un baston în mână, îi plăcea să se plimbe pe străzile orașului, sporovăind cu supușii și inspectând starea clădirilor publice.

În zilele de dinaintea autoproclamării ca împărat, nu avusese un ban și doar nemaipomenitul său fler pentru spectacol l-a salvat de la ruină. Îmbrăcat în ținuta aceea inconfundabilă, era acum invitat să ia masa în cele mai bune restaurante din San Francisco. În schimbul mâncării gratuite, Norton le oferea gazdelor un sigiliu imperial pe care era scris: „Prestator oficial de servicii pentru Majestatea Sa Imperială Norton I al Statelor Unite." Restaurantele se băteau să obțină astfel de sigilii, care le sporeau afacerile.

Împăratul era căutat în plus de trupele dramatice și teatrele de revistă, având mereu un loc rezervat la premiere.

Avea din când în când necazuri cu legea, din care, de regulă, ieșea cu bine. În 1867, când Norton a fost arestat și internat într-un ospiciu, oamenii au protestat zgomotos. Aceasta a făcut ca poliția să-l elibereze imediat și să-i ceară, umilă, scuze. Adevărată întruchipare a generozității, împăratul i-a iertat pe polițiștii care îl arestaseră.

În anii 1870, Norton emitea monedă proprie, bancnotele lui fiind acceptate de multă lume în San Francisco. A primit și un soi de recunoaștere oficială din partea guvernului american, pe listele recensământului din 1870 el figurând cu ocupația de „împărat".

Un deceniu mai târziu, domnia lui Norton I avea să se încheie în mod dramatic. În ianuarie 1880, el s-a prăbușit în plină stradă și, la scurt timp, a fost declarat mort. Tragicul eveniment a fost vestit lumii de ziarul *San Francisco Chronicle*. Pe prima pagină, cu litere de-o șchioapă, în franceză, „Le Roi est Mort", ziarul anunța: „În bezna unei nopți fără lună, sub picurii de ploaie, a părăsit această lume Norton I, prin grația lui Dumnezeu, împărat al Statelor Unite și protector al Mexicului."

Norton a fost îngropat în cimitirul californian Woodlawn, iar la căpătâi i-a fost așezată o piatră care atrage și azi privirea vizitatorului curios: „Norton I, împărat al Statelor Unite și protector al Mexicului".

Omul care și-a cumpărat nevasta

Lui Samuel Baker* îi plăcuse dintotdeauna senzația pe care i-o producea vânătoarea: entuziasmul, aventura și posibilitatea

* Sir Samuel White Baker (1821–1893) era nu doar un pasionat vânător, ci și naturalist, inginer, ofițer și scriitor. A îndeplinit de asemenea

de a petrece timp în sânul naturii. Când i s-a cerut să-l însoțească pe Duleep Singh, capul încoronat al Punjabului, într-o expediție de vânătoare în Europa Centrală, a acceptat fără ezitare.

Călătoria, din care avea să se întoarcă cu o pradă cu totul neobișnuită, a început într-un mod cât se poate de banal. Cei doi împușcaseră pe traseu un număr mare de păsări, urși și lupi, când, în drumul lor de la un teren de vânătoare la altul, au dat peste un obstacol neașteptat. În ianuarie 1859, barca lor de lemn a fost avariată de un sloi de gheață care plutea pe Dunăre. Nu au avut de ales și au trebuit să întrerupă temporar expediția, ca să li se repare ambarcațiunea. Se găseau la Vidin, un orășel din Bulgaria, pe atunci, provincie a Imperiului Otoman. Plictisitor loc în care să tragi la mal, fără peisaje deosebite și cu foarte puține lucruri care să-i țină ocupați pe cei doi bărbați. Nerăbdătorul maharajah voia cu orice chip să se distreze.

Samuel Baker i-a găsit curând o ocupație. Aflase că familia Finjanjian, cei mai însemnați negustori de sclavi din oraș, urma să organizeze o licitație – matroana voia să vândă câteva fete din harem. Printre acestea se număra și Florenz Szasz, o transilvăneancă tânără și frumoasă. Deși ajunsă abia la vârsta adolescenței, fata trecuse deja prin mai multe peripeții decât trec alții într-o viață întreagă. Rămasă orfană după Revoluția ungară de la 1848, copila fusese adoptată și, apoi, răpită, sfârșind în cele din urmă în haremul familiei Finjanjian. Acum, în ianuarie 1859, viața ei era pe cale să se schimbe radical. Avea să fie vândută la licitație, iar soarta ei – încredințată celui care dădea mai mult.

---

funcția de guvernator general al provinciei Ecuatoria, care cuprindea Sudanul de Sud și nordul Ugandei. A fost prieten cu viitorul rege Eduard al VII-lea și cu importanți exploratori ai epocii (n. tr.).

În zilele premergătoare licitației, lui Florenz i s-au dat haine noi, care îi accentuau silueta grațioasă, iar în ziarele locale s-a publicat un anunț privind iminenta ei punere în vânzare. Cel mai probabil, fiind virgină, i s-a dat și un certificat de virginitate, semnat de o moașă recunoscută. O astfel de dovadă creștea simțitor valoarea sclavelor.

În mod surprinzător, Florenz nu a aflat că va fi vândută decât în ziua licitației. Abia când i-a văzut pe potențialii cumpărători adunați în luxosul salon de primire al conacului Finjanjian, și-a dat seama ce se punea la cale. Majoritatea cumpărătorilor erau turci bogați. Cercetând încăperea, privirea i s-a oprit asupra unui chip care, fără doar și poate, nu aparținea unui turc. Samuel Baker avea păr roșcat și cârlionțat, favoriți groși și era îmbrăcat într-un costum din stofă de lână. Îți puteai da seama imediat că era englez, după cum însoțitorul său era, fără îndoială, indian.

Baker nu venise la licitație cu gândul de a cumpăra o sclavă. De altfel, sclavia îi provoca o silă care avea să-l însoțească toată viața. Se gândise că maharajahul avea să se distreze și atâta tot. Când însă tânăra Florenz a fost adusă înaintea cumpărătorilor, englezul a fost foarte tulburat.

Fata era frumoasă, vulnerabilă și părea îngrozită de faptul că va fi vândută unui stăpân turc. Baker, care își pierduse soția cu patru ani înainte, a fost profund impresionat și, în încercarea de a o salva pe tânără, a licitat pentru ea. Din păcate, în încăpere mai era cineva care se interesa de ea. Puternicul pașă din Vidin își trimisese omul la licitație și era hotărât să o cumpere pe Florenz, chiar dacă trebuia să plătească un preț exagerat de mare.

Suma a crescut puțin câte puțin, ambii cumpărători fiind hotărâți să-și adjudece premiul. Pașa din Vidin dispunea însă de un buget nelimitat, în vreme ce posibilitățile lui Baker erau

extrem de modeste. Când suma a ajuns la 70 000 de piaștri – în jur de 800 £ – englezul s-a văzut nevoit să se retragă.

Înfuriat de eșec, Baker a jurat să nu plece din Vidin fără Florenz, chiar dacă pentru asta trebuia să recurgă la mită. L-a abordat în secret pe Ali, eunucul negru care supraveghea haremul familiei Finjanjian, și a făcut o înțelegere cu el. În schimbul unui teanc mare de bancnote, pe care l-a îndesat în mâinile eunucului, lui Baker i s-a dat voie să o scoată pe furiș pe tânără din harem și să o ia cu el.

Totul s-a petrecut în câteva secunde. Florenz a fost scoasă printr-o fereastră din spate a conacului și a fost urcată în trăsura lui Samuel, care aștepta. Năucită, dar bucuroasă că scăpase din ghearele pașei, tânăra a făcut în sfârșit cunoștință cu străinul care încercase să o cumpere. I-a povestit pe larg despre copilăria ei zbuciumată, fără să știe că o așteptau alte aventuri.

Într-adevăr, Florenz avea să devină unul dintre marii exploratori ai erei victoriene, însoțindu-l pe Baker în anevoioasele lui călătorii prin Africa Centrală. S-a dovedit a fi un neprețuit tovarăș, căci vorbea fluent araba (învățată în harem), maghiara și germana.

Cei doi alcătuiau un cuplu extrem de neobișnuit. Nefiind căsătoriți până în 1865, s-au îndreptat mai întâi spre Cairo și au explorat împreună Sudanul și Abisinia. Mai apoi, de la Khartoum, au pornit într-o primejdioasă călătorie spre izvoarele Nilului. La un moment dat, s-au întâlnit cu exploratorul John Hanning Speke, care se întorcea de la Lacul Victoria, pe care acesta îl identificase în mod corect drept izvorul Nilului.

În condiții deosebit de grele, Samuel și Florence (care își anglicizase de acum numele) au ajuns în locuri încă necercetate din preajma lacurilor africane, descoperind și botezând Cascada Murchison și Lacul Albert.

După o scurtă ședere în Anglia – unde, în sfârșit, s-au căsătorit – Samuel și Florence au pornit iarăși la drum, de astă dată spre Africa Ecuatorială. Împreună, au condus o sângeroasă expediție militară împotriva negustorilor de sclavi, care trebuie să-i fi produs lui Florence o adâncă satisfacție. Ea s-a încheiat cu bătălia victorioasă de la Masindi, în Uganda de astăzi.

În cele din urmă, soții Baker s-au întors în Anglia în 1874 și au cumpărat o moșie în West Country. La moartea lui, în 1893, Samuel era un explorator foarte respectat. Florence a mai trăit 23 de ani, dar nu a primit recunoașterea pe care o merita pentru extraordinarele călătorii făcute în inima Continentului Negru. Și nici nu a fost primită la curte, așa cum ar fi fost de așteptat pentru cineva cu realizările ei. Regina Victoria a refuzat cu fermitate să-i acorde o audiență pe motiv că soțul avusese „relații intime cu soția înainte de căsătorie".

Florence a murit în 1916, când lumea pe care o cunoscuse în copilărie se schimbase din temelii. Vremea haremurilor și eunucilor apunea și chiar Imperiul Otoman, în care fusese vândută ca sclavă, era în pragul prăbușirii definitive.

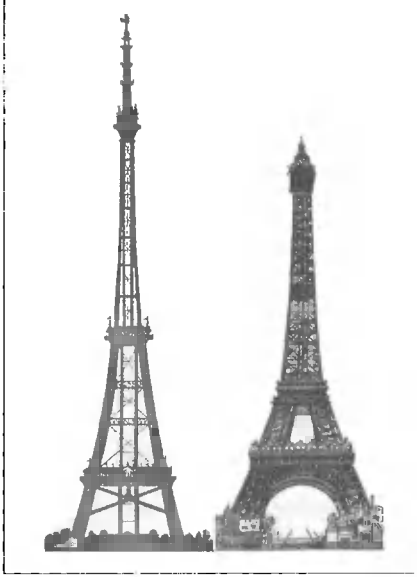

Turnul lui Watkin (stânga) trebuia să fie cu 45,8 m mai înalt decât Turnul Eiffel (dreapta). Din cauza problemelor financiare, nu s-a ridicat decât primul nivel, având o înălțime de aproximativ 47 m. Construcția a fost demolată între 1904 și 1907.

Pe 7 mai 1902, în urma unei încăierări, Louis-Auguste Cyparis a fost închis în această celulă, în care a supraviețuit distrugătoarei erupții a vulcanului de pe Muntele Pelée din ziua următoare.

Capitolul 12

Mein Führer

„În concluzie, trebuie să spun că nu regret nimic."
Adolf Eichmann, 1960

Ultimele ore din viaţa lui Hitler

Pentru ocupanţii buncărului lui Hitler, veştile erau cum nu se poate mai proaste. Armata sovietică avansa atât de rapid, încât acum era la numai câţiva metri de gardul împrejmuitor. Gara Schlesischer, aflată în apropiere, fusese deja ocupată. Parcul Tiergarten era şi el în mâinile sovieticilor, iar tunelul din Vossstrasse era pe cale să fie ocupat. Curând, şi buncărul avea să fie cucerit, iar Führerul, luat prizonier. Hitler ştia foarte bine că al Treilea Reich îşi trăia ultimele clipe.

În primele ore ale nopţii de 28 spre 29 aprilie 1945, Führerul a chemat un funcţionar credincios, pe nume Walter Wagner, în camera în care aveau loc consfătuirile. Ca administrator al oraşului, Wagner avea dreptul să încheie căsătorii. Hitler l-a anunţat că el şi amanta lui, Eva Braun, voiau să se căsătorească fără întârziere.

Formalităţile au fost reduse la minimum, căci nu era timp de pierdut. Cei doi au declarat că sunt de rasă ariană pură şi nu

suferă de nicio boală ereditară. Apoi, după ce și-au exprimat verbal consimțământul, au fost declarați soț și soție. Proaspeții însurăței au ieșit pe coridor, unde au primit felicitările credincioaselor secretare ale lui Hitler, Gerda Christian și Traudl Junge. Au stat împreună câteva ceasuri, bând șampanie și vorbind despre vremuri mai bune. Conversația a luat însă o turnură ceva mai tristă când Hitler a pomenit de iminenta lui sinucidere. Național-socialismul, spunea el, a murit și nu va mai învia niciodată.

Hotărârea de a-și pune capăt zilelor a fost întărită de șocanta veste primită pe 29 aprilie, dimineața, când i s-a spus că Mussolini și amanta acestuia, Clara Petacci, fuseseră executați de partizanii italieni și spânzurați de picioare în Piazzale Loreto din Milano. „Nu voi cădea în mâinile unui inamic care are nevoie de un nou spectacol ca să-și distreze masele isterice!" a strigat el.

În după-amiaza aceleiași zile, a ordonat ca Blondi, ciobănescul lui german preferat, să fie otrăvit, ceilalți doi câini fiind împușcați de îngrijitorul lor. Apoi, Hitler le-a dat secretarelor capsule de cianură, pe care trebuiau să le întrebuințeze ca ultimă soluție. Și-a exprimat regretul că nu are pentru ele un cadou de despărțire mai frumos, adăugând că și-ar fi dorit ca generalii care luptau contra lui Stalin să fi fost la fel de credincioși și de serioși cum fuseseră ele.

La ora 2.30, vreo 20 de servitori fideli s-au adunat ca să-l întâmpine pe Hitler la ieșirea din apartamentul său personal. Acesta și-a luat adio de la toți, după care s-a întors în camerele lui. Toată lumea era sigură că sinuciderea era iminentă.

La revărsatul zorilor însă, Führerul era încă viu și primea rapoarte militare despre situația din Berlin. Ba mai mult, la ora 14, a luat prânzul în compania secretarelor. Între timp,

adjutantul lui, sturmbannführer-ul SS Günsche, a trebuit să execute ordinul de a face rost de 200 l de benzină.

Când a terminat de mâncat, Hitler a ieșit din apartamentul personal, însoțit de noua lui soție. A avut loc o altă ceremonie de despărțire, la ea participând, de data aceasta, Martin Bormann, Joseph Goebbels și alții. Eva a îmbrățișat-o pe Trundl Junge și i-a spus: „Ia ca amintire haina mea de blană. Mi-au plăcut întotdeauna femeile bine îmbrăcate." Hitler s-a adresat apoi micului grup pentru ultima oară: „S-a terminat. Adio." A condus-o apoi pe Eva în camera lui personală și, curând după aceea, s-a auzit o singură împușcătură.

Grupul care se adunase să-și ia rămas-bun de la Führer a mai zăbovit câteva minute pe coridor înainte să intre. Hitler zăcea mort pe canapea, plin de sânge. Se împușcase în gură. Eva era și ea întinsă pe canapea, având alături un revolver, care însă nu fusese folosit. În loc să se împuște, Eva se otrăvise.

Au fost chemați doi SS-iști, dintre care unul, Heinz Linge, era credinciosul servitor al Führerului. Cei doi i-au înfășurat trupul într-o pătură și l-au cărat în curte. Și cadavrul Evei Braun a fost dus afară. Unul dintre cei care au ajutat la cărat a observat că aceasta purta o rochie de vară din mătase naturală, spre deosebire de culoarea părului ei blond, care era artificială. Peste cele două trupuri s-a turnat benzină din belșug, după care li s-a dat foc. Un mic grup de persoane îndoliate a luat poziție de drepți, a executat salutul nazist și apoi s-a retras înapoi în buncăr. Dincolo de zidurile acestuia, bubuiturile puternice ale artileriei sovietice dădeau o notă sinistră întregii scene.

Ulterior, s-a mai turnat niște benzină peste cele două cadavre fiindcă nu ardeau cum trebuie. Chiar și după mai multe ore, când arsese aproape toată carnea, se puteau vedea încă tibiile înnegrite ale Führerului.

Puţin după miezul nopţii, în timp ce trupele sovietice se apropiau de buncăr, cadavrele celor doi au fost aruncate într-o groapă produsă de explozia unei bombe şi acoperite cu pământ. Potrivit rapoartelor ruseşti, ele au fost deshumate ulterior de trupele sovietice care ocupaseră buncărul şi au fost transferate la Magdeburg, în Germania de Est. Se spune că, acolo, ofiţeri ai KGB au distrus ultimele rămăşiţe ale lui Hitler în primăvara lui 1970.

Povestea nu se termină însă aici. Două fragmente de os, maxilarul şi craniul, au fost păstrate ca nişte relicve sinistre, fiind expuse ultima oară în aprilie 2000, la Arhivele Federale Ruse de la Moscova.

Capturarea lui Eichmann

Mergea pe stradă, cu un buchet mare de flori în mână, un familist surâzător, pe numele său Ricardo Klement. În seara aceea, era nerăbdător să-şi serbeze nunta de argint. Ajungând acasă, în strada Garibaldi din Buenos Aires, uşa i-a fost deschisă de Vera, soţia lui. Ricardo i-a dat florile şi a sărutat-o. Dinăuntru se auzeau râsete – copiii erau deja îmbrăcaţi de petrecere.

Ricardo Klement habar n-avea că era urmărit de Mossad şi nici că agenţii secreţi israelieni erau pe urmele lui de peste un an. Aceştia erau convinşi că numele lui adevărat nu era Klement. Primiseră informaţii că persoana respectivă era în realitate Adolf Eichmann, cel mai de seamă dintre naziştii care nu fuseseră prinşi încă. Ca om de încredere al lui Hitler, Eichmann fusese responsabil de organizarea deportării a milioane de evrei, pe care i-a trimis în lagărele morţii de la Auschwitz, Treblinka etc. Când se terminase războiul şi al Treilea Reich se prăbuşise, Eichmann se evaporase pur şi simplu. Vreme de 15 ani, reuşise să păcălească Mossad-ul.

În 1959 însă, un procuror german pe nume Fritz Bauer a primit o informație senzațională. Fiica unui prieten care locuia în Argentina se întâlnea de ceva timp cu un tânăr pe nume Eichmann (spre deosebire de tatăl lui, băiatul nu-și schimbase numele). Neștiind că fata e evreică, junele se lăudase cu rolul jucat de tatăl lui în exterminarea a milioane de evrei. Fritz Bauer luase legătura cu Mossad-ul, care a pus imediat pe picioare o operațiune de capturare a fostului lider nazist.

Secretul absolut era o condiție esențială. Dacă Eichmann prindea de veste că israelienii erau pe urmele lui, avea să dispară din nou. La cârma operațiunii se afla eminentul șef al Mossad-ului, Isser Harel. Acesta era hotărât să-l defere pe Eichmann justiției. „În toate procesele criminalilor de război naziști de la Nürnberg, omul acesta a fost indicat drept șeful măcelarilor", scria Harel. „El, cu mâinile lui, a tras sforile mașinăriei cu ajutorul căreia au fost vânați și masacrați evreii."

Când serviciul secret israelian a început să cerceteze trecutul lui Eichmann, a ieșit la iveală faptul că fostul funcționar nazist rămăsese incognito în Europa până în 1950, an în care a fost ajutat să plece în Argentina. El împreună cu familia s-au mutat de mai multe ori până să se stabilească în Buenos Aires, unde se spunea că își schimbase numele în Ricardo Klement. Însă agenții Mossad-ului trebuiau să fie absolut siguri că omul respectiv era cel căutat de ei.

Dovada concludentă le-a fost oferită de buchetul de flori. Mossad-ul știa că Eichmann făcea 25 de ani de la căsătorie pe 21 martie 1960. Când l-au văzut pe „Ricardo Klement" oferindu-i soției flori în seara acelei zile, au avut confimarea că el și Eichmann erau una și aceeași persoană.

Operațiunea de capturare a lui Eichmann a coincis cu sărbătorirea a 150 de ani de independență a Argentinei, prilej pentru

Harel să introducă clandestin în țară 30 de agenți speciali. Nimic nu a fost lăsat la voia întâmplării. Mossad-ul a înființat în Europa o agenție de turism fictivă pentru a nu exista probleme cu vizele ori cu legăturile aeriene. Harel era perfect conștient de faptul că, răpindu-l pe Eichmann, încălca suveranitatea Argentinei, așa că totul trebuia să se desfășoare în cea mai mare taină.

La 11 mai, echipa Mossad-ului era gata să intre în acțiune. Harel știa că Eichmann se întorcea de la serviciu în jurul orei 19.40, astfel încât și-a plasat agenții pe stradă cu puțin timp înainte. Doi dintre ei se prefăceau că repară motorul propriei mașini. Un al doilea vehicul era parcat la 30 m de primul.

Au trecut două autobuze, fără ca Eichmann să coboare din vreunul. Harel era pe punctul de a suspenda operațiunea când a oprit în stație un al treilea autobuz, din care s-a dat jos un bărbat de vârstă mijlocie. Era Adolf Eichmann.

Când acesta s-a apropiat de mașina Mossad-ului, unul dintre agenții israelieni a strigat: „O clipă, vă rog", după care s-a aruncat asupra lui. Eichmann a fost îngrozit. „A scos un urlet înfricoșător, ca o sălbăticiune prinsă în capcană." Ceilalți doi agenți l-au băgat în mașină, care a demarat în trombă.

Eichmann a fost legat de mâini și de picioare, iar în gură i s-a pus un căluș, spunându-i-se că, dacă va scoate un sunet, va fi împușcat.

Agenții israelieni l-au dus într-o casă conspirativă și l-au interogat. Eichmann nu a opus nicio rezistență, ba chiar s-a străduit să fie cât mai util. „Nu mai rămăsese nimic din ofițerul SS care, odinioară, avea sub comandă sute de oameni", își amintea Harel. „Acum era înfricoșat și agitat, iar, din când în când, penibil de dornic să ne ajute."

Eichmann a fost ținut prizonier o săptămână până să poată fi transportat în Israel, la bordul unei aeronave El Al. Agenții

s-au prefăcut că ajută un pacient cu leziuni cerebrale să se întoarcă în țară. În acest scop, au falsificat documentele necesare. Ca să fie și mai convingători, l-au drogat pe Eichmann și l-au urcat astfel în avionul care îi aștepta.

La exact 11 luni de la capturarea lui, a început în Israel procesul lui Adolf Eichmann. Pe numele lui se formulaseră 15 capete de acuzare, printre care crime împotriva umanității, crime de război și crime împotriva poporului evreu. Singurul lui argument a fost că nu a făcut decât să execute niște ordine. N-a fost însă de ajuns. Eichmann a fost găsit vinovat de toate acuzațiile și condamnat la moarte, fiind executat prin spânzurare în ultima zi de mai a anului 1962, într-o închisoare israeliană.

Faimosul călău

Era vineri, 13, și erau 13 prizonieri – zece bărbați și trei femei – toți vinovați că trimiseseră zeci de mii de oameni la moarte în lagărele de concentrare, toți așteptând acum să le vină rândul să moară.

Se știa cu certitudine cine avea să-i execute. Albert Pierrepoint era cel mai experimentat călău din Marea Britanie. Prima misiune de acest gen i se încredințase în 1932, el mergând astfel pe urmele tatălui și unchiului său. Pierrepoint s-a dovedit a fi atât de eficient și destoinic, încât, în 1941, a fost numit călău-șef, făcând din propria îndeletnicire o adevărată artă. Devenise expert în execuțiile duble, reușind să spânzure doi oameni în același timp. În decembrie 1945, a fost solicitat să ducă la îndeplinire numeroasele execuții dictate în urma proceselor în care fuseseră judecați criminalii de război naziști. Cea mai mare senzație a produs-o spânzurarea așa-numitelor „Bestii de la Belsen".

Dintre ele făcea parte și Irma Grese, o lăptăreasă blondă, în vârstă de 21 de ani, care intrase în SS și obținuse transferul la

Belsen, unde a dobândit o tristă faimă pentru faptul că le biciuia până le omora pe evreicele trimise la camerele de gazare. Condamnată a fost şi Juana Bormann, care le tratase pe prizoniere cu sălbăticie, asmuţindu-şi ciobănescul german asupra celor bolnave şi slăbite. „Mai întâi îşi aţâţa câinele, care trăgea de hainele femeii [victimei]", povestea un martor la procesul ei. „Apoi, nemulţumindu-se cu atât, îşi punea câinele să sară la gâtul acesteia." Atât Irma Grese, cât şi Juana Bormann au fost găsite vinovate şi condamnate la moarte prin spânzurare.

Aceste execuţii se deosebeau însă de cele anterioare efectuate de Pierrepoint în trecut. De regulă, el lucra cu un asistent. De data aceasta însă, i s-au dat pe mână toţi condamnaţii. Pentru a-şi îndeplini misiunea, avea nevoie de o planificare amănunţită: „Trebuia să aflu greutatea şi să iau măsura celor treisprezece condamnaţi ca să determin înălţimea spânzurătorii."

Sosind la închisoarea Bückeburg, unde se găseau deţinuţii, călăul s-a îngrozit văzând că se săpau deja gropile pentru aceştia. Gestul respectiv i s-a părut lipsit de cuviinţă. „M-am plâns unui funcţionar al închisorii, dar mi s-a spus că nu se putea face nimic." Următoarea lui sarcină a fost să se întâlnească cu bărbaţii şi femeile pe care trebuia să-i spânzure. „Am străbătut coridorul, iar cele treisprezece chipuri stăteau lipite de gratii." Pierrepoint a fost şocat. „În toată activitatea mea nu văzusem o adunătură de condamnaţi mai jalnică."

Albert Pierrepoint executase zeci de oameni în ultimul deceniu, însă niciodată 13 într-o zi şi, în niciun caz, unii atât de răi ca aceştia. Dintre ei, a ţinut în mod deosebit să o cunoască pe Irma Grese. „A ieşit din celulă şi s-a apropiat de noi râzând", scria el mai târziu. „Era o fată frumoasă, cum şi-ar dori să cunoască oricine." Când a întrebat-o câţi ani are, Grese a ezitat, schiţând un zâmbet. Pierrepoint s-a trezit şi el zâmbind, „de

parcă ne-am fi dat amândoi seama de faptul că o femeie se jenează de obicei să-și dezvăluie vârsta".

Primul cântărit și măsurat a fost Josef Kramer, responsabil de moartea a mii de oameni. Kramer a fost foarte posac și a răspuns la întrebările lui Pierrepoint cu o reticență grosolană. Următorul condamnat, dr. Fritz Klein, omorâse 300 de persoane odată. Mai ucisese deținuți cu ajutorul injecțiilor. Lui Pierrepoint i s-a părut plin de energie și deloc chinuit de remușcări. „A străbătut coridorul cu pași repezi și a îndeplinit în mod eficient toate formalitățile."

După ce i-a cântărit pe toți deținuții, Pierrepoint a trebuit să determine lungimea pe care trebuia s-o aibă funia pentru a-i ucide pe fiecare dintre ei. Dacă aceasta era prea lungă, le-ar fi smuls capul. Dacă era prea scurtă, se putea întâmpla să nu li se frângă gâtul.

Vineri, 13 decembrie 1945, ziua execuțiilor, Albert Pierrepoint s-a trezit la ora 6. A hotărât să le spânzure întâi pe femei, începând cu Irma Grese. Aceasta a fost de un calm exemplar, îndreptându-se încet spre laț și așezându-se pe semnul făcut cu cretă albă. „Când i-am pus gluga albă pe cap, mi-a spus cu indiferența-i obișnuită: «*Schnell.*»*" Trapa de sub tălpile ei s-a deschis, iar trupul i s-a contorsionat în clipa în care funia i-a rupt gâtul. Primul condamnat își găsise sfârșitul.

Pierrepoint le-a executat și pe celelalte două femei, apoi a luat o foarte necesară pauză de ceai. După aceea, a trecut la cei zece bărbați, aranjând eșafodul în așa fel încât să poată spânzura doi odată.

Primii au fost Josef Kramer și Fritz Klein. Aceștia au fost mai întâi legați unul de celălalt, apoi li s-a pus ștreangul de gât.

---

* Repede (germ.) (n. tr.).

„Am aranjat ştreangurile şi am dat fuga la manetă", îşi amintea Pierrepoint. După 25 de secunde, erau amândoi morţi.

Se întunecase deja când au fost trimişi pe lumea cealaltă şi ultimii deţinuţi. Epuizat, Pierrepoint simţea nevoia de o distracţie ceva mai obişnuită. S-a amuzat de minune la petrecerea dată în seara aceea în sala de mese. Era mândru că spânzurase „Bestiile de la Belsen". Treaba mersese ceas.

Ulterior, el avea să execute alţi 190 de nazişti condamnaţi pentru crime de război, printre care s-a numărat şi Bruno Tesch, inventatorul gazului Zyklon B. Model de eficienţă, călăului britanic îi plăcea să se laude că îşi putea duce clienţii din celulă la spânzurătoare şi executa în mai puţin de un minut.

Albert Pierrepoint s-a pensionat în cele din urmă la vârsta de 72 de ani pe motiv că îi slăbise văzul. Ministerul de Interne i-a anulat contractul când a aflat că, din greşeală, era să-şi spânzure asistentul.

Capitolul 13

Scoateți-mă de aici!

„Am văzut că de pe o altă parte a muntelui
venea un râu roșu, încins, tăind calea oamenilor
care încercau să fugă din casele lor.
Toată partea aia de munte a părut să se despice
și să se reverse peste oamenii care țipau."

Havivra Da Ifrile, unul dintre cei trei supraviețuitori cunoscuți ai erupției vulcanului de pe Muntele Pelée din 1902

Prizonier pe aisberg

Nu era prima dată când Wilfred Grenfell* se afla în pericol, însă primejdia nu păruse niciodată atât de mare ca acum. Era pe o insulă de gheață, aflată în derivă spre largul Oceanului Atlantic. Coasta înzăpezită a Insulei Newfoundland rămăsese mult în urma lui, dispărând încet, încet la orizont. Înainte nu avea decât pericol și moarte. Auzea deja sunetul înnebunitor al banchizei măcinate de valurile oceanului. Știa că nu va mai dura mult până când insulița de gheață avea să se dezintegreze sub el.

---

* Sir Wilfred Thomason Grenfell (1865–1940), medic englez care a desfășurat misiuni umanitare în sânul populației indigene din Peninsula Labrador (n. tr.).

Grenfell își asumase un risc uriaș încercând să traverseze golful înghețat, dar se afla într-o misiune ce nu suferea amânare: prezența lui era cerută de urgență la spitalul din zonă, unde zăcea un tânăr cu un picior cangrenat. Ca acesta să aibă o cât de mică șansă de supraviețuire, piciorul trebuia neapărat tratat și, poate, chiar amputat. În pustietățile de acolo, Grenfell era singurul care putea să facă operația.

Cel mai sigur drum către spital mergea de-a lungul coastei, însă era greu de străbătut pe timp de iarnă, fiindcă trecea prin golfulețe înconjurate de stânci și văi îngropate în zăpadă. Mai repede, dar și mult mai primejdios era să traverseze banchiza.

Călătoria a început destul de bine. Grenfell avea echipamentul necesar traversării întinderii de gheață, un schimb de haine, rachete de zăpadă, o pușcă și o manta impermeabilă. Avea de asemenea șase câini care să tragă sania foarte grea. Dar, în timp ce înainta pe banchiză, s-a alarmat brusc: valurile puternice spărgeau gheața în blocuri, care se țineau laolaltă datorită unei pojghițe subțiri. Aceasta se topise în parte, eliberând blocurile de gheață, care se transformaseră în ceea ce localnicii numeau tigăi plutitoare.

Printr-un efort considerabil, Grenfell a reușit să ajungă pe o insulă de gheață stabilă. De aici și până la promontoriul stâncos mai erau șase kilometri de gheață pe jumătate topită. Asta nu l-a descurajat. Când însă mai avea puțin până la țintă, s-a produs dezastrul: Grenfell a ajuns într-o zonă cu gheață amestecată cu apă. Tigăile plutitoare dispăruseră cu totul.

Într-o clipă, a început să se scufunde. „Nu mai era nicio secundă de pierdut. Mi-am smuls mantaua impermeabilă, m-am aruncat în patru labe și am strigat câinilor să se îndrepte spre țărm." Animalele erau însă la fel de înspăimântate ca el și au

început și ele să se scufunde, împreună cu sania. Curând, se zbăteau cu toții în apa rece, „ca niște muște în melasă".

Grenfell a reușit să ajungă înot la o tigaie plutitoare, unde, cu mare greutate, a izbutit să se ridice pe gheață, salvându-și apoi și câinii. Vântul, care bătea acum dinspre uscat, împingea însă insulița departe de țărm. Lui Grenfell îi era foarte frig. În plus, își pierduse tot echipamentul. „Stăteam acolo, mai mult dezbrăcat, cu vântul care mă pătrundea, trecând prin fiecare fir îmbibat cu apă rece ca gheața." Singura lui alinare era că moartea avea să vină repede, căci temperatura apei era aproape de zero grade, iar valurile, tot mai înalte. „Imense sloiuri de gheață, înălțându-se și coborând odată cu talazurile, se spărgeau, bubuind, de stânci, precum berbecii folosiți la asediu în timpurile medievale."

Grenfell era însă un supraviețuitor înnăscut. A folosit toate tehnicile pe care le învățase. Și-a tăiat mocasinii, i-a desfăcut și a improvizat din ei o haină. Fiindu-i în continuare foarte frig, și-a dat seama că singura soluție era să-și omoare câinii. A făcut un laț de piele și l-a trecut pe după gâtul unuia dintre ei, ca să nu-l muște, după care a înjunghiat animalul în inimă și i-a jupuit blana, cu care și-a acoperit umerii. A procedat la fel cu încă doi câini, folosindu-le blana ca să se încălzească.

Începuse deja să se lase întunericul și, atunci, și-a dat seama că era în derivă de multă vreme. Nu mâncase nimic toată ziua, dar a reușit să alunge senzația de foame mestecând o bandă de cauciuc. Numai hotărârea l-a ținut în viață în noaptea aceea geroasă, cu vântul care biciuia gheața și făcea să-i degere picioarele. Când, în sfârșit, a răsărit soarele, a legat unul de altul femururile câinilor omorâți și, în vârf, și-a pus cămașa, improvizând astfel un steag – ultima lui șansă de a fi observat. Era deja într-o stare jalnică: „Biata, înspăimântătoarea mea bucată de gheață se legăna pe apă, mânjită de sânge și plină de stârvuri și resturi."

Nu știa că fusese zărit la scurt timp după răsăritul soarelui, de către un bărbat aflat pe țărm, care dăduse alarma. Ajutoarele erau deja pe drum. Patru bărbați vâsleau din toate puterile în apa amestecată cu gheață, știind că tovarășul lor nu va mai rezista mult.

Grenfell nu i-a văzut venind, din pricină că strălucirea gheții îi afectase vederea. Primul semn că avea să fie salvat au fost strigătele celor patru. „Când omul din față a sărit pe pluta mea de gheață și mi-a luat mâinile într-ale lui, nu a spus niciunul dintre noi nimic." Grenfell era conștient că scăpase ca prin urechile acului. „Toți ținem la viață", spunea el în povestea aventurii lui. „Eram fericit că mă întorsesem și că puteam să mă bucur din nou de ea."

Grenfell i-a oferit și tânărului suferind șansa de a se bucura din nou de viață, căci s-a dus direct la spital și l-a operat cu succes la piciorul afectat de cangrenă. Ulterior, băiatul și-a revenit complet.

Vulcanul morții

Parcă ar fi stins cineva lumina soarelui. În ziua de 8 mai 1902, exact la ora 8.02, orășelul Saint-Pierre, din regiunea Mării Caraibilor, a fost zguduit de o explozie catastrofală. Cerul de deasupra Insulei Martinica s-a cufundat imediat în beznă, iar dinspre Muntele Pelée s-a auzit mugetul ca de fiară al vulcanului.

Când cerul s-a luminat pentru o clipă, localnicii și-au întors privirea către vulcan și s-au îngrozit de ce au văzut: un val uriaș de rocă topită se prăvălea spre ei, prinzând tot mai multă viteză pe pantele abrupte de deasupra localității. În urma lui venea o avalanșă de gaz foarte fierbinte și praf. Temperatura materiei incandescente depășea 1 000 °C, făcând să se evapore tot ceea ce îi ieșea în cale.

Printre cei 30 000 de localnici îngroziți se număra și cizmarul Léon Compère-Léandre, care, în momentul spectaculoasei erupții, era afară. „Am simțit un vânt teribil, pământul a început să se cutremure, iar cerul s-a întunecat dintr-odată", scria el mai târziu. „Am vrut să intru la loc în casă, am urcat cu greu cele trei, patru trepte care mă despărțeau de camera mea și mi-am simțit brațele, picioarele și corpul arzând." În timp ce el se prăbușea în agonie, alți patru oameni au dat buzna în încăpere, „strigând și zvârcolindu-se de durere". Era limpede că suferiseră arsuri interne grave din pricina gazelor vulcanice toxice care se răspândiseră în atmosferă chiar înainte ca avalanșa principală să ajungă în orășel.

Una dintre victime era fetița familiei Delavaud, al cărei tată se refugiase deja în casa lui Léon. Copila era într-o stare îngrozitoare și a murit aproape imediat. Ceilalți s-au ridicat cu greu de pe podea, tușind puternic, și au ieșit în fugă din casă în speranța că vor găsi o cale de salvare. Léon s-a dus în altă cameră, „unde l-am găsit pe Delavaud-tatăl, îmbrăcat și întins în pat, mort. Era vânăt și umflat, dar îmbrăcămintea era neatinsă". Ajuns la disperare, „înnebunit și aproape copleșit", incapabil să se miște, Léon s-a întins și el pe un pat, „așteptând nemișcat moartea".

Oamenii aflați încă pe străzi erau condamnați, neavând nicio șansă să fugă din calea avalanșei care se apropia. Aveau să existe însă și câțiva martori la dezastrul care a urmat – cei care, în momentul erupției, se aflau în bărci. Sub privirile lor îngrozite și fascinate în același timp, un torent de lavă a lovit periferia orășelului, măturând totul în calea sa.

Apoi, în doar câteva secunde, a înghițit și centrul localității. „Orășelul a dispărut sub ochii noștri", a spus unul dintre cei care au asistat la catastrofă.

Practic, toți locuitorii au murit în câteva secunde, din cauza vaporilor toxici sau a valului puternic de căldură. Dar, în acea sumbră dimineață de mai, au existat, ca prin minune, și supraviețuitori.

La o oră după ce avalanșa a lovit orașul, Léon Compère-Léandre s-a trezit brusc. Își pierduse cunoștința în momentul în care torentul ajunsese în Saint-Pierre și nu știa nimic despre cele petrecute apoi. Când a reușit să iasă din casa distrusă, s-a trezit în mijlocul unui peisaj dezolant. Orășelul copilăriei lui era prefăcut în scrum, o ruină din care se mai ridica fumul, cu puține clădiri rămase încă în picioare. Léon a pornit-o împleticindu-se prin cenușa fierbinte și a mers kilometri întregi până ce, în sfârșit, a ieșit din zona distrusă și a ajuns într-un sat, unde le-a spus localnicilor uluiți povestea supraviețurii lui.

Cum a reușit Léon să scape viu rămâne o enigmă. Norul de gaz toxic, praful încins și roca topită nici nu îl atinseseră. Totuși nu a fost singurul supraviețuitor din acea teribilă zi de primăvară a anului 1902. Din infern a ieșit viu încă un bărbat, care a putut să relateze cu exactitate cum a reușit să păcălească moartea în acea dimineață sinistră.

Louis-Auguste Cyparis* fusese închis în temnița localității în ziua premergătoare erupției, fiindcă luase parte la o încăierare într-un bar. Celula se afla sub pământ și avea ziduri din piatră, fără ferestre. Aerul nu pătrundea decât printre zăbrelele ușii metalice, îndreptate în direcția opusă celei în care se găsea vulcanul. Cyparis auzise explozia violentă și își dăduse imediat seama că Muntele Pelée erupsese. Puțina lumină care

* Conform registrelor de stare civilă, numele său adevărat era Ludger Sylbaris (n. red.).

se zărea printre gratiile ușii a dispărut într-o clipită. Peste alte câteva secunde, în celulă au început să pătrundă aer încins și cenușă fierbinte, care i-au pricinuit arsuri grave. Omul a urinat pe haine și apoi le-a îndesat în gaura de ventilație ca să se protejeze. Știa că va fi prins acolo, ca într-un mormânt subteran, dacă cenușa continua să se aștearnă.

La câteva ore de la erupție, a început o operațiune de salvare. Nava de război *Suchet* a ajuns la localitatea cuprinsă de flăcări la ora 12.30. Dogoarea pe care o degajau ruinele a împiedicat însă vasul să acosteze mai devreme de ora 15, când căpitanul a reușit, în sfârșit, să pună piciorul pe țărm, unde a fost șocat de ce a văzut. Nimic nu mai era în picioare, nicio casă, nici măcar un copac. Arsese totul. Dintre cei 30 000 de locuitori, nimeni nu scăpase cu viață.

În afară de Cyparis, care era încă prizonier în celula lui, unde avea să rămână vreme de patru zile, până când o echipă de salvatori îi va auzi strigătele deznădăjduite.

Cyparis a fost scos din cenușa tasată și dus la adăpost de salvatorii uluiți. Arsurile i s-au vindecat în cele din urmă, iar el a fost iertat de pedeapsă, dobândind o oarecare faimă ca membru al trupei Circului Barnum & Bailey.

Al treilea supraviețuitor a fost o fată pe nume Haviva Da Ifrile, a cărei aventură a fost chiar mai bizară decât a celor doi bărbați. Haviva a fost găsită într-o barcă în derivă, inconștientă, dar în viață. Fata nu și-a amintit cum a ajuns acolo.

Doamna Robinson Crusoe

În a treia săptămână din luna august a anului 1923, nava *Donaldson* acosta pe țărmurile pustii ale Insulei Vranghel, aflată la nord de Siberia. Echipajul aducea provizii pentru cei

cinci colonişti lăsaţi acolo cu doi ani înainte şi se aştepta să îi găsească pe toţi sănătoşi. Dintre ei însă, nu au mai găsit decât unul – pe tânăra Ada Blackjack, pe jumătate moartă de foame, bolnavă, dar vie. Şi cu o incredibilă poveste de istorisit.

Cu doi ani înainte, Ada Blackjack se oferise voluntar pentru una dintre cele mai stranii misiuni de colonizare din istorie. Ea şi alţi patru temerari urmau să vadă în ce măsură era posibil să se întemeieze o aşezare omenească pe Insula Vranghel. Experimentul din 1921 era ideea exploratorului arctic Vilhjalmur Stefansson*. Unul dintre obiectivele lui era să revendice acest teritoriu pentru Canada. Un altul era să demonstreze că inospitaliera insulă era totuşi locuibilă. Stefansson nutrea speranţa să înfiinţeze o companie de turism extrem, care să ofere circuite celor pasionaţi de aventură în acel loc îndepărtat.

În echipa lui Stefansson erau patru bărbaţi: trei americani, Lorne Knight, Milton Galle şi Fred Maurer, şi un canadian, Allan Crawford. Aveau rezultate academice impresionante, dar destul de puţină experienţă în ceea ce priveşte supravieţuirea în condiţiile extreme de la Polul Nord. Al cincilea membru era Ada Blackjack, o tânără eschimosă al cărei soţ murise cu câţiva ani înainte, lăsând-o fără un ban şi cu un copil bolnav de tuberculoză cronică, afecţiune care necesita un tratament costisitor. Ea a hotărât să se alăture expediţiei timp de un an, ademenită fiind cu salariul bun care i se promisese. Tânăra a fost angajată oficial drept cusătoreasa echipei.

La numai 25 de ani, Ada era o alegere ciudată. Nu ştia nimic despre vânătoare şi nu trăise niciodată din ce oferea natura. Nici să construiască un iglu nu ştia. Auzind că urma să

* Vilhjalmur Stefansson (1879–1962), explorator şi etnolog canadian de origine islandeză (n. tr.).

vină cu ei, ceilalți membri ai echipei și-au exprimat profunda îngrijorare. Era prea fragilă ca să supraviețuiască în condiții grele, spuneau ei, și nu avea să fie decât o povară în plus. Obiecțiile lor au fost respinse de Vilhjalmur Stefansson, iar Ada Blackjack a fost acceptată în mod oficial ca al cincilea membru al echipei.

În ziua de 16 septembrie 1921, cei cinci au fost lăsați pe insula pustie. Stefansson, care a refuzat să însoțească expediția, credea că sunt atâtea animale sălbatice pe Vranghel, încât nu le-a asigurat oamenilor săi hrana decât pentru șase luni, promițând să trimită un vas de aprovizionare în vara următoare. Între timp, cei cinci trebuiau să se descurce singuri.

Misiunea a început cu dreptul. Coloniștii au ridicat un iglu spațios și au avut noroc la vânătoare, izbutind să doboare zece urși polari, 30 de foci și multe gâște și rațe. Erau încrezători că vor reuși să reziste până la întoarcerea navei.

Promisiunea lui Stefansson nu s-a materializat însă, membrii echipei dându-și seama că trebuiau să înfrunte o toamnă lungă și aspră. Curând, au rămas fără ceai, cafea și zahăr. Apoi, s-au terminat și rezervele de făină și fasole. Odată cu vânturile puternice din noiembrie, care au adus cu ele o necruțătoare iarnă polară, vânatul a dispărut, iar cei cinci au început să ducă lipsă de hrană. Colac peste pupăză, Lorne Knight s-a îmbolnăvit grav.

La 28 ianuarie 1923, Crawford, Galle și Maurer au hotărât să încerce să traverseze pe gheață Marea Ciukotsk și să ajungă în Siberia ca să alerteze lumea cu privire la nevoia lor disperată de ajutor. Cei trei bărbați nu au mai fost văzuți niciodată, iar soarta lor rămâne învăluită în mister. Fie au căzut în crăpăturile din gheață și s-au înecat în apa rece, fie au murit înghețați din cauza viscolului polar.

Între timp, starea lui Lorne Knight s-a agravat. Americanul suferea acum și de scorbut, din care pricină abia își mai putea mișca mâinile și picioarele. Ada l-a îngrijit până în aprilie, când bolnavul și-a dat ultima suflare, lăsând-o complet singură în pustietatea de gheață.

Tânăra habar n-avea să vâneze și nici nu trăsese vreodată cu pușca rămasă de la tovarășii ei. Curând însă, și-a dat seama cum se folosește și a reușit să omoare foci, vulpi și rațe. Carnea a fript-o la foc mic, ca să fie mai suculentă. A izbutit să țină focul aprins, în ciuda lipsei combustibilului, și, citind Biblia, și-a păstrat sănătatea psihică. La începutul toamnei însă, s-a simțit tot mai slăbită. Știa că, de acum, o păștea și pe ea moartea.

Renunțase de mult la orice speranță de salvare când, la orizont, a apărut un vas. Era *Donaldson*, care a acostat în apropierea Insulei Vranghel în ziua de 23 august. Marinarii au fost uluiți când au dat peste Ada Blackjack și chiar mai surprinși în clipa în care au aflat că trei dintre tovarășii ei dispăruseră, iar al patrulea era mort.

Când povestea ei a ajuns la cunoștința lumii întregi, ziarele au botezat-o „doamna Robinson Crusoe" și au susținut că supraviețuirea ei era nici mai mult, nici mai puțin decât un miracol. Deși nu știa nimic despre tehnicile de supraviețuire, femeia rezistase vreme de 23 de luni.

Ada nu privea cu ochi buni acest circ și fugea de publicitate. Nu voia decât să ajungă la băiețelul ei și, cu banii primiți pentru expediție, să-l ducă la Seattle ca să se vindece de tuberculoză. Faptul că avea un copil bolnav – care s-a făcut bine până la urmă – a dat însă poveștii ei o nouă dimensiune. Tânăra a devenit, fără voie, o celebritate, fiind prezentată, în cărți și reviste, ca o eroină. „Stomacul Adei nu era cu

nimic mai adaptat decât al lor [al bărbaților] la grăsimea de focă", scria cineva. „Dar în inima ei a ars o flacără care nu se stinge ușor."

Ada Blackjack nu a mai călcat niciodată pe Insula Vranghel, dar s-a întors în regiunea arctică, unde s-a stabilit definitiv. Se vede treaba că-i pria clima rece, căci temerara colonistă s-a stins din viață la înaintata vârstă de 85 de ani.

Capitolul 14

Vai, ce război încântător!

ashdladiin dóó ba'ąą náhást'éidi
míil tsosts'idi neeznádiin dízdįįhastá¸á¸
Numărul 59 746 în navaho, complicata limbă a populației amerindiene, utilizată în al Doilea Război Mondial de armata americană în comunicații pe câmpul de luptă

Ultima misiune

Americanul Henry Gunther s-a îngrozit când a ajuns pe câmpul de luptă din nordul Franței, în iarna lui 1917. Tranșeele pline de noroi erau mai sumbre decât se așteptase. Atmosfera de descompunere era apăsătoare.

Gunther fusese repartizat în Regimentul 313, cunoscut și ca Regimentul din Baltimore, cu doar câteva săptămâni mai devreme, ca sergent de intendență însărcinat cu asigurarea îmbrăcămintei necesare soldaților. Acum, privind lung la clădirile dărăpănate și copacii distruși, era copleșit de o profundă tristețe. Nu dorea cu niciun chip să lupte într-un război care avea loc la mii de kilometri distanță de țara natală, într-o lume complet diferită de cea din Baltimore, unde lucrase ca simplu contabil la bancă. Apăsat de dorul de casă și deprimat, Gunther

i-a scris unui prieten, plângându-se de „împrejurările nefericite" în care se găsea și spunându-i să facă orice îi va sta în putere ca să nu fie recrutat.

Din nefericire pentru el, scrisoarea a fost citită de un cenzor al armatei. Acesta a fost îngrozit de sentimentele sale defetiste și l-a raportat pe Gunther superiorilor. Nu încăpea îndoială că urma să fie pedepsit pentru lipsa lui de patriotism, însă pedeapsa avea să-i producă o traumă psihică profundă – a trecut din gradul de sergent în cel de soldat, spre rușinea lui și a întregii familii.

„Și-a făcut mult sânge rău din cauza acestei retrogradări și a ajuns să fie obsedat de ideea de a se revanșa în fața ofițerilor și a celorlalți soldați", scria James M. Cain, corespondent de război la *Baltimore Sun*. „Credea că era bănuit de sentimente progermane, ceea ce îl îngrijora. Regimentul a intrat în luptă după câteva zile de la retrogradarea lui și, încă de la început, [Gunther] a demonstrat o neobișnuită dorință de a se expune la tot soiul de pericole."

Pe Gunther îl preocupa cel mai mult cum să se „revanșeze" pentru închipuita lipsă de patriotism. Războiul se apropia cu pași repezi de sfârșit. Circulau deja zvonuri că armata germană era pe punctul de a capitula. În zorii zilei de 11 noiembrie 1918, Gunther a știut că trebuia să facă repede ceva.

La fel ca majoritatea tovarășilor săi de arme, în dimineața aceea friguroasă, Gunther nu știa nimic despre armistițiul semnat la ora 5.20, într-un vagon de tren, undeva, la nord de Paris. Odată încheiat Primul Război Mondial, reprezentanților britanici, francezi și germani care semnaseră documentul nu le mai rămânea decât să înștiințeze trupele de pe front. Ceea ce nu era tocmai ușor, căci multe batalioane întrebuințau mijloace

de comunicare vechi şi inadecvate, iar altele, şi mai multe, erau total izolate de centrele lor de comandă. Generalii şi-au dat seama că va mai dura până vor afla toţi, aşa încât au stabilit ca armistiţiul să nu intre în vigoare înainte de ora 11.

Henry Gunther şi amicii lui au aflat de acesta la 10.30. Cel mai înţelept ar fi fost să stea cuminţi încă o jumătate de oră, până ce avea să fie declarată în mod oficial pacea. În schimb, ei şi-au continuat marşul către Chaumont-devant-Damvillers, un sat din apropiere de Metz, la periferia căruia au ajuns cu puţin înainte de ora 11.

Drumul de ţară era însă blocat de două cuiburi de mitralieră inamice. Cu toate că aveau ordin să deschidă focul, germanii au tras în aer ca să nu mai facă victime. Camarazii lui Gunther au fost impresionaţi de fapta duşmanilor, care era limpede că ştiau de armistiţiu. Gunther a văzut însă altfel lucrurile.

Dându-şi seama că mai avea doar câteva minute la dispoziţie pentru a săvârşi un act de eroism, şi-a exprimat indignarea cu privire la faptul că duşmanul trăsese. În pofida ordinelor primite de la sergentul Ernest Powell (care îi era şi bun prieten), s-a lansat într-un dramatic atac prin ceaţa deasă în direcţia mitralierelor germane. Potrivit reporterului James M. Cain, „era animat de dorinţa fierbinte de a arăta, chiar şi în ultima clipă, că era curajos şi american sută-n sută".

Germanii s-au îngrozit văzându-şi poziţia atacată de un soldat solitar. „I-au făcut semne cu mâinile şi i-au strigat, într-o engleză stâlcită, să se întoarcă fiindcă războiul se terminase. El nu le-a dat nicio atenţie, continuând să tragă, din când în când, din mers."

Când s-au convins că americanul era hotărât să-şi continue atacul de unul singur, germanii n-au mai avut de ales şi au

îndreptat mitraliera spre el. Gunther a căzut la datorie la ora 10.59, fiind recunoscut în mod oficial drept ultimul soldat ucis în Primul Război Mondial. „Aproape imediat după ce a căzut, tirul de mitralieră a încetat și s-a lăsat o liniște înfiorătoare", se consemna în documentele diviziei sale.

În cele din urmă, armata l-a trecut înapoi în gradul de sergent și i-a acordat post-mortem două medalii pentru vitejie. Henry Gunther a încheiat războiul ca ultima lui victimă, dar și ca ultimul erou al acestuia.

Până în iad și înapoi

Audie Murphy era prea scund, prea slab și prea tânăr ca să lupte în al Doilea Război Mondial. Cel puțin asta fusese opinia armatei SUA în decembrie 1941, când a încercat să se înroleze. Tânărul a fost respins nu doar fiindcă nu împlinise vârsta necesară – avea numai 16 ani și jumătate – ci și din pricina constituției lui fragile.

Anul următor, Murphy a încercat încă o dată să se înroleze, dar nu a fost acceptat nici de data aceasta. Nu l-au primit nici la infanterie, nici la infanteria marină, nici în trupele aeropurtate și nici la marină.

După multe insistențe, a reușit totuși să intre în armată. A fost trimis să facă instrucția în Texas, prilej cu care s-a dovedit necorespunzător din toate punctele de vedere, confirmând astfel deciziile luate anterior de armată în privința lui. În timpul unei ședințe de instrucție, a leșinat din cauza extenuării. Comandantul companiei lui a fost atât de alarmat, încât a încercat să-l transfere la o școală de bucătari a armatei. Murphy era însă hotărât să le dovedească scepticilor că se înșelau în privința lui și avea să facă asta în stil mare.

Un prim indiciu cu privire la curajul său a apărut în septembrie 1943, pe frontul italian, când echipa lui de recunoaştere a fost atacată prin surprindere de mitraliorii germani. Murphy a tras şi el, omorându-i pe toţi cei cinci soldaţi duşmani. Datorită surprinzătorului său act de eroism, a fost înaintat la gradul de sergent.

Murphy a continuat să lupte, atât în Italia, cât şi în Franţa, începând să dea dovadă de o hotărâre nesăbuită de a învinge cu orice preţ. Se dovedea foarte eficient mai cu seamă atunci când conducea grupuri mici de soldaţi împotriva unor forţe inamice superioare.

După ce au participat la Operaţiunea Dragonul, desfăşurată în sudul Franţei, Murphy şi oamenii lui au fost transferaţi în Alsacia, unde lupta dintre Aliaţi şi unităţile de elită ale armatei germane era în toi. Plutonul lui a fost atacat în timp ce trecea printr-o vie. Murphy a reuşit să captureze singur una dintre mitralierele cu care germanii trăgeau în ei şi s-o întoarcă împotriva acestora, ucigându-i sau rănindu-i. Curajul extraordinar i-a adus Crucea pentru Serviciu Deosebit.

La puţină vreme după aceea, prietenul său cel mai bun a fost omorât de un grup de soldaţi germani care s-au prefăcut că se predau. Murphy, dezgustat peste măsură de acest şiretlic, s-a năpustit asupra lor, ucigând şase, rănind doi şi capturând unsprezece dintre ei.

După şapte săptămâni de lupte crâncene, divizia lui Murphy a pierdut 4 500 de oameni. Murphy era mereu în prima linie. A primit două stele de argint pentru eroism, a fost înaintat la gradul de sublocotenent şi i s-a încredinţat comanda unui pluton. Se dovedise unul dintre cei mai viteji soldaţi de pe frontul din Alsacia. Cu toate acestea, momentul lui de glorie nu sosise încă.

În ianuarie 1945, el și oamenii lui au fost mutați în pădurile de lângă Holtzwihr, un teritoriu vital din punct de vedere strategic, ocupat de puțină vreme de trupele aliate. Importanța lui era la fel de mare pentru germani, care erau hotărâți să-l recucerească.

Neobișnuitele calități de lider ale lui Murphy produseseră de mult o impresie atât de puternică asupra superiorilor, încât aceștia l-au făcut comandant de companie. Datoria lui era să împiedice înaintarea inamicului.

La 26 ianuarie, compania lui a intrat în luptă împotriva inamicului. Era foarte frig (–10 °C), vântul bătea ca la poli, iar zăpada avea jumătate de metru. Soldații au luptat cu tenacitate și curaj, dar tirul cumplit al dușmanului i-a împuținat constant, până ce, din 128, au mai rămas doar 19.

Murphy și-a dat seama că nu mai puteau să reziste mult și le-a ordonat să se retragă în pădure. El însă nu avea nicio intenție să-i urmeze. S-a cățărat pe un vânător de tancuri ars și, din acea poziție, a dirijat tirul artileriei americane ce venea din spate. „Tare îmi mai plăcea artileria aia", își amintea el mai târziu. „Îi vedeam pe frițuri cum dispăreau în norii de fum și zăpadă, îi auzeam țipând și strigând, dar tot veneau în valuri, de parcă nimic nu-i putea opri."

Germanii au continuat să avanseze încet, în ciuda bombardamentului, și, nu peste multă vreme, erau la numai 50 m de ascunzătoarea lui Murphy. Când comandamentul batalionului i-a cerut să transmită coordonatele poziției inamicului, el a răspuns: „Dacă mai stați nițel pe fir, vi-l dau la telefon pe unul dintre ticăloșii ăștia."

Murphy a continuat să-i împroaște cu gloanțe pe cei care înaintau, doborând cu o singură rafală prelungită în jur de 50 de soldați germani. La un moment dat, a zărit cu coada

ochiului un grup care se ascundea într-un şanţ din apropiere. „Am apăsat pe trăgaci şi am îndreptat încet arma în direcţia lor – cadavrele s-au prăbuşit claie peste grămadă." Nu s-a oprit decât atunci când a pierdut legătura cu comandamentul din cauza artileriei inamice.

Deşi grav rănit, Murphy şi-a condus oamenii timp de încă două zile, până ce zona din jurul localităţii Holtzwihr şi al Canalului Colmar a fost curăţată de inamic. A fost o faptă de vitejie cu totul ieşită din comun, mai ales în condiţiile în care el fusese respins de două ori de la recrutare pe motiv că era prea plăpând ca să lupte.

La 2 iunie 1945, Audie Murphy a primit Medalia de Onoare, cea mai înaltă distincţie a Statelor Unite ale Americii. Era apogeul unei cariere militare care, până la final, i-a mai adus 32 de medalii, panglici, citări şi insigne. Ulterior, Murphy a ajuns vedetă la Hollywood, jucând în filmul *To Hell and Back*, inspirat din cele trăite de el pe front. Viaţa i-a fost curmată însă în mod tragic în 1971, când, la numai 46 de ani, a murit într-un accident de avion.

Întrebat ce l-a determinat să lupte de unul singur împotriva unei întregi companii germane de infanterie, el a răspuns: „Îmi omorau prietenii."

Să vorbim păsăreşte

Seizo Arisue, un spărgător japonez de coduri, avea toate motivele să fie mulţumit de el însuşi. Împreună cu echipa lui, reuşise să decodeze transmisiunile secrete ale înaltului comandament american. Multe dintre mesajele descifrate de ei se refereau la dispunerea trupelor inamice, înţelegerea lor oferindu-le japonezilor un însemnat avantaj pe câmpul de luptă.

În primăvara lui 1945 însă, Seizo Arisue a fost absolut derutat de noul cod utilizat de armata americană. După multe ore de muncă, tot nu reușise să-l descifreze. *Ahkehdiglini* era unul dintre cuvinte, *tsahahdzoh* era altul. Cuvintele necunoscute umpleau câteva pagini. Arisue nu putea decât să tragă concluzia că mesajul era scris în păsărește.

Mesajele erau, într-adevăr, indescifrabile, așa cum, de altfel, intenționaseră americanii. Erau scrise în navaho, o limbă foarte complicată, pe care foarte puțini oameni o vorbeau. Ideea folosirii ei în comunicațiile de pe câmpul de luptă fusese sugerată de Philip Johnston, fiul unui misionar american și unul dintre puținii oameni care nu aparțineau populației navaho, dar vorbeau fluent această limbă.

Johnston știa că limbile amerindienilor fuseseră utilizate cu succes în timpul Primului Război Mondial. Mai știa că navaho avea să le pună probleme uriașe spărgătorilor japonezi de coduri. Sintaxa alambicată și numeroasele dialecte făceau această limbă imposibil de înțeles de către cei care nu avuseseră contact cu ea timp de mulți ani.

Armata a pus în practică ingenioasa idee în primăvara lui 1942. Ea s-a dovedit a fi atât de bună, încât au fost recrutați mai mulți vorbitori de navaho, porecliți *code-talkers* (vorbitori de limbaj codificat), care aveau să joace un rol extrem de important în războiul din Orientul Îndepărtat.

Între aceștia s-a aflat și Samuel Tso, un tânăr de 23 de ani, care s-a ocupat de comunicațiile Corpului de Infanterie Marină al SUA în timpul bătăliei pentru cucerirea Insulei Iwo Jima. Pe toată durata confruntării, care a durat o lună de zile, el și echipa lui de șase vorbitori de navaho au transmis sute de comenzi de importanță strategică.

Aceste comenzi erau transmise sub forma unui şir de cuvinte navaho, care, aparent, nu aveau legătură nici între ele şi nici cu limbajul folosit pe câmpul de luptă. Şi asta, pentru că, în navaho, nu existau cuvinte precum „mitralieră" şi „cuirasat". Pentru a rezolva această problemă de vocabular, echipa lui Tso utiliza anumiţi termeni în legătură cu mijloacele tehnice de luptă: „balenă" în loc „cuirasat", „peşte-de-fier" în loc de „submarin", „colibri" în loc de „avion de vânătoare".

Codul era însă mult mai sofisticat. Unul dintre principiile după care fusese alcătuit era acela că literele din alfabet erau reprezentate de anumite cuvinte din navaho. Litera „a", de pildă, putea fi reprezentată de oricare dintre următoarele cuvinte: *wollachee* (furnică), *belasana* (măr) şi *tsenill* (topor). Ele aveau în comun un element-cheie: traduse în engleză, începeau toate cu litera „a"*.

Tso şi ai lui trimiteau şi primeau zilnic zeci de mesaje. Când primeau un mesaj cifrat, mai întâi traduceau cuvintele navaho în engleză, apoi, luând prima literă din fiecare cuvânt, alcătuiau textul. Iată de ce codul s-a dovedit a fi imposibil de spart de către japonezi. Ca să poată citi mesajul, eu trebuiau să ştie echivalentul în engleză al fiecărui cuvânt în navaho. Şi cum nu existau dicţionare de limba navaho, spărgătorii japonezi de coduri s-au trezit în faţa unei misiuni imposibile.

Echipa lui Tso transmitea informaţii privitoare la tactici, mişcări de trupe etc. Membrii ei lucrau cu multă pricepere şi acurateţe. În vreme ce puşcaşii marini americani luptau pe plajele bine apărate ale Insulei Iwo Jima, vorbitorii de limbaj codificat îşi demonstrau şi ei cu prisosinţă valoarea. Maiorul Howard Connor, ofiţer de transmisiuni în Divizia 5 Infanterie Marină,

* *Ant, apple*, respectiv *axe* (n. red.).

era ferm convins că oamenii lui Tso îi conduseseră pe soldații americani la victorie: „Dacă nu ar fi fost acești navaho, pușcașii marini nu ar fi cucerit niciodată Iwo Jima."

Japonezii s-au chinuit zi și noapte să spargă codul, însă nu au izbutit să descifreze nici măcar un mesaj. Ideea lui Johnson se dovedise inspirată, utilizarea unei limbi indescifrabile salvând viața a zeci de mii de oameni.

Capitolul 15

„C" de la „crimă"

„Era ţinută într-o încăpere şi era o pasăre splendidă,
ceva mai mare decât cel mai răsărit curcan
şi cu picioare asemănătoare, însă mai zdravănă,
mai îndesată şi mai ţanţoşă, colorată dinainte
precum pieptul unui fazan tânăr."

Sir Hamon L'Estrange, căruia, în 1638, îi este înfăţişat, la Londra, un exemplar viu de pasăre *dodo*. După 25 de ani, aceasta avea să dispară pentru totdeauna.

Povestea corabiei *Zong*

Căpitanul Luke Collingwood era obişnuit cu anevoioasele traversări ale Atlanticului, însă călătoria aceasta s-a dovedit a fi mai rea decât cele mai multe de până atunci. Dizenteria, diareea şi variola răpuseseră deja şapte membri ai echipajului de pe *Zong*. În rândurile sclavilor pe care-i transporta, pierderile erau şi mai grele, peste 70 de oameni pierzându-şi viaţa de la părăsirea Africii. Căutând zadarnic coasta Jamaicăi, îngrijorarea căpitanului creştea. Ştia că aceia care asiguraseră corabia nu aveau să suporte pagubele pricinuite încărcăturii omeneşti. Şi, cum un sclav valora cam 30 £, avea toate şansele să piardă o adevărată avere.

La 29 noiembrie 1781, lui Collingwood i-a venit o idee macabră, dar care putea să-i transforme pierderea în câștig. La o întâlnire cu ofițerii de pe *Zong*, a propus ca sclavii să fie aruncați peste bord. Socoteala lui se întemeia pe o logică sinistră. Dacă sclavii mureau de boală, pierdea asigurarea. Dacă însă erau aruncați peste bord spre a nu irosi puținele resurse de apă (și, astfel, a se salva viața celorlalți), asigurarea rămânea valabilă în virtutea unui principiu legal denumit „avarie comună". Acest principiu îi îngăduia căpitanului vasului să-i sacrifice pe unii „pasageri" spre a-i salva pe ceilalți.

Secundul James Kelsall a fost șocat de propunerea căpitanului. „Asta ar fi crimă săvârșită cu sânge rece", a spus el. Collingwood l-a contrazis, arătând că ar fi „o cruzime mai mică să-i aruncăm în mare pe amărâții aceștia bolnavi decât să le permitem s-o mai ducă câteva zile în suferința ce i-a lovit".

După o îndelungată muncă de convingere, Kelsall s-a răzgândit și, fără tragere de inimă, le-a dat dreptate căpitanului și celorlalți ofițeri. Cei mai slabi urmau să fie aruncați peste bord chiar în ziua aceea.

Collingwood a coborât sub punte să-și aleagă prima „tranșă" de victime. A hotărât să se concentreze asupra femeilor și copiilor, probabil fiindcă știa că aceștia nu aveau să se opună cu foarte multă îndârjire. În total, 54 de femei și copii au fost azvârliți de pe navă, fiind văzuți zbătându-se în valuri înainte să-i lase puterile și să se ducă la fund.

Peste două zile, la 1 decembrie, căpitanul a ales următoarea „tranșă", formată de această dată din 42 de bărbați. Victimele s-au înecat așa de repede și cu atât de puțin efort din partea căpitanului și a echipajului navei, încât Collingwood a decis să arunce și mai mulți sclavi peste bord.

Planul lui era să stoarcă de la cei care asiguraseră vasul o sumă cât mai mare. Aşa încât a dat ordin să fie azvârliţi în apă alţi 36 de sclavi.

Acest al treilea grup însă era compus din inşi mai puternici, care au refuzat să meargă la moarte fără să se împotrivească. Marinarii au fost nevoiţi să le pună cătuşe la picioare, de care au prins bile de fier, astfel încât sclavii să se ducă la fund imediat. „Braţele a douăzeci şi şase de inşi au fost ferecate în fier, iar crudul echipaj a trecut la treabă, aruncându-i în apă, aşa cum făcuseră mai înainte cu tovarăşii lor", se spune într-o relatare contemporană a masacrului.

Zece dintre aceşti 26 de sclavi au fost atât de îngroziţi de soarta care-i aştepta, încât au sărit peste bord înainte ca nemilosul Collingwood să apuce să le pună cătuşe.

La trei săptămâni după această ultimă crimă, *Zong* a ajuns în sfârşit în Jamaica, având încă la bord 208 sclavi. Aceştia au fost vânduţi cu un preţ mediu de 36 £ fiecare, aducându-i lui Collingwood un profit substanţial, înainte chiar de a cere despăgubiri în contul asigurării. Nu a mai apucat să se bucure de bani, murind la trei zile după debarcare.

Moartea căpitanului Collingwood ar fi putut să fie sfârşitul unei poveşti sordide, macabre chiar, dar ea avea să aibă un epilog extraordinar, care a făcut mare vâlvă în Anglia acelor vremuri. Armatorii vasului şi-au exprimat fără rezerve sprijinul faţă de hotărârea luată de răposat şi au solicitat despăgubiri pentru cei 132 de sclavi aruncaţi peste bord. Pentru „marfa" azvârlită în mare, sperau să primească în jur de 4 000 £.

Astfel a început un proces marcat de cruzime, cinism şi pură lăcomie. Juraţii au fost de acord cu armatorii şi au stabilit ca aceia care asiguraseră „marfa" să plătească pentru sclavii înecaţi. Asiguratorii au făcut însă recurs şi au solicitat rejudecarea

procesului. De data aceasta, de către lordul Mansfield, președintele curții supreme.

Cei care au nădăjduit că acesta va fi mai destupat la minte au fost dezamăgiți. „Cazul sclavilor", a spus lordul Mansfield, „se aseamănă cu cel al unor cai aruncați peste bord. Întrebarea este dacă a existat sau nu o necesitate absolută ca ei să fie aruncați peste bord pentru a fi salvați ceilalți."

În atenția curții a fost adus un fapt până atunci necunoscut: armatorii vasului susținuseră că sclavii au fost omorâți fiindcă la bord nu era destulă apă, ceea ce nu era adevărat. Când a ajuns în Jamaica, corabia dispunea încă de aproximativ 2 000 l de apă. Această dezvăluire ar fi trebuit să marcheze un moment de cotitură în desfășurarea procesului, Collingwood și echipajul său făcându-se vinovați în mod evident de crimă. Noile dovezi au fost declarate însă irelevante, iar armatorii lui *Zong* au ieșit învingători. Asigurătorii au fost obligați să achite contravaloarea „mărfii" aruncate în mare.

Abolиționistul englez Granville Sharp* a fost consternat de verdict și a încercat să intenteze proces pentru crimă. Lordul Mansfield a respins acțiunea: „Ce este cu afirmația aceasta că au fost aruncate peste bord ființe omenești? Acesta este un caz privitor la mărfuri sau bunuri. Negrii sunt bunuri, sunt avut; e o nebunie să-i învinuiești de crimă pe acești bărbați onorabili."

Bănuielile inspectorului Dew

În primele ore ale zilei de 1 februarie 1910, locuitorii de pe strada Hilldrop Crescent, din nordul Londrei, au fost treziți

* Granville Sharp (1735–1813), funcționar de stat și reformator politic, unul dintre primii englezi care au susținut abolirea comerțului cu sclavi (n. tr.).

din somn de un țipăt înăbușit. După un moment de liniște, s-a auzit un strigăt disperat de ajutor. A urmat un zgomot puternic, ca de împușcătură.

Zarva se iscase la numărul 39, unde locuiau dr. Hawley Crippen și soția lui, Cora. Era limpede pentru toată lumea că în casa doctorului se petreceau lucruri îngrijorătoare. Nu i-a trecut însă nimănui prin minte să se amestece, iar a doua zi dimineață, când au plecat la serviciu, vecinii au preferat să nu pomenească nimic despre zgomotele din timpul nopții.

Doctorul i-a salutat ca de obicei, fiind la rândul lui salutat cu căldură, după care s-a dus la Societatea Artistelor de Varieteu, unde soția lui, care folosea numele de scenă Belle, era trezorier onorific. Aici, a înmânat o scrisoare, ca și cum ar fi fost scrisă de Belle, prin care aceasta își dădea demisia și spunea că trebuia să plece neîntârziat în America să vadă o rudă apropiată, care era grav bolnavă.

Vestea a stârnit uimire, însă nicio bănuială. Belle și soțul ei erau americani de origine și nu exista niciun motiv să se presupună că vreunul dintre ei mințea.

La câteva săptămâni de la așa-zisa ei plecare, în casa dr. Crippen s-a mutat o altă femeie. Domnișoara Ethel Le Neve era o secretară sfioasă și atrăgătoare, în vârstă de 27 de ani, cu 20 de ani mai tânără decât el.

În aceeași lună, Ethel a stârnit mare vâlvă apărând la balul societății amintite. Pe lângă faptul că l-a însoțit pe dr. Crippen ca pretinsă parteneră a acestuia, s-a observat că ea purta una dintre broșele lui Belle.

Prietenele lui Belle de la teatru intraseră deja la bănuieli în privința soartei ei. Au mers până acolo încât au făcut cercetări în America, în speranța că îi vor da de urmă. Zadarnic însă.

Nu exista nicio dovadă că Belle se întorsese în țara natală. Îngrijorarea le-a făcut să contacteze poliția și s-o informeze despre dispariția ei.

Cazul lui Belle a fost repartizat inspectorului-șef Walter Dew, care, pentru început, s-a dus la cabinetul doctorului Crippen din strada New Oxford.

Crippen s-a dovedit a fi un maestru al stăpânirii de sine. I-a spus inspectorului că Belle fugise cu amantul ei, un boxer pe nume Brice Miller, și că el se simțise foarte rușinat când le-a mărturisit adevărul prietenilor săi. Inspectorul Dew a crezut fiecare cuvânt al acestuia.

A cerut voie să percheziționeze casa din Hilldrop Crescent, însă doar ca o formalitate. Nu a găsit nimic suspect. Din punctul lui de vedere, doctorul era curat.

Crippen era însă profund tulburat de ancheta celor de la Scotland Yard. Se temea că inspectorul Dew va găsi lacune în povestea lui și va dori să-l interogheze din nou, lucru pe care voia să-l evite cu orice preț. Astfel, a luat dramatica hotărâre de a părăsi țara împreună cu Ethel, căreia i-a explicat că, în America, vor fi mai fericiți, mai în siguranță. Și mai departe de Scotland Yard.

Când inspectorul Dew a încercat să ia legătura cu el pentru a lămuri unele discrepanțe minore din declarația lui și a aflat că doctorul și secretara părăsiseră Anglia, a ordonat o cercetare mai amănunțită a casei. De data aceasta, lucrurile au luat o întorsătură gravă.

La 13 iulie, poliția a descoperit în pivniță un cadavru uman în descompunere. Îi lipseau capul și membrele și se afla într-o stare avansată de putrefacție. S-a mai descoperit că aceste rămășițe omenești prezentau urme de scopolamină. Ulterior,

poliţiştii au aflat că dr. Crippen achiziţionase aşa ceva cu doar câteva zile înainte de aşa-zisa plecare a soţiei lui.

Două zile mai târziu, Scotland Yard emitea mandat de arestare pe numele lui Crippen. Doctorul şi Ethel erau însă deja în drum spre Canada, la bordul vasului *SS Montrose*. Cei doi se îmbarcaseră la Anvers, ca tată şi fiu – Ethel avea o figură de băieţandru – iar dacă ar fi fost mai discreţi, poate că ar fi izbutit să-i păcălească pe toţi cei aflaţi la bord.

La doar câteva ore după ce Montrose a ridicat ancora, căpitanul Henry Kendall i-a observat pe „tată" şi „fiu" într-o ipostază intimă în spatele bărcilor de salvare. Neliniştit de purtarea lor – şi foarte bănuitor – Kendall a verificat descrierea celor daţi în urmărire, care apăruse în ziare. Şi-a dat seama că „tatăl" şi „fiul" erau Crippen şi amanta lui.

Căpitanul a telegrafiat la Scotland Yard, împărtăşindu-le poliţiştilor bănuielile. Aceştia au acţionat imediat. Inspectorul Dew a reuşit să se urce la bordul vasului *SS Laurentic*, care tocmai pleca într-o călătorie dincolo de Atlantic. Astfel a început o cursă disperată contra vasului *Montrose*, căci Dew voia să ajungă înaintea acestuia în Canada.

În ziua de 31 iulie, la ora 9 dimineaţa, pe o ceaţă deasă, inspectorul se urca la bordul lui *Montrose*, pretinzând a fi unul dintre „piloţii" trimişi să ajute la ancorarea vasului în Golful Sfântul Laurenţiu. Zărindu-l pe Crippen, şi-a scos chipiul şi i-a strâns mâna. Doctorul a încremenit. L-a recunoscut imediat pe inspector şi şi-a dat seama că jocul se sfârşise. „Slavă Domnului că s-a terminat", a spus el în timp ce i se puneau cătuşele.

Dr. Crippen şi Ethel Le Neve au fost acuzaţi pe loc de „crimă şi mutilare", fiind trimişi înapoi la Londra pentru a fi

judecați de Curtea Penală Centrală. Doctorul a susținut că e nevinovat, dar în zadar. A fost găsit vinovat de crimă cu premeditare, fiind spânzurat în închisoare în noiembrie 1910. Ethel Le Neve a fost achitată și a fugit în America, chiar în ziua în care Crippen a fost executat. Acesta părea a fi sfârșitul tragicei și crudei povești.

Ea a avut însă un epilog surprinzător, care a făcut ca situația să se schimbe complet. Ultimele probe ADN par să indice faptul că dr. Crippen a fost totuși nevinovat. Pornind de la o mostră de sânge păstrată în arhivele Spitalului Regal din Londra, o echipă de legiști americani a comparat ADN-ul lui Belle cu ADN-ul uneia dintre rudele ei aflate încă în viață. Rezultatele sunt de-a dreptul uluitoare și evidențiază două aspecte esențiale: în primul rând, cadavrul găsit în pivniță nu era al lui Belle; în al doilea rând, acesta nici măcar nu aparținea unei femei.

Dr. David Foran, șeful catedrei de medicină legală de la Universitatea de Stat din Michigan, afirmă că „acel cadavru nu poate fi al Corei Crippen, de asta suntem siguri".

Dacă are dreptate, și nimeni nu se îndoiește de rezultatele analizelor lui, atunci se prea poate ca dr. Crippen să fie nevinovat. Cu două săptămâni înainte de execuție, el scria următoarele: „Sunt nevinovat și, într-o zi, se vor găsi dovezi care să arate asta." Recentele teste ADN ar putea contribui la reabilitarea lui.

Mort ca pasărea *dodo*

Nouă zile plutiseră în derivă într-o barcă, bând doar propria urină. Din cauza deshidratării, a foamei și a nemilosului soare tropical, își pierduseră aproape cu totul mințile.

Acum însă, când valurile îi aruncaseră pe o insuliță îndepărtată, lui Volkert Evertszoon, un bătrân lup de mare olandez, și marinarilor săi nu le venea să-și creadă ochilor. Peticul acela de pământ era căminul a zeci și zeci de păsări care nu erau în stare să zboare.

Mergeau legănându-se pe plajă fără să se sfiască și nu arătau nicio teamă în fața celor nou-veniți. „Erau mai mari decât gâștele, dar nu puteau să zboare. În loc de aripi, aveau niște cioturi", scria Evertszoon.

Marinarilor nu le venea să creadă ce noroc dăduse peste ei. După ce își văzuseră vasul avariat, *Arnhem*, pierind în valuri, fuseseră convinși că-i așteaptă o moarte lentă în barca cu care se salvaseră.

Aici însă, pe Ile d'Ambre, la est de Insula Mauritius, era destulă mâncare ca să rămână în viață luni întregi. Evertszoon și camarazii lui aveau să fie ultimii oameni care au văzut această nefericită specie de pasăre, aflată în pragul dispariției. Mai mult, e aproape sigur că în burțile lor goale a dispărut, în primăvara lui 1662, și ultimul exemplar de pasăre *dodo* care mai exista pe insulă.

Încă din anii 1590, când fuseseră zărite pentru prima oară pe Insula Mauritius, păsările *dodo* fuseseră vânate fără milă pentru carnea lor.

Introducerea porcilor contribuise și ea la scăderea numărului acestora. De fapt, singurul motiv pentru care ele supraviețuiseră pe Ile d'Ambre – și în niciun alt loc din Mauritius – este că acolo nu existau porci.

Carnea acestora numai apetisantă nu era. De altfel, *dodo* era numită „pasărea scârboasă" tocmai din cauza gustului ei oribil. Era însă foarte ușor de prins, iar marinarii care o vânau erau

adesea așa de înfometați, că orice li se părea mai bun în comparație cu carnea sărată și putredă de porc pe care o aveau la bord.

Un comandant de corabie spunea că, pentru a fi mai plăcută la gust, carnea de *dodo* trebuia friptă încet, la foc mic. „Burta și pieptul au o aromă plăcută și sunt ușor de mestecat", scria Wyband van Warwijck în 1598.

Când au pășit pe țărmul micii insule, Volkert Evertszoon și oamenii lui nici nu se gândeau la asemenea plăceri culinare. Nevoile lor erau simple – le era foame – și au fost încântați să descopere că păsările erau foarte blânde. „Nu se sfiau deloc", scria Evertszoon, „deoarece probabil că nu erau obișnuite să fie fugărite de oameni, iar asta ne convenea de minune, căci nu aveam nici arme, nici muniție să tragem în ele."

Păsările păreau a fi interesate de marinarii nespălați care dăduseră năvală pe domeniul lor. „S-au uitat lung la noi și au rămas locului, încremenite și mute. Nu știam dacă aveau aripi să zboare sau picioare să fugă, îngăduindu-ne să ne apropiem de ele cât de mult voiam."

Măcelul a început la câteva ore după debarcare. Evertszoon și oamenii lui au mânat o mulțime de păsări într-un loc, „în așa fel încât puteam să le prindem ușor". Abia puseseră mâna pe câteva, că altele „au venit cât de repede au putut în ajutorul lor, fiind prinse și ele".

O dietă bazată pe carne de *dodo* nu era nici apetisantă, nici echilibrată, dar i-a ținut pe marinari în viață timp de trei luni, până când au fost salvați de vasul englezesc *Truro*. Evertszoon nu a consemnat dacă el și oamenii lui au ucis toate aceste păsări de pe Ile d'Ambre. Cel mai probabil însă, acesta este adevărul, fiindcă, în anii următori, pe insuliță nu a mai fost zărit niciun exemplar.

Când, în 1688, vânătorul olandez Isaac Lamotius consemna că a văzut păsări *dodo*, el se referea de fapt la o cu totul altă pasăre. Pe vremea când scria acesta, cristeiul roşcat*, tot o pasăre nezburătoare, primise acelaşi nume olandez, *dodaers*.

În lipsa altor dovezi, se pare că apetitul lui Evertszoon şi al marinarilor lui a fost cauza dispariţiei sărmanei păsări *dodo*.

* Denumirea ştiinţifică a acestei păsări este *Aphanapteryx bonasia*. Aceasta trăia numai în Arhipelagul Mascarenelor, din care face parte şi Insula Mauritius. Ultima ei menţiune datează din 1693, oamenii de ştiinţă bănuind că a dispărut definitiv în jurul anului 1700, din aceleaşi cauze ca pasărea *dodo* (n. tr.).

Bibliografie selectivă

IUBITA LUI HITLER DIN ANGLIA

Litchfield, David R., *Hitler's Valkyrie: The Uncensored Biography of Unity Mitford,* History Press, 2013.

Lovell, Mary, *The Sisters: The Saga of the Mitford Family,* Norton, 2003.

Pryce-Jones, David, *Unity Mitford: A Quest,* Weidenfeld & Nicolson, 1995.

NEPOTUL AMERICAN AL LUI HITLER

Brown, Jonathan; Duff, Oliver, „The Black Sheep of the Family? The Rise and Fall of Hitler's Scouse Nephew", *Independent,* 17 august 2006, http://www.independent.co.uk/news/uk/this-britain/the-black-sheep-of-the-family-the-rise-and-fall-of-hitlers-scouse-nephew-412206.html.

Gardner, David, *The Last of the Hitlers,* BMM, 2001.

Kilgannon, Corey, „Three Quiet Brothers on Long Island, All of Them Related to Hitler", *New York Times,* 24 aprilie 2006.

CÂND HITLER A LUAT COCAINĂ

Doyle, D., „Hitler's Medical Care", Royal College of Physicians of Edinburgh, 2005, http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15825245.

Heston, Leonard H., *The Medical Casebook of Adolf Hitler: His Illnesses, Doctors and Drugs,* Cooper Square Publishers, New York, 2000.

Irving, David, *Adolf Hitler: The Secret Diaries of Hitler's Doctor,* Scribner, 1983.

Waite, Robert G.L., *The Psychopathic God: Adolf Hitler,* Da Capo Press, New York, 1993.

UN CADAVRU PE EVEREST

Anker, Conrad; Roberts, David, *The Lost Explorer: Finding Mallory on Mount Everest,* Simon & Schuster, 1999.

Davis, Wade, *Into the Silence: The Great War, Mallory and the Conquest of Everest,* Vintage, 2012.

Hemmleb, Jochen; Johnson, Larry A.; Simonson, Eric R.; Nothdurft, William E., *Ghosts of Everest: The Search for Mallory & Irvine,* Mountaineers Books, Seattle, 1999.

Hemmleb, Jochen; Simonson, Eric R., *Detectives on Everest: The Story of the 2001 Mallory & Irvine Research Expedition,* Mountaineers Books, Seattle, 1999.

SALVATORUL BEAT

Encyclopedia Titanica: http://www.encyclopedia-titanica.org/titanic-survivor/ charles-john-joughin.html.

Lord, Walter, *A Night to Remember,* Transworld, 1955.

Titanic Enquiry Project: http://www.titanicinquiry.org/BOTInq/BOTInq06Joughin01.php.

ÎNGROPAT DE VIU

Bond, Michael, *The Power of Others,* Oneworld Publications, 2014.

Ice Cap Station, http://www.icecapstation.com/august.html.

Scott, Jeremy, *Dancing on Ice: A Stirring Tale of Adventure, Risk and Reckless Folly,* Old Street Publishing Ltd., 2008.

LUNGUL RĂZBOI AL LUI HIROO ONODA

Kawaguchi, Judith, „Words to Live By", interviu cu Hiroo Onoda în *Japan Times*, ianuarie 2007.

McFadden, Robert D., „Hiroo Onoda, Soldier Who Hid in Jungle for Decades, Dies at 91", *New York Times*, 17 ianuarie 2014.

Onoda, Hiroo, articol şi înregistrare video a interviului cu Onoda, în vârstă de 88 de ani, şi soţia lui, realizat în 2010: http://www.abc.net.au/lateline/content/2010/s3065416.htm.

Terry, Charles S., *No Surrender: My Thirty-Year War,* Kodansha International, 1974.

SUPRAVIEŢUIREA PILOTULUI KAMIKAZE

Allred, Gordon T.; Kuwahara, Yasuo, *Kamikaze: A Japanese Pilot's Own Spectacular Story of the Famous Suicide Squadrons,* Ballantine, 1956.

Hamazono, Shigeyoshi, articol în World War II Database: http://ww2db.com/ person_bio.php?person_id=310.

McCurry, Justin, „We were ready to die for Japan", *Guardian*, 28 februarie 2006, http://www.theguardian.com/world/2006/feb/28/worlddispatch.secondworldwar.

SUPRAVIEŢUITORUL DE LA HIROSHIMA ŞI NAGASAKI

McCurry, Justin, „A Little Deaf in One Ear: Meet the Japanese Man who Survived Hiroshima and Nagasaki", *Guardian*, 25 martie 2009, http://www. theguardian.com/world/2009/mar/25/hiroshima-nagasaki-survivor-japan.

McNeill, David, „How I Survived Hiroshima and then Nagasaki", *Independent*, 26 martie 2009, http://www.independent.co.uk/news/world/asia/how-i-survived-hiroshima-ndash-and-then-nagasaki-1654294.html.

Yamaguchi, Tsutomu; Matsuo, Mari; Sakaoka, Naomi; Brown, Anthony, „Double A-Bomb Victim: My Life beneath the Atomic Clouds, 2013", http://hdl.handle.net/10069/33740.

MARELE MISTER AL AGATHEI CHRISTIE

Christie, Agatha, site-ul oficial, http://www.agathachristie.com.

Morgan, Janet P., *Agatha Christie: A Biography,* Collins, 1984.

Norman, Andrew, *Agatha Christie: The Unfinished Portrait,* History Press, 2007.

Thompson, Laura, *Agatha Christie: An English Mystery,* Headline, 1997.

O ȚINUTĂ MORTALĂ

Lawrence, Dorothy, *Sapper Dorothy Lawrence: The Only English Woman Soldier, Late Royal Engineers 51st Division 179th Tunnelling Company BEF,* Bodley Head, 1919.

MISIUNE PERICULOASĂ

Documentar realizat de PBS despre Irena Sendler: http://www.pbs.org/program/irena-sendler/.

Halberstam, Yitta, and Leventhal, Judith, *Small Miracles of the Holocaust* (Lyons Press, 2008).

Lukas, Richard, *Forgotten Survivors: Polish Christians Remember the Nazi Occupation,* University Press of Kansas, 2004.

Mieszkowska, Anna, *Irena Sendler, Mother of the Children of the Holocaust,* Praeger, 2010.

ADEVĂRATUL CAL DE LUPTĂ

Seeley, Jack, *My Horse Warrior,* Hodder & Stoughton, 1934.

–, *Warrior: The Amazing Story of a Real War Horse,* cu o introducere a nepotului lui Jack Seeley, Racing Post Books, 2013.

Warrior: A Real War Horse: http://www.warriorwarhorse.com/.

SALVAȚI DE PORUMBEL

Cothren, Marion, *Cher Ami: The Story of a Carrier Pigeon,* Little, Brown & Co., 1934.

Laplander, Robert J., *Finding the Lost Battalion: Beyond the Rumors, Myths and Legends of America's Famous WWI Epic,* Lulu, 2007.

Site-ul Institutului Smithsonian: http://www.si.edu/Encyclopedia_SI/nmah/cherami.htm.

CÂINELE-SOLDAT

Bausum, Anne; Sharpe, David E., „Sergeant Stubby: How a Stray Dog and His Best Friend Helped Win World War I and Stole the Heart of a Nation", *National Geographic,* mai 2014.

Connecticut Military Department, *Stubby the Military Dog,* http://www.ct.gov/ mil/cwp/view.asp?a=1351&q=257892.

Site-ul Institutului Smithsonian: http://historywired.si.edu/detail.cfm?ID=519.

ÎNGERUL MORȚII

Rose, Lionel, *The Massacre of the Innocents,* Routledge, 1986.

Vale, Allison; Rattle, Alison, *Amelia Dyer: Angel Maker,* André Deutsch, 2007.

CINE L-A UCIS PE RASPUTIN?

Cook, Andrew, *To Kill Rasputin: The Life and Death of Grigori Rasputin,* History Press, 2007.

Milton, Giles, *Russian Roulette,* Sceptre, 2013.

Nelipa, Margarita, *The Murder of Grigorii Rasputin: A Conspiracy That Brought Down the Russian Empire,* Gilbert Books, 2010.

Smith, Michael, *Six,* Biteback, 2010.

Yusupov, Felix, *Lost Splendour: The Amazing Memoirs of the Man Who Killed Rasputin,* Jonathan Cape, 1953.

PÂNĂ CÂND MOARTEA NE VA DESPĂRȚI

Walsh, Cecil, *The Agra Double Murder,* Ernest Benn, 1929.

Whittington-Egan, Molly, *Khaki Mischief: The Agra Murder Case,* Souvenir Press, 1990.

CU BALONUL SPRE POLUL NORD

PRISM (Polar Radar for Ice Sheet Measurements), „The Mystery of Andrée", arhivă cuprinzând articole apărute în presa americană între 1896 și 1899, cu reportaje despre pregătirea expediției și ipoteze despre soarta exploratorilor, http://kuprism.org/polarscientist/andreemystery/andreeindex.html.

Sollinger, Guenther, *S.A. Andrée: The Beginning of Polar Aviation 1895–1897,* Moscova, 2005.

Wilkinson, Alex, *The Ice Balloon: S.A. Andrée and the Heroic Age of Arctic Exploration,* Fourth Estate, 2012.

EVADARE DIN ALCATRAZ

Babyak, Jolene, *Breaking the Rock: The Great Escape from Alcatraz,* Ariel Vamp Press, 2001.

Bruce, Campbell J., *Escape from Alcatraz,* Hammond, 1964.

Dosarul FBI cu privire la cazul Alcatraz, http://vault.fbi.gov/Alcatraz%20Escape.

SINGURI ÎN ANZI

Interviuri cu supraviețuitorii din Anzi: http://www.viven.com.uy/571/eng/Entrevistas.asp.

Parrado, Nando (cu Vince Rause), *Miracle in the Andes: 72 Days on the Mountain and My Long Trek Home,* Orion, 2006.

Read, Piers Paul, *Alive: The Story of the Andes Survivors,* Lippincott, Williams & Wilkins, 1974.

Site-ul supraviețuitorilor din Anzi, http://www.alpineexpeditions.net/andes-survivors.html.

PRIMA RĂPIRE A UNEI CELEBRITĂȚI

Ahlgren, Gregory; Monier, Stephen, *Crime of the Century: The Lindbergh Kidnapping Hoax,* Branden Books, 1993.

Cahill Jr., Richard T., *Hauptmann's Ladder: A Step-by-Step Analysis of the Lindbergh Kidnapping,* Kent State University Press, 2014.

Fisher, Jim, *The Lindbergh Case,* Rutgers University Press, 1994.

Observații ale FBI în cazul Lindbergh, http://www.fbi.gov/about-us/history/famous-cases/the-lindbergh-kidnapping/the-lindbergh-kidnapping.

SIR OSMAN DE HYDERABAD

Bawa, V.K., *The Last Nizam: The Life and Times of Mir Osman Ali Khan,* Viking, 1991.

Jaisi, Sidq, *The Nocturnal Court: The Life of a Prince of Hyderabad,* Oxford University Press, India, 2004.

Revista *Time*, „His Exalted Highness, The Nizam of Hyderabad", 1937.

STRANIA MOARTE A LUI ALFRED LOEWENSTEIN

Anonim, „Suicide Hinted in Strange Death of Europe's Croesus", *Evening Independent*, St Petersburg, Florida, 1928.

Norris, William, *The Man Who Fell from the Sky,* Viking, 1987.
Privat, Maurice, *La Vie et la Mort d'Alfred Loewenstein,* La Nouvelle Société d'Edition, 1929.

CÂND LENIN ŞI-A PIERDUT CREIERUL

Gregory, Paul R., *Lenin's Brain and Other Tales from the Secret Soviet Archives,* Hoover Institution Press Publication, 2008.
Kreutzberg, G.W.; Klatzo, I.; Kleihues, P.; Vogt, Oskar; Vogt, Cécile, „Lenin's Brain and the Bumble-bees of the Black Forest", *Brain Pathology,* vol. 4, octombrie 1992.
Zbarski, I.B.; Hutchinson, Samuel, *Lenin's Embalmers,* Harvill Press, 1998.

ÎN CUŞCA MAIMUŢELOR

Adams, Rachel, *Sideshow USA: Freaks and the American Cultural Imagination,* University of Chicago Press, 2001.
Verner Bradford, Phillips; Blume, Harvey, *Ota Benga: The Pygmy in the Zoo: One Man's Degradation in Turn of the Century America,* Schwartz Publishing, 1993.

O CIUDĂŢENIE UMANĂ

Crais, Clifton; Scully, Pamela, *Sara Baartman and the Hottentot Venus: A Ghost Story and a Biography,* Princetown University Press, 2010.
Holmes, Rachel, *The Hottentot Venus: The Life and Death of Saartjie Baartman: Born 1789 – Buried 2002,* Bloomsbury, 2008.
Qureshi, Sadiah, „Displaying Sara Baartman, the Hottentot Venus", *History of Science,* nr. 42, 2004.

VALUL UCIGAŞ

Dash, Mike, *The Vanishing Lighthousemen of Eilean Mór,* Fortean Studies, 1998.

McCloskey, Keith, *The Lighthouse: The Mystery of the Eilean Mór Lighthouse Keepers,* History Press, 2014.

Northern Lighthouse Board, „The Mystery of Flannan Isle", http://www.nlb.org.uk/historical/flannans.htm.

BALONUL-BOMBĂ JAPONEZ

Anonim, „Saw Wife and Five Children Killed by Jap Balloon Bomb", *Seattle Times*, 1 iunie 1945, http://web.archive.org/web/20140417180525/http://www.stelzriede.com/ms/html/sub/mshwfug2.htm.

Mikesh, Robert C., *Japan's World War II Balloon Bomb Attacks on North America,* Smithsonian Institution Scholarly Press, 1990.

Powles, James M., „Silent Destructions: Japanese Balloon Bombs", *World War II*, vol. 17, 2003.

FEREŞTE-TE DE CĂLĂTORIILE PE MARE

Miskolcze, Robin, *Women and Children First,* University of Nebraska Press, 2008.

Saunders, Ann, *A Narrative of the Shipwreck and Sufferings of Miss Ann Saunders,* 1827.

RIVALUL LUI EIFFEL

Barker, Felix; Hyde, Ralph, *London as it Might Have Been,* John Murray, 1995.

Hodgkins, David, *The Second Railway King: The Life and Times of Sir Edward Watkin, 1819–1901,* Merton Priory Press, 2002.

Lynde, Fred. C., *Descriptive Illustrated Catalogue of the Sixty-Eight Competitive Designs for the Great Tower for London,* Tower Company, 1890.

ÎMPĂRATUL STATELOR UNITE ALE AMERICII

Cowen, Robert Ernest, „Norton I, Emperor of the United States and Protector of Mexico", San Francisco California Historical Society, 1923, http://www.emperornorton.net/NortonI-Cowan.html.

Drury, William, *Norton I, Emperor of the United States,* Dodd, Mead, 1986.

Lane, Stanley Allen, *Emperor Norton: Mad Monarch of America,* Cadwell Caxton, 1939.

OMUL CARE ȘI-A CUMPĂRAT NEVASTA

Brander, Michael, *The Perfect Victorian Hero: The Life and Times of Sir Samuel White Baker,* Mainstream, 1982.

Shipman, Pat, *To the Heart of the Nile: Lady Florence Baker and the Exploration of Central Africa,* HarperCollins, 2004.

ULTIMELE ORE DIN VIAȚA LUI HITLER

Fest, Joachim, *Inside Hitler's Bunker: The Last Days of the Third Reich,* Farrar, Straus & Giroux, 2004.

Junge, Traudl; Muller, Melissa, *Until the Final Hour: Hitler's Last Secretary,* Weidenfeld & Nicolson, 2003.

Trevor-Roper, Hugh, *Ultimele zile ale lui Hitler,* Editura Humanitas, București, 1995.

CAPTURAREA LUI EICHMANN

Aharoni, Zvi; Dietl, Wilhelm, *Operation Eichmann: The Truth About the Pursuit, Capture and Trial,* Wiley, 1997.

Harel, Isser, *The House on Garibaldi Street: The First Full Account of the Capture of Adolf Eichmann,* Viking, 1995.

Pearlman, Moshe, *The Capture of Adolf Eichmann,* Weidenfeld & Nicolson, 1961.

FAIMOSUL CĂLĂU

Klein, Leonora, *A Very English Hangman: The Life and Times of Albert Pierrepoint,* Corvo Books, 2006.

Pierrepoint, Albert, *Executioner: Pierrepoint,* Harrap, 1974.

PRIZONIER PE AISBERG

Grenfell, Wilfred, *Adrift on an Ice-Pan,* Houghton Mifflin, 1909.

Reason, J., *Deep Sea Doctor,* Edinburgh House Press, 1941.

VULCANUL MORȚII

San Diego State University Department of Geological Science, „How Volcanoes Work: Mt Pelée Eruption (1902)", http://www.geology.sdsu.edu/how_volcanoes_work/Pelee.html.

Scarth, Alwyn, *La Catastrophe: The Eruption of Mount Pelée, the Worst Volcanic Disaster of the 20th Century,* Oxford University Press, 2002.

Zebrowski, Ernest, *The Last Days of St. Pierre: The Volcanic Disaster that Claimed 30,000 Lives,* Rutgers University Press, 2002.

DOAMNA ROBINSON CRUSOE

McClanahan, Alexandra, „The Heroine of Wrangel Island", http://www.litsite.org/index.cfm?section=History%20and%20Culture&page=Life%20in%20Alaska&ContentId=850&viewpost=2.

Niven, Jennifer, *Ada Blackjack: A True Story of Survival in the Arctic,* Hyperion, 2003.

ULTIMA MISIUNE

Perisco, Joseph, *Eleventh Month, Eleventh Day, Eleventh Hour,* Arrow Books, 2005.

Rodricks, Dan, „The Sad, Senseless End of Henry Gunther", *Baltimore Sun,* 11 noiembrie 2008.

PÂNĂ ÎN IAD ȘI ÎNAPOI

Graham, Don, *No Name on the Bullet,* Viking Press, 1989.

Murphy, Audie, *To Hell and Back,* St Martin's Press, 2002.

Site-ul oficial: „Audie L. Murphy Memorial Website", http://www.audiemurphy.com.

SĂ VORBIM PĂSĂREȘTE

McClain, Sally, *Navajo Weapon: The Navajo Code Talkers,* Rio Nuevo Publishers, 2002.

Tso, Samuel, „Code Talker Samuel Tso: Navajo Oral History Project", Navajo People, Culture and History: http://navajopeople.org/blog/code-talker-samuel-tso-navajo-oral-history-project/.

POVESTEA CORABIEI *ZONG*

Krikler, Jeremy, „The *Zong* and the Lord Chief Justice", *History Workshop Journal,* vol. 64, 2007.

Walvin, James, *The Zong: A Massacre, the Law and the End of Slavery,* Yale, 2011.

Weisbord, Robert, „The Case of the Slave-ship *Zong,* 1783", *History Today,* vol. 19, 1969.

BĂNUIELILE INSPECTORULUI DEW

Connell, Nicholas, *Walter Dew: The Man Who Caught Crippen*, History Press, 2012.

Goodman, Jonathan, *The Crippen File*, Allison & Busby, 1985.

Saward, Joe, *The Man Who Caught Crippen*, Morienval Press, 2010.

MORT CA PASĂREA *DODO*

Hume, Julian; Martill, David; Dewdney, Christopher, „Palaeobiology: Dutch Diaries and the Demise of the Dodo", *Nature*, vol. 429, 2004.

Roberts, David L.; Solow, Andrew R., „Flightless Birds: When did the Dodo become Extinct?", *Nature*, vol. 426, 2003.

Câțiva membri ai expediției britanice care, în 1924, a încercat să cucerească pentru prima oară vârful Everest. În timpul ascensiunii, George Mallory (1886–1924) (al treilea din stânga) și-a pierdut viața împreună cu un alt membru al grupului.

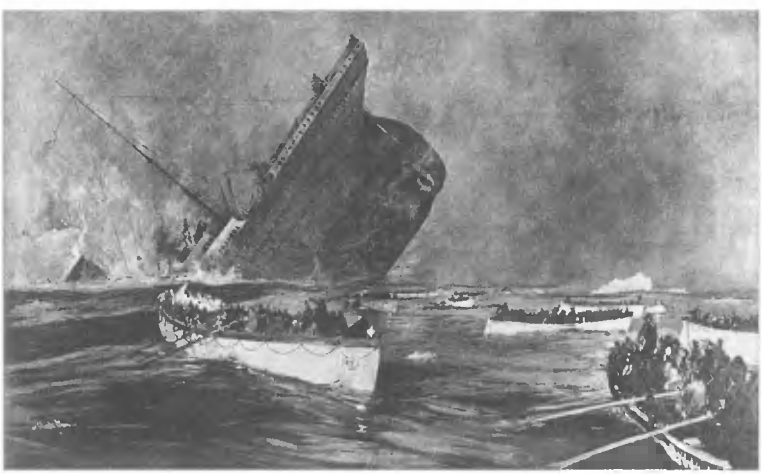

Scufundarea vasului *Titanic*. Bucătarul Charles Joughin (1878–1956) se afla, în acest moment, în punctul cel mai înalt al părții rămase la suprafața apei. Ilustrație apărută în suplimentul ziarului londonez *The Graphic* din 27 aprilie 1914.

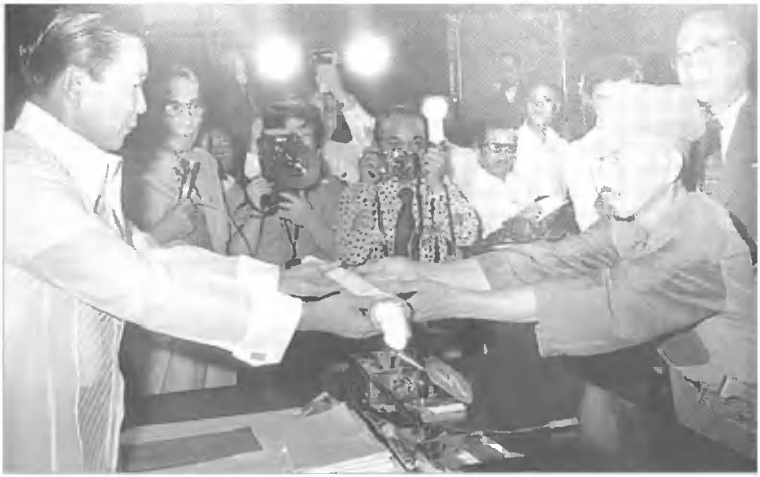

Soldatul japonez Hiroo Onoda (1922–2014) (dreapta) oferindu-i președintelui filipinez Ferdinand E. Marcos (stânga) propria sabie în ziua predării sale, 11 martie 1974.

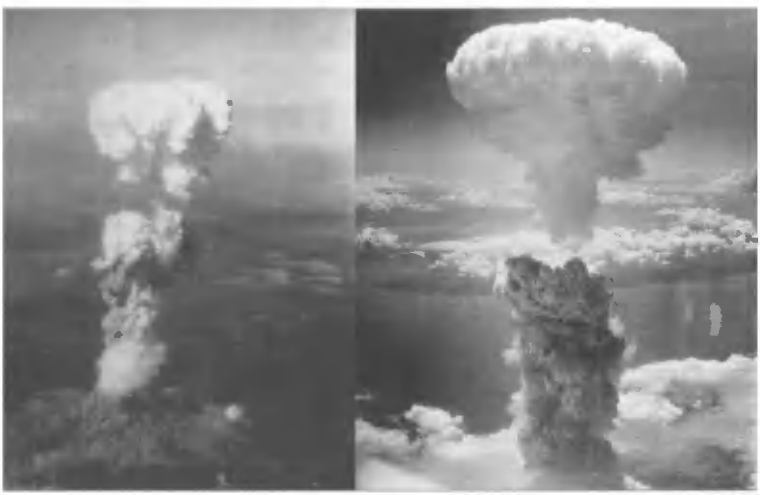

Explozia bombelor atomice de la Hiroshima (6 august 1945, stânga) și Nagasaki (9 august 1945, dreapta). Singurul supraviețuitor al ambelor explozii recunoscut în mod oficial de guvernul japonez a fost Tsutomu Yamaguchi (1916–2010).
Fotografii realizate de George R. Caron și Charles Levy.

MRS. CHRISTIE FOUND AT HARROGATE

Dramatic Re-union With Husband in Famous Hydro.

"HER MEMORY GONE"

How Missing Novelist Spent Time While Police and Public Looked for Her

Mrs. Christie, the missing inventor of detective stories, was traced last night to the Hydro, Harrogate, by her husband, Colonel Christie.

[illegible] interview after a dramatic meeting between the pair, [illegible] Christie told the Daily Herald that his wife had suffered [illegible] most complete loss of memory. She did not even recognise him, he added.

"She does not know why she is here."
—Col. Christie

Mrs. Christie

Col. Christie

Ziarul *Daily Herald* din 15 decembrie 1926 anunța, pe prima pagină, faptul că Agatha Christie, celebra autoare de romane polițiste, fusese găsită după 11 zile de la misterioasa ei dispariție.

Dorothy Lawrence (1896–1964) – aici, într-o fotografie din 1915 – este considerată singura femeie din Anglia care a ajuns, deghizată în soldat, pe linia frontului în Primul Război Mondial.

Trupul împăiat al porumbelului voiajor Cher Ami („prieten drag", în franceză), folosit în Primul Război Mondial de armata americană. Este faimos pentru faptul că, în timpul ofensivei din zona Meuse-Argonne, în octombrie 1918, a reușit să transmită, în ciuda rănilor grave suferite, un mesaj din partea unui batalion încercuit.

Grigori Rasputin (1869–1916) mort. Unul dintre cele trei gloanțe cu care a fost ucis în palatul prințului Feliks Iusupov a fost tras în frunte, de la mică distanță.

Sergentul Stubby, câinele cel mai decorat din Primul Război Mondial, îmbrăcat în uniformă militară și purtând decorații. Fotografie făcută în jurul anului 1920.

Gură de aerisire lărgită în peretele uneia dintre celulele închisorii Alcatraz. Aceasta dădea în coridorul de serviciu, pe unde, în seara zilei de 11 iunie 1962, au evadat Frank Morris și frații John și Clarence Anglin, cărora avea să li se piardă urma pentru totdeauna.

Caricatură realizată în 1810 de William Heath, în care apare Sarah Baartman (c. 1770–1815), una dintre femeile sud-africane prezentate publicului ca o ciudățenie în Occident, în secolul al XIX-lea, din cauza feselor proeminente.

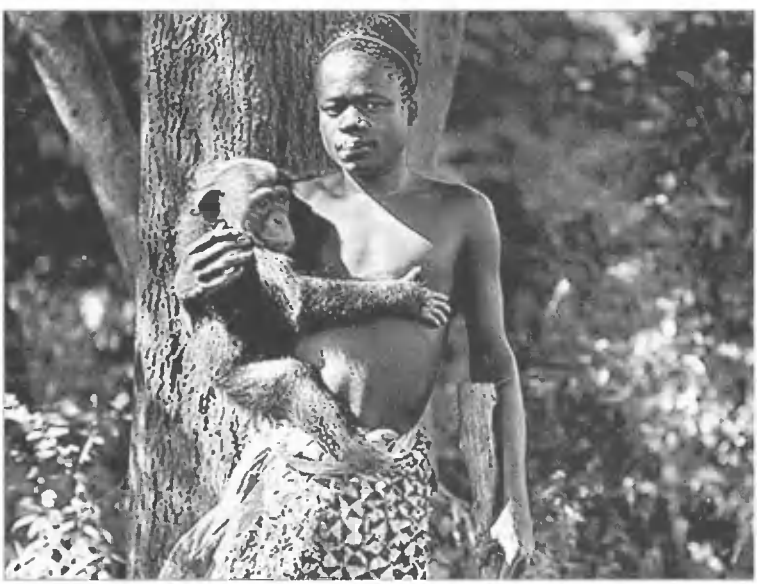

Ota Benga (c. 1883–1916), în 1906, la Grădina Zoologică din Bronx, unde a fost pus să stea într-o cuşcă, împreună cu un papagal şi un urangutan.

Cuprins

Prefaţă — *Un caleidoscop de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea* de Florian Saiu 5

Capitolul 1 — *Nu ştiam asta despre Hitler* 13

Capitolul 2 — *Măiculiţă, ce frig e aici!* 24

Capitolul 3 — *Iad în Japonia* 35

Capitolul 4 — *Doamne deghizate* 45

Capitolul 5 — *Cel mai bun prieten al omului* 55

Capitolul 6 — *Prezumţia de nevinovăţie* 65

Capitolul 7 — *Marea aventură* 75

Capitolul 8 — *Sunt celebru* 85

Capitolul 9 — *Când Lenin şi-a pierdut creierul* 96

Capitolul 10 — *Curat ghinion* 107

Capitolul 11 — *Nu chiar normali* 119

Capitolul 12 — *Mein Führer* 129

Capitolul 13 — *Scoateţi-mă de aici!* 139

Capitolul 14 — *Vai, ce război încântător!* 150

Capitolul 15 — *„C" de la „crimă"* 160

Bibliografie selectivă 171